

”Ei kyl todellakaan jaksaa lähteä bailaa.”
Identiteetin rakentamisen kielelliset keinot kolmen
aikakauslehden henkilöjutuissa

Pro gradu -tutkielma
Emma Marttila
Helsingin yliopisto
Suomen kieli
Lokakuu 2018

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Humanistinen tiedekunta		Suomalais-ugrilainen osasto	
Tekijä – Författare – Author			
Emma Marttila			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
”Ei kyl todellakaan jaksa lähtee bailaa.” Identiteetin rakentamisen kielelliset keinot kolmen aikakauslehden henkilöjutuissa			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
suomen kieli			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages
pro gradu -tutkielma		lokakuu 2018	81
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan identiteetin rakentamisen kielellisiä keinoja aikakauslehtien henkilöjutuissa. Tavoitteena on selvittää, miten toimittajan kielelliset valinnat vaikuttavat haastateltavasta muodostuvaan kuvaan.</p> <p>Tutkielman teoreettinen tausta on diskurssintutkimuksessa ja sosiolingvistiikassa, jonka suuntauksista hyödynnetään variaationtutkimusta sekä kansanlingvistiikkaa. Aineistona tutkielmassa on yhdeksän henkilöjuttua kolmesta eri aikakauslehdessä: <i>Helsingin Sanomien Kuu-kausiliitteestä</i>, <i>Imagesta</i> sekä <i>Trendistä</i>. Haastateltavina jutuissa ovat muusikot Alma Miettinen, Michael Monroe ja Antti Tuisku, rap-duo JVG, entinen huipputason taitoluistelija Kiira Korpi, jääkiekkoilija Patrik Laine, jääkiekkoasiantuntija Juhani Tamminen, kansanedustaja, vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson sekä ulkoministeri Timo Soini.</p> <p>Työn tutkimusote on kvalitatiivinen. Analyysissä tarkastellaan haastateltavien sitaattien kielenpiirteitä sekä toimittaja-kertojan käyttämää metakieltä ja niiden merkitystä haastateltavien identiteetin konstruoinnissa. Lisäksi analysoidaan haastateltavien muun sosiaalisen tyylin kommentoimista ja tyyllisiä muutoksia haastateltavien sitaattien kielimuodoissa.</p> <p>Tutkielmassa osoitetaan, että sitaattien kielimuodolla on mahdollista rakentaa haastateltavalle yhtä tai useampaa sosiaalista identiteettiä. Esimerkiksi Li Anderssonin jutussa sitaattien kielimuoto on poliittisessa diskurssissa yleiskielinen ja yksityisessä diskurssissa puhekielinen. Sitaattien kielellisillä piirteillä voidaan myös korostaa haastateltavan sosiaalista taustaa tai tiettyyn alakulttuuriin samastumista. Kielellisten piirteiden ohella metakielelliset kommentit muokkaavat haastateltavista muodostuvaa kuvaa. Esimerkiksi Patrik Laineen puhetyylin nimeäminen keskivahvaksi tampereeksi vahvistaa jutun jääkiekkodiskurssia. Toisaalta jutun jääkiekkodiskurssi vahvistaa Tampereen seudun puhekieleen liitettyä maskuliinisuutta. Tutkielmasta selviää myös, että muun sosiaalisen tyylin kuvailulla voidaan rakentaa haastateltavan sosiaalista identiteettiä: Michael Monroen meikkaamista ja korujen käyttöä toistuvasti kommentoimalla alleviivataan jutun rockdiskurssia. Tyyllilliset muutokset haastateltavien sitaateissa puolestaan voivat kertoa vaihtelevista identiteeteistä. Esimerkiksi Kiira Korven sitaattien tyyllilliset muutokset viittaavat yksityisen ja julkisen identiteetin vaihteluun jutussa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
diskurssintutkimus, sosiolingvistiikka, henkilöjuttu, identiteetti, murre, slangi, kiroilu, tyyli			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Kaisa-kirjasto / Muoto-opin arkisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Aineisto	3
2.1 Aineiston julkaisut	5
2.2 Henkilöjuttujen haastateltavat	6
3 Teoreettinen tausta	9
3.1 Diskurssianalyysi ja diskurssit.....	9
3.2 Sosiolingvistinen variaationtutkimus.....	11
3.3 Kieli ja identiteetti	12
3.4 Kieli käyttäjiensä havainnoimana.....	15
3.5 Erilaiset kielimuodot ja niiden määrittäminen.....	18
3.6 Sitaatit	20
3.6.1 Suora esitys	20
3.6.2 Haastattelupuheesta sitaatiksi.....	21
4 Haastateltavien identiteetin rakentaminen henkilöjutuissa	24
4.1 Sitaateissa esiintyvät kielenpiirteet ja niiden merkitykset	24
4.1.1 Yleiskieliset piirteet.....	25
4.1.2 Puhekielisyudet	27
4.1.3 Murteellisuudet.....	33
4.1.4 Slangi.....	35
4.1.5 Kiroilu ja muut alatyylisinä pidetyt ilmaisut.....	38
4.1.6 Englannin hyödyntäminen.....	42
4.1.7 Yhteenvetoa.....	43
4.2 Toimittaja-kertojan käyttämä metakieli.....	46
4.2.1 Murre	46
4.2.2 Muut kielelliset valinnat.....	48
4.2.3 Prosodiset piirteet.....	52
4.2.4 Yhteenvetoa.....	56
4.3 Muun sosiaalisen tyylin kommentoiminen.....	57
4.4 Vaihtelevat kielimuodot ja identiteetit.....	64

5 Yhteenvetoa ja pohdintaa	69
5.1 Keskeiset tulokset ja niiden arviointia.....	69
5.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet	73
Lähteet	74

1 Johdanto

”Äiti, mä sanoin *vitsi* mua jännittää! *Vitsi* mua jännittää.” (AM)

Aikakauslehtien henkilöjutut tempaavat lukijan mukaansa heti ensimmäisistä virkkeistä alkaen. Haastateltavia ja tapahtumia kuvaillaan jutuissa tarkasti. Kun lukija pääsee artikkelin loppuun, on hänelle muodostunut kuva siinä haastatellusta henkilöstä, vaikka ei olisi kuullut hänestä koskaan aikaisemmin. Samaan aikaan niin satunnaisia uusia tuttavuuksia kuin julkisuuden henkilöitäkin luokitellaan heidän kielenkäyttönsä ja ulkonäköön liittyvien tekijöiden, sosiaalisen tyylin, perusteella. Näiden seikkojen pohjalta tehdään päätelmiä henkilöiden alueellisesta taustasta, iästä, ammatista ja erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin kuulumisesta. (Sorjonen, Lehtonen & Rouhikoski 2015a: 35.) Tässä tutkimuksessa näitä edellä käsiteltyjä asioita tarkastellaan yhdessä. Tavoitteenani on vastata seuraavaan tutkimuskysymykseen:

Miten aikakauslehtien henkilöjutuissa rakennetaan kielellisin keinoin haastateltavien identiteettiä?

Kysymykseen vastatakseni analysoin kvalitatiivisesti yhdeksän henkilöjuttua kolmesta eri aikakauslehdestä. Keskityn tarkastelemaan haastateltavien sitaattien kieli-
muotoa, toimittaja-kertojan jutuissa käyttämää metakieltä, haastateltavien sosiaalisen tyylin kommentoimista sekä haastateltavien sitaattien tyyllisiä muutoksia ja mahdollisia vaihtelevia identiteettejä. Työn lähtökohtana on kandidaatintutkielmani (Marttila 2015), jossa tarkastelin identiteetin rakentamisen kielellisiä keinoja kolmessa henkilöjuttussa osin samoista näkökulmista kuin tässä tutkimuksessa. Nuo kolme henkilöjuttua ovat osa myös tämän työn aineistoa.

Suomessa julkaistaan ja luetaan paljon aikakauslehtiä (ks. esim. Aikakausmedia: Tietoa & tutkimuksia). Onkin pohdittu, miksi akateeminen aikakauslehtitutkimus on pientä suhteessa alan kokoon, eikä aikakauslehtien ympärille ole kehittynyt tunnistettavaa tutkimusperinnettä, toisin kuin esimerkiksi televisio-, elokuva- ja sanomalehtitutkimuksen parissa (Töyry 2009: 131; Töyry, Saarenmaa & Särkkä 2011: 23). Syyksi on esitetty niin alan opetuksen puuttumista kuin aikakauslehtien laajaa kirjoa ja monimuo-

toisuuttakin (Töyry 2009: 131). Töyry ym. (2011: 23) kuitenkin huomauttavat, että aikakauslehtiä tutkitaan Suomessa paljon. Aikakauslehtiaiheinen tutkimus on nykyisessä mittakaavassaan melko tuore ilmiö Suomessa: vuosien 1935 ja 2009 välillä julkaistuista yliopistojen aikakauslehtiaiheisista opinnäytteistä lähes puolet oli 2000-luvulta (mas. 28). Enemmän kuin tutkimuksen kohteena tai kontekstina aikakauslehtiä on käytetty suomalaisessa tutkimuksessa aineistona (mas. 31).

Aikakauslehtitutkimus on monitieteinen ja laaja-alainen osa-alue mediatutkimuksen kentällä (Töyry ym. 2011: 32). Suomalaisessa aikakauslehtitutkimuksessa lingvistinen näkökulma on ollut hyvin yleinen – vuosien 1935–2009 välisen aineiston tarkastelussa yleisin (mas. 29–30). Fennistiikassa on tutkittu esimerkiksi Suomen Kuvalehden dopingtekstien affektiivisuutta (Kukkasjärvi 2003) sekä kielellisen vaikuttamisen keinoja aikakauslehtien terveysvaikutteisia elintarvikkeita koskevissa teksteissä (Sipola 2008). Monitieteisessä tutkimuksessa puolestaan on hyödynnetty lingvististä näkökulmaa analysoitaessa lukijan rakentamista Mielenterveys-aikakauslehden teksteissä (Jaakola, Töyry, Helle & Onikki-Rantajääskö 2014).

Myös henkilöjuttuja on tutkittu fennistiikassa. Esimerkiksi Uotinen (2007) on tarkastellut, miten näkökulma määräytyy naisparien suhdetta ja perhe-elämää käsittelevissä henkilöjutuissa, Lassila-Merisalo (2009) fiktiivisen kerronnan keinojen hyödyntämistä henkilöjutuissa ja Haapanen (2010) puolestaan sitaattien tehtäviä ja tekemistä. Aikakauslehdet ja henkilöjutut eivät siis ole poikkeuksellinen aineisto fennistiikassa. Aikaisempien tutkimusten näkökulmat kuitenkin poikkeavat omastani.

Tässä tutkielmassa on viisi päälukua, joista ensimmäisessä olen esitellyt tutkimuskysymyksen sekä aikaisempaa aikakauslehtiin ja henkilöjuttuihin liittyvää tutkimusta. Luvussa 2 esittelen tutkimukseni aineiston ja aineistoni haastateltavat. Kolmannessa luvussa kuvaan tutkimuksen teoreettisen taustan. Neljännessä luvussa siirryn analysoimaan tutkimukseni aineistoa. Alaluvussa 4.1 erittelen sitaateissa esiintyviä kielenpiirteitä ja niiden merkityksiä ja alaluvussa 4.2 toimittaja-kertojan käyttämää metakieltä ja sen merkitystä haastateltavien identiteetin konstruoinnissa. Alaluvussa 4.3 analysoin haastateltavien sosiaalisen tyylin kommentoimista ja viimeisenä alaluvussa 4.4 haastateltavien sitaateissa havaittavia tyylillisiä muutoksia. Viimeisessä pääluvussa, luvussa 5, vedän henkilöittäin yhteen analyysistä saamani tulokset ja pohdin, miten sosiaalista identiteet-

tiä kunkin haastateltavan kohdalla kielellisesti rakennetaan. Lopuksi pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 Aineisto

Tutkielmani aineistona on yhdeksän laajaa henkilöjuttua kolmesta eri aikakauslehdessä. Haastateltavina jutuissa ovat muusikot Alma Miettinen, Michael Monroe ja Antti Tuisku, rap-duo JVG, entinen huipputason taitoluistelija Kiira Korpi, jääkiekkoilija Patrik Laine, jääkiekkoasiantuntija Juhani Tamminen, kansanedustaja, vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson sekä perussuomalaisten entinen puheenjohtaja, ulkoministeri Timo Soini. Haastattelut on julkaistu *Imagessa*, *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä* ja *Trendissä* vuosina 2012, 2013, 2014 ja 2017. Taulukosta 1 selviää, mistä julkaisusta mikin juttu on, milloin se on julkaistu sekä lyhenne, jolla kuhunkin juttuun viitataan. Esittelen aineiston julkaisut tarkemmin alaluvussa 2.1 ja haastateltavat alaluvussa 2.2.

Taulukko 1. Aineisto ja siihen viittaaminen.

Haastateltava	Julkaisu	Lyhenne
Li Andersson	<i>Trendi</i> 8/2014	LA
JVG (Jare Brand ja Ville Galle)	<i>Trendi</i> 10/2014	JVG
Kiira Korpi	<i>Trendi</i> 2/2014	KK
Patrik Laine	<i>Kuukausiliite</i> 2/2017	PL
Alma-Sofia Miettinen	<i>Kuukausiliite</i> 2/2017	AM
Michael Monroe	<i>Image</i> 12/2012	MM
Timo Soini	<i>Kuukausiliite</i> 6/2017	TS
Juhani Tamminen	<i>Image</i> 5/2013	JT
Antti Tuisku	<i>Image</i> 1/2017	AT

Aineistoni tyyppistä juttua voidaan kutsua esimerkiksi henkilöhaastatteluksi, -kuvaksi tai -profiiliksi. Juttutyypeille ei ole tarkkoja määritelmiä, ja nimityksiä samantyyppisistä jutuista käytetään vaihdellen sekä alan kirjallisuudessa että tutkimuksessa. Esimerkiksi Suhola, Turunen ja Varis (2005) käyttävät rinnakkain henkilöhaastattelun, -kuvan, -profiilin ja -jutun nimityksiä. Mäntysen (2003: 47) mukaan *juttu* on vakiintunut käsittämään monentyyppisiä lehtikirjoituksia. Nähdäkseni *henkilöjuttu* kattaakin alleen erityyppiset henkilöihin keskittyvät haastattelut, joten olen päättänyt käyttämään työssäni henkilöjutun nimitystä. Erilaisissa henkilöjutuissa toistuu piirteitä, jotka näkyvät myös aineistossani.

Henkilöjuttujen lähtökohtana on haastateltavan persoona: se kiinnostaa lukijoita ja on ylipäättään syy siihen, että juttu kirjoitetaan. Jutun tavoitteena on luoda kokonaiskuva haastateltavasta, joka usein on julkisuuden henkilö. (Räty 1998: 139; Suhola ym. 2005: 67, 72.) Henkilöjutuissa käsitellään haastateltavan elämän nykyisyyttä, tulevaisuutta ja menneisyyttä sekä työtä ja yksityiselämää, ja usein jutuissa on jokin teema tai tietty näkökulma (Räty 1998: 140–141; Suhola ym. 2005: 73).

Journalismin perinteisiin ihanteisiin kuuluu tiedon objektiivinen välittäminen. Aikakauslehtiteksteissä näkökulma on kuitenkin subjektiivisempi, ja esimerkiksi henkilöjutuissa kirjoittaja on läsnä tekstin tyyli- ja muodossa sekä tekemissään johtopäätöksissä (Räty 1998: 139). Suholan ym. (2005: 71–72) mukaan syvällisimpiin henkilöjuttuihin kuuluvat kirjoittajan havainnot haastateltavasta henkilöstä: päämääränä on hankkia tietojen lisäksi vaikutelmia ja mielipiteitä. Kirjoittajan tulee kuvata lukijoille havaintonsa haastattelun ilmapiiristä ja päätelmänsä haastateltavasta, koska juttu painottuu pitkälti hänen omiin havaintoihinsa, toisin kuin esimerkiksi televisiohaastattelussa, jolloin katsoja voi itse havainnoida ja arvioida haastateltavan käyttäytymistä. (Mp.) Henkilöhaastatteluja itse kirjoittanut Räty (1998: 147) kertoo kuvailevansa henkilöhaastattelussa haastateltavan ulkoista olemusta tuodakseen tämän lähelle lukijaa. Ulkonäön merkittävimpiin piirteisiin Räty lukee kasvonpiirteet, vaatetuksen, katseen, ilmeet ja eleet. Hänen mukaansa on tärkeää myös huomioida, mikäli tietyt eleet esimerkiksi toistuvat. Räty kertoo kirjaavansa ylös myös muun muassa haastateltavan puhetapaan, äänntämykseen ja lausahduksiin liittyviä seikkoja ja valitsevansa tekstiin ne huomiot, jotka todella kuvaavat haastateltavaa. (Mp.)

Edellä mainittujen piirteiden lisäksi aineistoni juttuja yhdistää se, että ne ovat kaikki laajoja artikkeleita, joissa sekä toimittaja-kertojan¹ ääni ja tyyli että haastateltavan ääni kuuluvat vahvasti. Jutut ovat 6–10 sivua pitkiä, sanamäärältään noin 1 300–3 500. Kaikissa niissä myös kuvat ovat isossa roolissa. Kuvien näkyvästä osasta huolimatta tässä työssä kiinnostukseni kohdistuu tekstiin.

Aineistoni jutut ovat seitsemän eri toimittajan kirjoittamia – toisin sanoen kaksi toimittajaa on kirjoittanut kaksi juttua, muut viisi yhden. Koska lehtijutun sisältöön vaikuttaa sen kirjoittajan lisäksi myös jutun julkaisu ympäristö, esittelen seuraavaksi julkaisut, joista aineistoni on poimittu.

2.1 Aineiston julkaisut

Jokainen aineistoni julkaisuista on kerran kuukaudessa ilmestynvä aikakauslehti. Kyseiset julkaisut kuitenkin poikkeavat toisistaan sekä sisällöltään että tavoitteiltaan. Esittelen julkaisut yksi kerrallaan aloittaen *Imagesta*, jota kuvaillaan kustantajansa internetsivuilla ilmiöiden luojaksi:

Joka kuukausi korkealaatuinen Image tarttuu tärkeimpiin puheenaiheisiin, kiinnostavimpiin ihmisiin ja yllättävimpiin ideoihin. Image luo ilmiöitä: kun jokin on Imagessa, se on jo siksi kiinnostavaa. Samalla lehti auttaa pysymään kartalla. Image tarjoaa välineet keskusteluun. Sen avulla tiedät missä mennään: mistä juuri nyt kannattaa innostua, mitä katsoa, mitä lukea, mitä kuunnella ja mitä syödä. Image on itsessään puheenaihe. (A-lehdet: Image 1.)

Imagen tavoitteena on siis olla ennen kaikkea kiinni ajassa – tai jopa aikaansa edellä. Lehden kohderyhmään kuuluvatkin ”18–50-vuotiaat kaupunkilaiset edelläkävijät, jotka ensimmäisenä kokeilevat uusimpia tuotteita ja palveluita.” Lukijoita *Imagella* on 73 000. (A-lehdet: Image 2.)

Helsingin Sanomien internetsivuilla *Kuukausiliitteen* kerrotaan puolestaan nojautuvan ”perinteiseen laatujournalismiin”:

¹ Viitataan juttujen kirjoittajaan *toimittaja-kertojan* käsitteellä, joka on Lassila-Merisalonen (2009) käyttämä termi kaunokirjallisuuden juttujen kirjoittajasta.

Kuukausiliite on Helsingin Sanomien kerran kuussa ilmestyvä aikakauslehti, joka luottaa perinteiseen laatujournalismiin. Lehti tunnetaan taitavasti kirjoitetuista ja taustoitetuista jutuistaan ja tyylikkäästä visuaalisesta ilmeestään. (Sanoma: HS 1.)

Kuukausiliitteen ollessa osa *Helsingin Sanomia* julkaisu jakanee saman kohderyhmän *Helsingin Sanomien* kanssa. Kohderyhmän muodostavat yli 40-vuotiaat korkeakoulutetut ja hyvätuloiset kaupunkilaiset, jotka ovat laatu-tietoisia ja kiinnostuneet muun muassa yhteiskunnallisista asioista ja kulttuurista. *Helsingin Sanomat* on Suomen suurin sanomalehti, joka tavoittaa päivittäin 688 000 tilaajaa. (Sanoma: HS 2.)

Trendi, ”Suomen johtava lifestyle- ja muotimedia”, taas on erityisesti naispuolisille lukijoille suunnattu julkaisu.

Viisaita naisia, oivalluksia työstä ja ihmissuhteista, tyyliä, kiinnostavia elämäntapa-kohtaloita - ja Suomen parasta muoti- ja kauneussisältöä. Ota hetki omaa aikaa ja rentoudu *Trendin* parissa. (A-lehdet: *Trendi* 1.)

Lehden kohderyhmänä ovat ”[o]maa hetkeä ja viisasta luettavaa etsivät kaikenikäiset naiset, jotka ovat kiinnostuneet mm. muodista ja kauneudesta.” *Trendin* lukijamäärä on hieman suurempi kuin *Imagen*, 76 000. (A-lehdet: *Trendi* 2.)

Aineistoni julkaisut eroavat siis profiililtaan melko paljonkin: *Imagen* tavoitteena on toimia erityisesti keskustelunherättäjänä, *Kuukausiliite* keskittyy perinteiseen journalismiin ja *Trendi* puolestaan on suunnattu naisille. Tästä huolimatta aineistokseni valikoituneista jutuista löytyy paljon yhdistäviä piirteitä, kuten aiemmin esitin. Vaikuttaakin siltä, että henkilöjutuissa käsitellään asioita melko vakiintuneella tavalla julkaisu-ympäristöstä huolimatta. Tämä tekee eri lähteistä kerätyn aineiston tarkastelusta rinnakkain perusteltua.

2.2 Henkilöjuttujen haastateltavat

Ensisijaisesti aineistoni jutut on valittu sen perusteella, että ne edustavat samaa tekstilajia. Vaikka ne on poimittu melko satunnaisesti, oli tavoitteena saada variaatiota niin haastateltavien sukupuoleen, ikään kuin ammattiinkin. Toisaalta toiveena oli, että osalla

haastateltavista olisi myös samoja taustamuuttujia. Esittelen seuraavaksi haastateltavat yksi kerrallaan. Kerron hieman jokaisen taustoista ja mistä heidät tunnetaan.

Taiteilijanimellä **Alma** esiintyvä **Alma-Sofia Miettinen** (s. 1996) on helsinkiläinen laulaja-lauluntekijä. Alma osallistui televisiossa esitettävään laulukilpailu Idolsiin vuonna 2013. Hän nousi suuren yleisön tietoisuuteen solmittuaan maailmanlaajuisen levytyssopimuksen keväällä 2016 ja julkaistuaan sen myötä kansainvälisestikin menestyneitä singlejä. Kuopiossa syntynyt Alma on asunut koko ikänsä Helsingissä: lapsuutensa ja kouluvuotensa Kontulassa, myöhemmin Kalasatamassa. Alma ei ole opiskellut peruskoulun jälkeen. Hän on tehnyt töitä musiikin parissa myös ulkomailla. (Wikipedia: Alma; aineisto.)

Myös laulaja **Antti Tuisku** (s. 1984) on tullut yleisölle tutuksi Idolsista osallistuttuaan kilpailuun vuonna 2003. Rovaniemeltä kotoisin oleva Tuisku muutti Idolsin myötä Helsinkiin. Koulutukseltaan Tuisku on ylioppilas. Tuisku on yksi tämän hetken suosituimpia artisteja Suomessa: hän on julkaissut 11 studioalbumia, jotka ovat myyneet yhteensä yli 300 000 kappaletta. Syksyllä 2017 hän oli Idols-ohjelmassa päätuomarina. (Wikipedia: Antti Tuisku; Ruoppila 2017.)

Juhani Tamminen (s. 1950) on entinen ammattijääkiekkoilija, nykyinen jääkiekkovalmentaja, luennoitsija ja jääkiekkoasiantuntija. Koulutukseltaan Tamminen on liikunnanopettaja. Hän on kotoisin Turusta, missä hän myös asuu nykyään. Uransa aikana hän on asunut myös Oulussa, Japanissa, Sveitsissä ja Ranskassa. (Wikipedia: Juhani Tamminen.) Tamminen on kirjoittanut huippu-urheilusta ja ammattilaisvalmennuksesta 11 kirjaa, joita on myyty yhteensä yli 100 000 kappaletta (JuhaniTamminen.fi: Etusivu).

JVG on rap-duo, jonka muodostavat **Jare Brand** (s. 1987) ja **Ville Galle** (s. 1987).² Duon molemmat jäsenet ovat syntyperäisiä helsinkiläisiä. Kaksikko teki läpimurtonsa YouTubeen ladatuilla videoillaan vuonna 2010 ja tuli laajemmin tunnetuksi keväällä 2011 julkaistuaan kappaleen ”Häissä”. Tällä hetkellä duo on yksi Suomen tunnetuimpia ja suosituimpia yhtyeitä, ja se on julkaissut viisi albumia. Brand on opiskellut Aalto-yliopistossa kiinteistötaloutta, Galle puolestaan on valmistunut ilmastointiasentajaksi. Vuonna 2012 Brand ja Galle perustivat oman levy-yhtiön. (Wikipedia: JVG; Maksimainen 2016.)

² Vaikka JVG:n haastattelussa haastateltavia on kaksi, en analyysissä erottele haastateltavia toisistaan. Näen heidän yhdessä edustavan JVG:tä ja artisti-identiteettiään ja analysoin juttua nimenomaan tältä kannalta.

Kiira Korpi (s. 1988) on entinen kansainvälisen tason taitoluistelija. Tampereella aikuisikänsä asti asunut Korpi oli jutun julkaisuhetkellä ammattiurheilija. Hän siirtyi luisteluammattilaiseksi näytösluistelun pariin lopetettuaan taitoluistelukilpauransa keuhkokuumeella 2015. Korpi saavutti urallaan viisi suomenmestaruutta ja kolme EM-mitalia, ja hänet on palkittu Suomen urheilugaalassa urheilu-urastaan vuonna 2016. Korpi on kirjoittanut ylioppilaaksi ja opiskellut sen jälkeen kauppatieteitä Tampereen yliopistossa, mutta sittemmin jättänyt opinnot kesken. (Wikipedia: Kiira Korpi.)

Li Andersson (s. 1987), vasemmistoliiton kansanedustaja ja puheenjohtaja sekä Turun kaupunginvaltuuston jäsen, oli haastattelun julkaisuhetkellä Vasemmistonuorten puheenjohtaja ja Turun kaupunginvaltuuston jäsen. Andersson on kotoisin Turusta ja asunut siellä koko ikänsä. Hänen äidinkieltään on ruotsi. Koulutukseltaan Andersson on valtiotieteiden kandidaatti: pääaineenaan hän on opiskellut kansainvälistä oikeutta ja sivuaineenaan venäjän kieltä ja kulttuuria. (Wikipedia: Li Andersson; Li Andersson: Li Andersson; aineisto.)

Michael Monroe (oikealta nimeltään **Matti Fagerholm**, s. 1962) on helsinkiläissyntyinen muusikko. Töölössä varttunut Monroe tunnetaan erityisesti Hanoi Rocks -yhtyeen laulajana, mutta hän on uransa aikana laulanut myös useissa muissa yhtyeissä ja julkaissut sooloalbumia. 17-vuotiaana opintonsa kesken jättänyt Monroe on asunut Helsingin lisäksi Tukholmassa, Lontoossa sekä New Yorkissa ja kiertänyt bändiensä kanssa ympäri maailmaa. Tällä hetkellä Monroe asuu Turussa. Monroe on toiminut myös tähtivalmentajana televisiossa esitettävässä The Voice of Finland -laulukilpailussa. (Wikipedia: Michael Monroe; Salmi 2016.)

Patrik Laine (s. 1998) on ammattilaisjääkiekkoilija. Tampereella syntynyt ja aiemmin asunut Laine asuu tällä hetkellä Winnipegissä, Kanadassa. Hän ei ole opiskellut peruskoulun jälkeen. Nuoresta iästään huolimatta Laine on saavuttanut urheilu-urallaan paljon. Vuonna 2016 Laine pelasi kaikkien aikojen nuorimpana suomalaispelaajana jääkiekon maailmanmestaruuskisoissa. Samoissa kisoissa hänet valittiin kaikkien aikojen nuorimpana pelaajana muun muassa turnauksen arvokkaimmaksi pelaajaksi. NHL:ssa puolestaan Laine oli tulokaskaudellaan 2016–2017 joukkueensa paras maalintekijä. Lisäksi hän on eniten tehopisteitä ja maaleja tehnyt suomalaistulokas 2000-luvulla. Häntä pidetäänkin yhtenä ikäluokkansa lupaavimmista pelaajista. (Wikipedia: Patrik Laine; aineisto.)

Timo Soini (s. 1962) on kansanedustaja ja Espoon kaupunginvaltuutettu, joka on ollut Suomen ulkoasianministerin tehtävässä vuodesta 2015. Hän on ollut uransa aikana myös Euroopan parlamentin jäsen ja eurooppaministeri. Haastattelun julkaisuhetkellä Soini oli perussuomalaisten puoluejohtajana viimeisiä hetkiä, kun puolueen puoluekokous lähestyi ja Soini oli päättänyt luopua pestistään. Nykyään Soini kuuluu siniseen eduskuntaryhmään. Hän on syntynyt Raumalla, mutta muuttanut jo muutaman vuoden iässä Espooseen. Koulutukseltaan Soini on valtiotieteiden maisteri. (Wikipedia: Timo Soini.)

3 Teoreettinen tausta

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan. Työ nojaa diskurssintutkimukseen ja sosiolingvistiikkaan, joissa molemmissa lähtökohtana on ajatus kielen sosiaalisesta luonteesta: kieltä tarkastellaan osana todellisuutta, ei vain sen kuvaajana. Käsittelem ensin diskurssianalyysiä ja diskursseja alaluvussa 3.1, minkä jälkeen esittelen lyhyesti sosiolingvistisen variaation tutkimuksen suuntaukset alaluvussa 3.2. Alaluvussa 3.3 käsittelem tarkemmin kielen ja identiteetin suhdetta sekä kielen indeksistä luonnetta. Alaluvussa 3.4 tarkastelen metakieltä ja kansanlingvististä tutkimusta, alaluvussa 3.5 määrittelen erilaiset kielimuodot ja lopuksi alaluvussa 3.6 käsittelem sitaatteja, niiden tarkoituksia tekstissä sekä niiden muodostamista.

3.1 Diskurssianalyysi ja diskurssit

Työn menetelmällisenä taustana on lingvistinen diskurssianalyysi, jossa diskurssia, kielenkäyttötilannetta, tarkastellaan analysoimalla siinä käytetyn kielen rakenteita ja funktioita (Johnstone 2008: 4). Diskurssianalyysin kohteena voi olla kokonainen teksti tai vain osa siitä – oli kyse sitten sähköpostiviesteistä tai kasvokkain käydyistä keskusteluista (mts. 21). Diskurssintutkijoita kiinnostavat tekstien yksityiskohdat ja se, mistä ne johtuvat. Kuvauksen kohteena ovatkin usein pienet erot sen sijaan, että pyrittäisiin laajojen tapausjoukkojen välisiin yleistyksiin. (Mts. 269.) Tämä vaikuttaa myös aineistojen

kokoon: yksityiskohtaista laadullista analyysiä tehtäessä aineistot ovat huomattavasti pienempiä kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

Termiä *diskurssi* voidaan käyttää kahdella toisiinsa kietoutuvalla tavalla. *Diskursilla* viitataan varsinaiseen kielenkäyttöön eri tilanteissa. *Diskursseilla* puolestaan viitataan melko vakiintuneisiin kielenkäytön tapoihin, kuten erilaisiin asiantuntijadiskursseihin. (Johnstone 2008: 2–3.) Myös esimerkiksi aikakauslehti ja sanomalehti muodostavat omat diskurssinsa. Niihin taas sisältyy usein melko vakiintuneita juttutyyppisiä. Täten esimerkiksi pääkirjoitus ja henkilöjutut muodostavat omat diskurssinsa. Tässä työssä käytän *diskurssi*-termiä jälkimmäisessä merkityksessä viittaamassa esimerkiksi poliittiseen ja henkilökohtaiseen diskurssiin.

Diskurssit heijastelevat ja luovat tapoja nähdä maailmaa (Johnstone 2008: 33). Kielelliset valinnat tietyssä diskurssissa luovat mielikuvia puheenaiheena olevista asioista. Aina, kun jokin valinta tehdään, mahdollisuus tehdä se uudelleen korostuu. Toisin sanoen esimerkiksi jonkin kieliopillisen elementin käyttö korostaa mahdollisuutta käyttää sitä uudelleen samanlaisessa tai hieman erilaisessa tarkoituksessa. Näin jokaisen kielellisen valinnan jokainen käyttökerta tekee sen keskeisemmäksi mahdollisten vaihtoehtojen valikoimassa, kieliopillisessa paradigmassa. Samalla tavalla joka kerta, kun maailma luodaan diskurssissa, on helpompaa luoda sama maailma uudelleen seuraavassa diskurssissa. Tietyt valinnat voivat muotoutua tavoiksi käsittää asioita, ja nuo tavat voivat alkaa vaikuttaa luonnollisilta. (Mts. 46.) Ihmisillä on tapana luokitella toisiaan (mts. 150), ja diskurssit voivat osaltaan vahvistaa näitä luokitteluja. Tämä voi vaikuttaa myös esimerkiksi henkilöiden esittämiseen julkisuudessa tietyssä diskurssissa: koska heidät on totuttu näkemään tietynlaisina, on kyseisestä diskurssista vaikea poiketa, ja samaa diskurssia toistetaan yhä uudelleen.

Kielelliset valinnat ovat olennaisia myös puheen representaatiossa. Kun puhetta esitetään uudelleen, valitaan, miten representoidun puheen sisältö ja ilmaisutapa referoidaan. Lisäksi valitaan, miten luoda representaatio niin, että se sopii senhetkisen diskurssin tarkoituksiin. Nämä valinnat vaikuttavat siihen, miten ihmiset representoidaan. (Johnstone 2008: 60–61.) Valinnat sen suhteen, mitä henkilöjutuissa esitetään suorina lainauksina ja mitä epäsuorina tai mitä jätetään kokonaan pois puheen representaatiosta, ovat todella merkityksellisiä. Sitaattien kielimuoto voidaan lisäksi valita erikseen tietyn

diskurssin tarkoituksiin, ja eri kielimuodoilla voidaan ilmaista eri rooleja saman jutun sisälläkin.

Kielellisistä valinnoista ja kielen vaihtelusta on oltu kiinnostuneita sosiolingvisti- sessä variaationtutkimuksessa. Käsittelen seuraavaksi lyhyesti sosiolingvistisen tutki- muksen eri vaiheita.

3.2 Sosiolingvistinen variaationtutkimus

Sosiolingvistisen variaationtutkimuksen esikuvana ovat William Labovin 1960-luvulla Yhdysvalloissa tekemät tutkimukset. Tutkiessaan New Yorkin puhekieltä Labov huo- masi tiettyjen vaihtelussa olevien kielellisten muuttujien variaation olevan sosiaalisesti kerrostunutta. Sosiolingvistinen variaationtutkimus tuli Suomessa tutuksi vuonna 1971, kun Heikki Paunonen kirjoitti Virittäjään esittelyn Labovin väitöskirjasta, minkä jälkeen varsinainen variaationtutkimus alkoi Suomessakin. Merkittävin hanke ja innoitus muille tutkimuksille on ollut Nykysuomalaisen puhekielen murros. 1970-luvulla toteutetussa hankkeessa tutkittiin Helsingin, Jyväskylän, Tampereen ja Turun puhekieltä. Suomessa sosiolingvistinen variaationtutkimus onkin keskittynyt pitkälti nykypuhesuomen alueel- liseen ja sosiaaliseen vaihteluun. 2000-luvun puolella tutkimus on kuitenkin monipuol- listunut. (Lappalainen 2004: 13–14.)

Penelope Eckert (2012) on jakanut variaationtutkimuksen kolmeen eri aaltoon. Ensimmäisen aallon tutkimuksissa, joita esimerkiksi Labovin klassikkotutkimukset edustavat, tarkastellaan, miten kielellinen variaatio korreloi sosiaalisten taustamuuttuji- en, sosiaalisen aseman, sukupuolen ja iän, kanssa suurissa populaatioissa. Tutkimuksen kohteena ovat äänne- ja muotopiirteet, joiden variaatiota analysoidaan kvantitatiivisesti. Variaationtutkimuksen toisessa aallossa laajojen sosiaalisten ryhmien tutkimisen sijaan keskitytään pienempiin paikallisiin ryhmiin ja yhteisöihin. Etnografista tutkimusmene- telmää hyödyntäen paikallista variaatiota on mahdollista lähestyä ryhmien sisältä käsin. Sosiaalisten taustamuuttujien lisäksi toisessa aallossa kiinnitetään huomiota myös kielen tilanteiseen vaihteluun. Sosiolingvistisen variaationtutkimuksen kolmannessa aallossa sosiaaliset taustamuuttujat eivät enää ole keskeisessä asemassa. Keskeistä sen sijaan on tyyllillinen näkökulma: variaatio nähdään kielen keskeisenä piirteenä, jolla on mahdolli- suus rakentaa sosiaalista identiteettiä.

Omassa tutkimuksessani painottuu variaationtutkimuksen kolmas aalto. Vaikka otan analyysissäni huomioon myös perinteiset taustamuuttajat, kiinnittyä päähuomio siihen, mitä kielellisillä valinnoilla on mahdollista tehdä ja millaista identiteettiä toimittaja-kertojan on mahdollista haastateltavilleen luoda. Seuraavaksi käsittelem tarkemmin kielen ja identiteetin suhdetta.

3.3 Kieli ja identiteetti

Ihmiset osoittavat samankaltaisuuttaan ja erilaisuuttaan toisiinsa toisinaan tietoisesti, toisinaan taas tavan vuoksi. Identiteetillä viitataan tällaisten prosessien lopputuloksiin. (Johnstone 2008: 151.) Yksilön identiteettejä voidaan tarkastella sekä yksityisestä että sosiaalisesta näkökulmasta. Osin sosiaalisissa identiteeteissä on kyse olosuhteista, joihin yksilö syntyy ja joissa varhainen sosialisatio tapahtuu. Olosuhteilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, millainen tietyn sosiaaliluokan tai sukupuolen asema yhteiskunnassa on. Osa sosiaalisista identiteeteistä taas muotoutuu myöhemmin yksilön omaksuessa tietyt sosiaaliset roolit, kuten opettajan tai poliitikon rooli, jotka hän muokkaa yksityiseen identiteettiinsä sopiviksi. Yksityinen ja sosiaalinen identiteetti ovat siis koko ajan vuorovaikutuksessa. (Fairclough 2003: 160–161.) Identiteetit voidaan yhdistää diskursiivien osallistujaroleihin, tilanteisiin rooleihin tai luokitteluihin, jotka syntyvät tietyissä paikallisissa konteksteissa, kuten erilaiset sosiaaliset ryhmät kouluissa (Johnstone 2008: 151).

Sosiaalinen identiteetti luodaan diskurssissa (Johnstone 2008: 223). Sosiaalisen identiteetin ja sen suhteen ymmärtäminen diskurssiin pohjautuu ajatukseen, jonka mukaan identiteetit ovat vaihtelevia, strategisia ja vuorovaikutuksessa rakennettuja. Kielen resursseja käytetään rakentamaan erilaisia sosiaalisia identiteettejä. Kielenkäyttäjät muokauttavat nämä identiteetit tilanteisiin, joissa hän toimii ja tapoihin, joihin muut hänet sosiaalisesti sijoittavat. Kieltä voidaan käyttää kuitenkin myös rakentamaan ja heijastamaan koherenttia, kestävämpää henkilökohtaista identiteettiä. (Mts. 155.)

Identiteetin diskurssiperformanssi voi palvella useita tarkoituksia, ja sillä voi olla monenlaisia vaikutuksia (Johnstone 2008: 152). Erilaiset kielimuodot ovat siis myös tapoja esittää erilaisia tilanteisia identiteettejä, ja niiden käyttö on myös tapa rakentaa identiteettiä muille. Ihmisten valinnat ovat kuitenkin jossain määrin rajattuja, ja on epä-

realistista ajatella, että kuka tahansa voi omaksua minkä tahansa identiteetin niin päättäessään (mts. 153). Täten myöskään minkä tahansa identiteetin rakentaminen toiselle henkilölle ei ole uskottavaa.

Ihmiset siis luovat rooleja itselleen ja toisilleen ja vahvistavat roolien välisiä eroja puhuessaan tavoilla, joita heidän roolinsa vaativat. On tilanteita, joissa sosiaaliset roolit ovat suhteellisen pysyviä ja joissa ihmisten oletetaan käyttävän ja tulkitsevan diskurssia ennalta määrätyn tavoin. Konventioiden rikkominen diskurssiroomia varten voikin olla tehokas liike: se voi muistuttaa ihmisiä siitä, mitä yleisiä odotuksia tilanteessa on. (Johnstone 2008: 139–141.) Konventionaalinen kielimuoto saatetaan esimerkiksi vaihtaa toiseen ja näin kiinnittää huomio muuttuneeseen kielimuotoon ja siihen, mitä sen mukana muuttuu. Rekisterinvaihdos voi viitata esimerkiksi vaihtoon virallisemmän ja epävirallisemmän puhetyylin välillä (mts. 175).

Sosiaalisen identiteetin ja kielen suhteen tarkastelu on sosiolingvistiikassa viimeisten vuosien aikana muuttunut. *Tyylistä* on muodostunut keskeinen käsite: kielen piirteiden kimpuista muodostuu tyylejä, jotka liittyvät identiteetteihin. Jotkin kielelliset piirteet saattavat olla tietyille tyyliille ominaisia ja täten kohosteisia, mutta kielen ja identiteetin suhde ei perustu yksittäisiin kielellisiin piirteisiin. (Sorjonen, Lehtonen & Rouhikoski 2015b: 22.) Tyyllillä voidaan viitata Eckertin (2012: 97) tapaan erityyppisten kielenkäytön piirteiden lisäksi myös muuhun sosiaaliseen tyyliin, kuten pukeutumiseen, ilmeisiin ja eleisiin.

Sosiaaliset identiteetit voivat indeksoitua diskurssiin tyylien kautta. Mikäli henkilö haluaa esimerkiksi identifioitua tiettyyn naisryhmään, voi hän omaksua puhetapoja, jotka tavallisesti yhdistetään kyseiseen ryhmään. Näin hän voi ikään kuin ehdottaa muille, mitä ominaisuuksia häneen tulisi liittää, ja muut voivat käyttää hänen puhetyyliään apuna luokitellessaan häntä. Sama pätee tyyliin, jotka tavallisesti yhdistetään esimerkiksi etniseen taustaan, alueeseen tai poliittiseen kantaan. Ihmiset voivat kuitenkin omaksua myös piirteitä, jotka yhdistetään identiteetteihin, joihin muut eivät välttämättä tavallisesti yhdistäisi heitä: esimerkiksi mies puhuu kuin nainen tai virallisessa asemassa oleva käyttää slangia. (Johnstone 2008: 152.)

Tyylin ilmentämisessä keskeistä on kielen *indeksisyys*. Sillä tarkoitetaan kielellisen merkin kykyä viitata itsensä ulkopuolelle (Sorjonen ym. 2015b: 17). Indeksien avulla on mahdollista ilmentää kuulumista tai samastumista, tai ainakin haluaan kuulua tai

samastua, tiettyyn sosiaaliseen ryhmään, jota tietyn kielellisen piirteen koetaan ilmentävän.

Indeksien voidaan nähdä toimivan eri tasoilla ja Silversteinin (2003) mukaan voidaan puhua indeksisestä järjestyksestä. Ensimmäisen tason, perustason, indeksisyydellä tarkoitetaan sellaisia kielenpiirteitä, joiden käyttö merkitsee puhujan kuulumista esimerkiksi tiettyyn alueelliseen tai sosiaaliseen ryhmään. Tällaisissa tapauksissa esimerkiksi tutkija voi empiirisesti havaita kielenpiirteen ja ryhmän vastaavuuden. Sen sijaan puhujat eivät yleensä tiedosta piirteen käyttöä eivätkä sen yhteyttä sosiaaliseen tai alueelliseen taustaan. Esimerkiksi murteisiin vanhastaan kuuluvat piirteet ovat ensimmäisen tason indeksejä. (Rouhikoski 2015: 167; Sorjonen ym. 2015b: 18.)

Toisen asteen indeksillä puolestaan tarkoitetaan piirrettä, jonka käytössä on havaittavissa sosiaalista ja tilanteista vaihtelua. Puhujat saattavat tiedostaa variantin ja sen yhteyden tiettyyn sosiaaliryhmään ja kielimuotoon. Se saatetaan myös yhdistää tiettyyn puhetyyliin. (Rouhikoski 2015: 167.) Esimerkiksi ensimmäisen tason indeksinä persoonapronominivariantti *mie* voi indeksoida karjalaisuutta tai peräpohjalaisuutta muista murrepiirteistä riippuen. Kun *mie* assosioituukin kielenulkoisiin ominaisuuksiin, vaikkapa iloisuuteen tai puheliaisuuteen, jotka yhdistetään ensimmäisen asteen indeksin indeksoimaan ryhmään, on kyse toisen asteen indeksisyydestä (Sorjonen ym. 2015b: 18).

Kielellinen piirre voi saada myös kolmannen asteen indeksisyyden. Tällöin kielellistä varianttia ei enää yhdistetä esimerkiksi tiettyyn ikäryhmään tai tietynlaiseen puhetilanteeseen, vaan jollekin niille ominaiseen asiaan, esimerkiksi tiettyyn alakulttuuriin, jolloin variantti voi alkaa indeksoida kyseistä alakulttuuria. Kolmannen asteen indeksistä ja siihen liittyvistä sosiaalisista merkityksistä ollaan puhe yhteisössä tietoisia, ja niillä voi olla vakiintuneita nimityksiä. Lisäksi niitä käytetään tietoisesti tyylin ja identiteetin rakentamisessa. (Rouhikoski 2015: 167–168.)

Indeksisyys on kerroksista, ja sen asteet limittyvät toisiinsa. Kielelliseen piirteeseen voi liittyä uusia indeksisyyden tasoja, ja eri tasot ovat merkityspotentialina läsnä kussakin kielenkäyttötilanteessa. (Sorjonen ym. 2015b: 18–19.) Vaikka siis Silversteinin indeksisyysteorian mukaan näyttäisi siltä, että indeksisyys kehittyy asteittain, voivat kaikki indeksisyyden tasot olla todellisuudessa yhtä aikaa läsnä (Rouhikoski 2015: 168). Kielellisten piirteiden yhdistelmät täsmentävät yksittäisten piirteiden herättämän indek-

sisyyden (Kiesling 2009: 180). Esimerkiksi edellä käsitelty persoonapronominivariantti *mie* voi indeksoida joko itä- tai pohjoismurteita riippuen siitä, minkä muiden murrepiirteiden kanssa se esiintyy.

Indeksisyyden mahdollistaa tyylien rekisteriytyminen: tietyt kielenpiirteet nähdään tiettyihin tyyleihin kuuluviksi. Kaikenlaiset kielenpiirteet voivat rekisteriytyä tyyleihin. Kielellisten piirteiden lisäksi tyyleihin rekisteriytyvät myös asennoitumiset, toiminnot ja muut semioottiset merkit. Kun tiettyjä kielenpiirteitä käytetään, voi kuulija liittää ne tyyliin, johon tietyt sosiaaliset persoonat sekä niiden stereotyyppiset ominaisuudet ja asennoitumiset yhdistyvät. Tyyleissä hyödynnetyt resurssit voivat olla globaalejakin, mutta ne tulkitaan aina kussakin tilanteessa. (Lehtonen 2015: 170–171.)

Erilaisiin kielimuotoihin ja kielenpiirteisiin indeksoituvat kielenulkoiset piirteet voivat tulla ilmi, kun kielenkäyttäjät puhuvat kielestä. Seuraavaksi käsittelen kielestä puhumista ja kansanlingvististä tutkimusta.

3.4 Kieli käyttäjiensä havainnoimana

Kieltä voidaan käyttää kuvaamaan ja esittämään itseään. Kielenkäyttäjät voivat viitata puheellaan tai kirjoituksellaan mihin tahansa kielenkäytön näkökulmaan – myös omaan kielenkäyttöön. On mahdollista kuvata esimerkiksi äänneitä, kieliopillisia rakenteita, sanojen merkityseroja, ilmaisujen merkityksiä tai ihmisten keskeisiä pyrkimyksiä keskustelussa. Voi myös keskustella esimerkiksi puheen tyyleistä ja vertailla eri kieliä ja murteita keskenään. (Jaworski, Coupland & Galasiński 2004: 3.) Kieltä, jota käytetään kielestä puhuttaessa, kutsutaan *metakieleksi*.

Metakieli on tietoista kielenkäyttöä: se kohdistuu ilmiöön, johon puhuja on jollain tavalla kiinnittänyt huomiota (Preston 2004: 75). Se, miten ihmiset kuvaavat kieltä ja kommunikaatioprosessia kertoo yhdellä tavalla siitä, miten kieltä ja kommunikaatiota arvotetaan ja miten esimerkiksi kielen varieteetteihin suhtaudutaan. Metakielelliset esitykset voivat muodostaa oletuksia siitä, miten kieli toimii, mitä tietyt puhettavat tuovat mieleen ja merkitsevät ja millaista kieli yleensä on tai millaista sen pitäisi olla. (Jaworski ym. 2004: 3.)

Metakielellisiä esityksiä on tarkasteltu kansanlingvistiikassa. Kansanlingvistiikka on sosiolingvistiseen tutkimukseen kuuluva suuntaus, jossa kiinnostuksen kohteena on

tavallisten kielenkäyttäjien (= ei-kielentutkijoiden) metakieli, havainnot ja käsitykset kielestä sekä asenteet eri kieliä tai kielimuotoja kohtaan. Kansanlingvistiikan uranuurtajana pidetään Dennis R. Prestonia, jonka tutkimukset käsittelivät yhdysvaltalaisien murrekäsityksiä. (Mielikäinen & Palander 2014: 17.) Preston erottaa toisistaan ensimmäisen ja toisen tason metakielen. Ensimmäisen tason metakielessä on kyse kielestä ja sen ilmiöistä: kommentit koskevat kielimuotoja, kielenpiirteitä ja puhetapaa. Esimerkiksi ilmaukset pääkaupunkiseudun murre, tuplakonsonantti ja puhua leveästi ovat ensimmäisen tason metakieltä. (Mts. 26.) Myös selkeästi kieltä koskevat arvioinnit, kuten vaikeaselkoinen tai kaunis kieli, kuuluvat ensimmäisen tason metakieleen (mts. 79).

Toisen tason metakieli ei koske kieltä, vaan kielenkäyttöä ohjailevia asenteita ja arvomaailmaa: kielen käyttäjiä, arvoja ja muita kielenulkoisia ilmiöitä, kuten kulttuuri-
taustaa. Nimitykset ja kuvaukset voivat kuitenkin olla muodollisesti samantyyppisiä kuin ensimmäisen tason metakielessä. Junttimurre, landesana ja laiska ääntämys tai pohjalaisten puhettavan kuvaileminen jäyhäksi ovat esimerkkejä toisen tason metakielestä. (Mielikäinen & Palander 2014: 26, 79.)

Ensimmäisen tason metakieli on useimmiten neutraalia, toisen tason metakieli tunnevaltaista (Mielikäinen & Palander 2014: 79). Murteiden miellyttävyyden arviointi tapahtuu usein ihmisten ominaisuuksia tai luonteenpiirteitä kuvaavilla adjektiiveilla eli metakielen toisella tasolla, jolloin kielenkäyttäjiin voidaan liittää esimerkiksi erilaisia stereotyyppioita ja uskomuksia (mts. 104). Havainnoijilla ei välttämättä olekaan omakohtaisia kokemuksia kommentoimistaan murteista. Ihmisten arviot esimerkiksi eri murteiden hitaudesta tai kauneudesta perustuvat verkostoihin ja skeemoihin, jotka he muodostavat erilaisista kielimuodoista. Arviot siis suhteutuvat kunkin kielenkäyttäjän kokonaiskuvaan eri murteista. (Mts. 79–80.)

Vaikka tavallisten kielenkäyttäjien metakieli ei ole ollut tähänastisissa suomalaisissa kansanlingvistisissä tutkimuksissa keskeisenä tutkimuksen kohteena, sisältävät tutkimukset paljon sitäkin (Mielikäinen & Palander 2014: 28). Tavallisten kielenkäyttäjien murteiden kuvailuista selviää, mikä murteissa useimmiten kiinnittää huomion sekä millaisia mielikuvia ja tunteita ne herättävät. Kuvailuista on mahdollista myös päätellä, millaiset piirteet eivät kiinnitä tavallisten kielenkäyttäjien huomiota. (Mts. 79.) Aineistossani toimittaja-kertojan metakieli kertoo toisaalta, mikä haastateltavien kielenkäytös-

sä kiinnittää hänen huomionsa, ja toisaalta, mitä hän ei koe tarpeelliseksi kommentoida jutussa.

Eri murteet ja murteiden käyttö herättävät erittäin vahvojakin asenteita, mutta niiden taustat eivät useimmiten selviä (Mielikäinen & Palander 2014: 101). Tiedetään kuitenkin, että suomalaisten keskuudessa kielenkäyttö ja erilaiset kielimuodot ovat vaikuttaneet jopa niin sanottuihin heimostereotypioihin suomalaisten identifioidessaan paitsi itseään myös muita kielenkäytön perusteella (mts. 239). Topeliuksen *Maamme kirja* -teoksesta peräisin olevat ja myös koulukirjoissa käytetyt heimostereotypiat näkyvät yhä murteiden kuvauksissa esimerkiksi savolaisten kohdalla: savolaiset nähdään toisaalta leppoisina ja toisaalta kieroina, kuten heidän kielensäkin (mts. 104). Murre on joitain heimoja tai maakuntia luonnehdittaessa muita selvemmin esillä (mts. 239). Toisaalta heimostereotypiat voivat myös vaikuttaa käsityksiin eri puolilla Suomea puhutuista murteista.

Nykyään asenteet kohdistuvat heimojen lisäksi pienempiin ryhmiin, joita eivät välttämättä koske alueelliset määritteet, tai jopa yksittäisiin julkisuudessa toimiviin henkilöihin (Mielikäinen & Palander 2014: 239). Murrekirjallisuus, media ja mainonta hyödyntävät ja uusintavat sukupolvelta toiselle siirtyneitä stereotypioita murteista ja niiden käyttäjistä, mikä helpottaa havainnoijien luonnehdintaa sellaisista murteista, joista heillä ei ole omakohtaisia kokemuksia (mts. 79–80). Kielenkäyttäjät ”tuntevat” murteet, koska erilaisten ihmisten, tekstien ja tv-ohjelmien kautta he ovat päässeet kosketuksiin sekä alueellisten puhetyylien että alueellisten stereotyyppien kanssa. Ne puolestaan auttavat kategorisoimaan puhetyylejä ja niitä käyttäviä ihmisiä. (Vaattovaara 2016: 87.) Tapa hahmottaa murteita on paitsi yksilöllistä myös kulttuurisesti jaettua (mas. 90). Tähän liittyy vahvasti metakielen toiseen tasoon kuuluvat ”yhteiset” käsitykset koskien kielenkäyttäjiä ja heidän kieltään (Mielikäinen & Palander 2014: 80). Mielikuvat ja asenteet murteita kohtaan koostuvat vanhoista aineksista, ja uuden aineksen avulla ne kierrätetään uudelleen. Kielellisen aineksen lisäksi erilaiset kielenulkoiset ja kulttuuriset yksityiskohdat ovat keskeisiä murreasenteissa. Indeksisten yhteyksien kautta ne kytkeytyvät tiettyihin kielenaineksiin. Nämä kytkökset nimenomaan kehittyvät osana laajempaa sosiaalista järjestystä, eivätkä edellytä omakohtaista suhdetta kielimuotoon. (Vaattovaara 2016: 93.)

Media vaikuttanee yhä useammin kielenkäyttäjien käsityksiin murteista arvioijien alueellisen taustan lisäksi. Kun tavalliset kielenkäyttäjät ovat maininneet kyselyissä murteenpuhujia, ovat he usein maininneet sellaisia henkilöitä, jotka ovat mediassa paljon esillä tai joita mediassa monesti imitoidaan. Median lisäksi siis julkisuuden henkilöillä on paljon vaikutusta kuvaan, jota murteenpuhujista luodaan. Esimerkiksi julkisuuden henkilöiden käyttämät persoonapronominit ja niiden herättämät mielikuvat osaltaan vaikuttavat siihen, miten eri persoonapronomineihin asennoidutaan samalla, kun esimerkiksi tamperelaiset jääkiekkoilijat ja televisiosarjojen hahmot ylläpitävät osaltaan mielikuvia Tampereen murteen maskuliinisuudesta. Julkisuuden henkilöiden puhumien murteiden positiivisuus tai negatiivisuus vaihtelee heidän suosionsa mukaan. (Mielikäinen & Palander 2014: 98–99, 200.) Tutkielmani aineistossa yhdistyvät sekä median että julkisuuden henkilöiden rooli asenteiden muokkaajina, kun julkisuuden henkilöiden puhetta esitetään henkilöjutuissa kirjoitettuna. Haastateltavien sitaateissa esitetty puhe voi vahvistaa, heikentää tai luoda uusia mielikuvia sekä kielimuodosta että puhujasta itsestään.

Metakieli liittyy tähän tutkimukseen kahdella tavalla. Ensinnäkin hyödynnän kansanlingvististen tutkimusten sisältämää metakieltä analyysini tukena alaluvussa 4.1. Toiseksi hyödynnän metakielen käsitettä alaluvussa 4.2, kun toimittaja-kertoja kommentoi haastateltavien kieltä.

Metakielellisissä kommenteissa esille tulevat myös erilaiset kielimuodot ja niiden nimitykset. Seuraavaksi määrittelen, mitä kullakin kielimuodolla tässä työssä tarkoitan.

3.5 Erilaiset kielimuodot ja niiden määrittelyminen

Eri kielimuotojen erottelu toisistaan ei ole yksiselitteistä, ja siihen liittyy monia ongelmia muun muassa siksi, että kielimuotojen nimeäminen heijastelee ja luo ideologioita käsityksiä kielestä. Esimerkiksi normitetun kielimuodon nimittäminen yleiskieleksi toistaa ideologiaa neutraalista ja kaikille yhteisestä kielimuodosta, vaikka todellisuudessa kaikki kielimuodot ovat omassa odotuksenmukaisessa käyttökontekstissään neutraaleja. (Piippo 2016: 25–26.)

Usein voi olla myös vaikea vetää rajaa eri kielimuotojen välille: milloin on kyse puhekielestä ja milloin murteesta. Kielimuotoihin onkin viitattu erilaisin termein. Näi-

den termien tarkoituksena on ollut helpottaa kieliaineksen analyysiä ja toimia erottelevina luonnehdintoina, ei niinkään tarkkarajaisina käsitteinä. (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 15–16.) Termeistä, niiden käyttökelpoisuudesta ja kuvausvoimasta sekä niiden sisältämistä ongelmista on käyty keskustelua tutkijoiden kesken (ks. esim. Helasvuo 1988; Mantila 2004: 325–328; Piippo 2016: 25–26; Vaattovaara 2016: 87–90). Määrittelyongelmista huolimatta koen kuitenkin tarpeelliseksi käyttää apuna kielimuotoihin viittaavia nimityksiä. Koska viittaan työssäni *yleiskieleen*, *puhekieleen*, *murteisiin* sekä *slangiin*, on välttämätöntä määritellä, mitä kullakin kielimuodolla tarkoitan.

Yleiskielellä viittaan huoliteltuun ja yleisesti ymmärrettyyn kielimuotoon. Siinä ei esiinny erikoiskielten, esimerkiksi lääkäreiden ammattikielen, sanastoa eikä alueellista tai sosiaalista vaihtelua, ja sitä voidaan kuvailla asiatyyliseksi. Kirjoitetun asiaproosan ohella yleiskieltä käytetään puhutussa kielessä etenkin julkisissa ja virallisissa yhteyksissä, kuten tiedotusvälineissä. (Tieteen termipankki 17.08.2018: Kielitiede:yleiskieli. [Tarkka osoite: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:yleiskieli>.])

Puhekielellä tarkoitan kielimuotoa, joka on yleiskieleen verrattuna arkisempaa ja vapaampaa. Se ei noudata yleiskielisiä normeja, ja sitä käytetään vapaamuotoisissa puhetilanteissa. Puhekieli eroaa esimerkiksi sanastoltaan ja morfologisilta piirteiltään yleiskielestä. Kirjoitettuna puhekieltä esiintyy esimerkiksi erilaisissa pikaviestinkeskusteluissa, kuten WhatsAppissa. (Tieteen termipankki 17.08.2018: Kielitiede:puhekieli. [Tarkka osoite: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:puhekieli>.])

Murteilla viittaan alueellisiin kielimuotoihin, jotka poikkeavat toisistaan esimerkiksi muoto-opillisten ja sanastollisten piirteiden osalta (Tieteen termipankki 17.08.2018: Kielitiede:murre. [Tarkka osoite: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:murre>.]). Puhekielestä poiketen murteissa on havaittavissa selkeitä alueellisia eroja. Murteisiin viittaan silloin, kun kielimuodossa ilmenee tietyllä alueella käytettäviä piirteitä, joita ei käytetä valtakunnallisesti.

Slangilla voidaan Paunosen (2000: 16) mukaan tarkoittaa sekä vanhempaa suomalais-ruotsalaista sekakieltä että uudempaa nuorisokieltä. Slangisanat voidaan jakaa karkeasti vanhaan (1890–1949) ja uudempaan (1950–) Stadin slangiin (mts. 17). Nykyslangille on ominaista, ettei se ole yhtä selvärajaisesti helsinkiläistä kuin vanhempi slang. Osan nykyslangista ollessa yleissuomalaisista on slangissa kuitenkin myös piirtei-

tä, jotka erottavat esimerkiksi Helsingissä käytettävän slangin Rovaniemellä käytetystä slangista. Nykyslangi on myös yhä useammin jakautunut eri alakulttuurien ja harrastusryhmien välillä, ja se pohjautuu paljolti englannin kieleen. (Mts. 36–37.) Slangi poikkeaa puhekielestä edelleen omaperäisellä sanastollaan. Slangin määrittelyn kriteerinä analyysissäni olen käyttänyt sanan esiintymistä Paunosen (2000) *Stadin slangin suursanakirjassa*.

Tässä työssä käsittelen erilaisia kielimuotoja ja niihin liittyviä kielenpiirteitä haastateltavien sitaatteja analysoidessa. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin sitaatteja.

3.6 Sitaatit

Tässä luvussa tarkastelen ensin suoraa esitystä suomen kielessä. Tämän jälkeen käsittelemme sitaattien funktioita ja miten sitaatteja muodostetaan.

3.6.1 Suora esitys

Osa työtäni ovat sitaatit, joita tarkastellessani keskityn konventionaalisesti merkittyihin (aineistossani lainausmerkit³) suoriin esityksiin. Universaalisti referoinnista puhuttaessa erotetaan toisistaan suora esitys (SE) ja epäsuora esitys (EE) (Kuiri 1984: 1). SE:ssä referoija toistaa alkuperäisen tekstin (puheen tai kirjoituksen) sanasta sanaan, kun taas EE:ssä referoija toistaa alkuperäisen tekstin omin sanoin (mts. 3):

(1) ”Mä meen kotiin”, Siiri sanoi. (SE)

(2) Siiri sanoi, että hän menee kotiin. (EE)

Fennistiikassa esimerkiksi Koski (1985: 75–76) on jakanut SE:n edelleen alakategoriaihin: tarkkaan SE:en ja sovellettuun SE:en. Esimerkki 3 on näin ollen tarkka SE, mikäli Siiri on käyttänyt puhuessaan täsmälleen samaa kielimuotoa:

(3) ”Hän maksoi minunkin kahvini”, Siiri sanoi.

³ Sitaatit voidaan lainausmerkkien lisäksi merkitä myös repliikkiviivalla (Kalliokoski 2005: 29), mutta omassa aineistossani käytetään aina lainausmerkkejä.

Jos taas Siiri on käyttänyt esimerkiksi ilmausta *munki kahvin* tai puhunut muuta kieltä kuin suomea, on kyseessä sovellettu SE. Tässä työssä tarkoitukseni ei ole keskittyä havainnoimaan, ovatko sitaatit tarkkoja vai sovellettuja suoria esityksiä. Tämä ei olisi edes mahdollista, sillä minulla ei ole mahdollisuutta päästä käsiksi siihen, mitä alkupe- räisessä haastattelutilanteessa on sanottu. Otan kuitenkin huomioon aineistossa esiinty- vät ristiriidat, jotka tulevat ilmi sitaattien kielimuodon ja toimittaja-kertojan kielimuo- dosta esittämien havaintojen välillä.

Kokonaisen lauseen lisäksi myös tietty osa muuten epäsuorasta referoinnista voi- daan merkitä lainausmerkeillä sitaatiksi:

- (4) Turussa ollessaan Andersson käy mielellään uimassa, mutta vaalien jäl- keen hän on vältellyt suosikkimaauimalaansa, koska ”**tulisi kaameasti tuijotusta**”. (LA)

Tällöin sitaatilla voi olla varsinaisen siteeraamisen lisäksi muukin tehtävä, esimerkiksi kirjoittajan ironisoivan tai muun asenteen ilmaiseminen – etenkin, jos lainausmerkeissä on vain sana tai kaksi. (ISK § 1460.)

Edellä esittelemäni jako suoraan ja epäsuoraan esitykseen on kuitenkin vain kar- kea luokittelu: todellisuudessa rajat kategorioiden välillä eivät ole selviä, eivätkä kate- goriat ole homogeenisia (Kalliokoski 2005: 19). Niin kirjoitetussa kuin puhutussakin kielessä on todettu esiintyvän referointia, jossa on piirteitä sekä suorasta että epäsuoras- ta esityksestä (ISK § 1466). (Ks. lisää referoinnista ja sen piirteistä suomen kielessä esim. Shore 2005.)

3.6.2 Haastattelupuheesta sitaatiksi

Illuusio puheen autenttisuuden luomisesta kirjoitetussa tekstissä on Tiittulan ja Nuoli- järven (2016: 12) mukaan mahdollista luoda melko vähäisilläkin keinoilla. Olennaista on keskittyä siihen, millä piirteillä puheenomaisuutta voidaan ilmentää ja miten lukijan on mahdollista muodostaa käsitys muun muassa puhetilanteesta ja puhujista (Nuolijärvi & Tiittula 2016: 270). Suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa puheen esittämisen kei- noihin kuuluvat muun muassa erilaiset puhutun kielen sanaston ja lauserakenteen piir- teet, inkongruenssin käyttö, erilaiset referoinnin keinot, metaforat ja muut kielikuvat (mas. 232–233). Henkilön puheen ”aitouteen” kuuluu myös se, että puheessa on vaihte-

lua esimerkiksi puhekielisten ja yleiskielisten varianttien kesken, koska sellaista useimpien kielenkäyttäjien puhe todellisuudessa on (mas. 230). Samanlaisia kielellisiä piirteitä on käytetty myös aineistoni sitaateissa.

Kun puhetta siirretään kirjoitukseksi, puhetilanne representoidaan, esitetään uudelleen. Puheen kirjoitukseksi siirtävä henkilö valitsee, miten tämä puhetilannetta edustava kirjoitettu esitys esitetään. Koska representaatio ei kuitenkaan koskaan vain heijasta kohdettaan vaan myös rakentaa sitä vuorovaikutuksessa, muokkaa kirjoitettuna esitetty puhe lukijan mielikuvaa sekä esitetystä puheesta että sen esittäjästä. (Tiittula & Vuontilainen 2016: 53.)

Lauri Haapanen on tutkinut, miten haastateltavien puhetta muokataan lehtitekstien sitaatteja muodostettaessa. Toimittajille ei ole olemassa yhteistä ohjeistusta siitä, miten sitaatit tulisi muodostaa tai mitä kriteereitä niiden tulisi täyttää. Myöskään Julkisen sanan neuvostolla ei ole sitaattien muodostamista koskevaa ohjeistusta journalisteille. (Haapanen 2016: 194.) Journalistisissa oppikirjoissa sekä eettisessä ohjeistuksessa ollaan kuitenkin yhtä mieltä siitä, että sitaattien tulee vastata haastateltavan puhetta enemmän tai vähemmän sanatarkasti ja samanmerkityksisesti (mas. 192). Jyrkimpien ohjeistuksien mukaan sitaatteja ei tule muokata lainkaan, sallivammat taas ohjeistavat, että muokkaukset ovat hyväksyttäviä, kunhan viestin merkitys ei muutu (mas. 194–195). Journalistisissa oppikirjoissa on todettu esimerkiksi, että mikäli lainaus ei ole uskollinen haastateltavan puheelle, vääristää teksti hänen persoonaansa (Suhola ym. 2005: 146). Täydellinen muokkaamatta jättäminen on kuitenkin todennäköisesti mahdotonta, sillä puheeseen liittyy monia sille ominaisia elementtejä, kuten suunnittelupartikkeleita ja empimisiä, joita ei yleensä esiinny kirjoitetussa kielessä. Puhutun kielen piirteitä jätetäänkin kirjoitetusta tekstistä pois toisaalta niiden merkityksettömyyden vuoksi, toisaalta taas lukemisen helpottamiseksi (Pöntys 2016: 157).

Sitaattien ja niiden muokkaamiseen liittyvien käytänteiden avulla pyritään palvelemaan sekä jutun sisällöllisiä että kerronnallisia tavoitteita mahdollisimman hyvin. Ensisijaisesti nämä tavoitteet liittyvät muun muassa jutun aihepiiriin ja tarkoitukseen julkaisussa, ei puheen sanatarkkoihin toisintoihin. Sitaatit esimerkiksi rakentavat ja rytmittävät jutun kerrontaa. Toimittajat välttävätkin useimmiten erityisen pitkiä sitaatteja ja suosivat mieluummin lyhyehköjä. (Haapanen 2016: 210–211.) Lehtijutuilla on usein rajattu merkkimäärä, mikä voi myös vaikuttaa sitaattien pituuteen.

Siteeraukset valitaan sen perusteella, että ne tukisivat haastateltavasta rakennettavaa kuvaa. Niihin halutaan sisällyttää esimerkiksi mielipiteet ja sellaiset lausumat, joista ilmenee haastateltavan tapa käsittää asioita. (Haapanen 2016: 216.) Sitaatteja voidaankin käyttää täsmentämään vastuuta asiasisällöstä ja lisäämään jutun vakuuttavuutta (mas. 210–211). Sitaatteihin halutaan sisällyttää myös haastateltavalle leimalliset puhe- tavat, etenkin omaperäiset sanavalinnat (mas. 216). Leksikaaliset valinnat onkin todennäköisesti helpompi siirtää kirjoitettuun muotoon kuin esimerkiksi äänne- ja muotopiirteet. Sanavalintojen tarkka toistaminen ei sitä paitsi aiheuta vaikeaselkoisuutta tekstiin samalla tavalla kuin esimerkiksi äänne- ja muotopiirteiden jäljittely. Leksikaalisia valintoja voi myös pitää tehokkaina tyylikeinoina.

Lehtijuttujen sitaatteja muokataan ensisijaisesti yleiskielistämällä ne (esim. *ne* → *he*, *punanen* → *punainen*) (Haapanen 2016: 217). Haapasen (mas. 211) mukaan julkaisun ja toimituksen ohjeistukset vaikuttavat erityisesti siihen, miten yleiskielisiksi sitaattit muokataan. Puhekielisyysä voi jättää sitaatteihin, jos ne palvelevat jutun päämääriä: puhekielisyyksille tulee siis olla syy (mp). Lisäksi sitaatteja usein tiivistetään, mutta toisaalta niihin voidaan myös lisätä sanoja tai lausekkeita, joita haastattelussa ei ole esiintynyt (mas. 217). Sitaatteihin saatetaan siis tehdä huomattaviakin poistoja ja lisäyksiä tai muita muokkauksia (mas. 208). Haapasen haastatteleminen toimittajien kertoman perusteella tällöin tavoitteena on sitaatin esittämisen asian selkeyttäminen ja toisaalta terävöittäminen, jotta sitaatti palvelisi jutun kerrontaa (mas. 217). Sitaatteihin myös jätetään merkitsemättä esimerkiksi tauot, suunnitteluilmaukset, toistot ja itsekorjaukset. Mikäli puhekielisyysä jätetään, ilmenevät ne Haapasen mukaan useimmiten sanavalinnoissa ja sanojen kirjoitusasuissa. (Mas. 208.) On mahdollista, että lehtitekstien sitaatteja muokatessa myös jutun tyyppi vaikuttaa puhekielisyysien määrään. Lisäksi siihen, miten tarkkaan on mahdollista toistaa puhetta kirjoitettuna, vaikuttaa puhuttu kielimuoto (Tiittula & Nuolijärvi 2016: 15). Tutkielmani aineistossa kuitenkin hyvin erilaisia puhuttuja kielimuotoja on siirretty kirjoitettuun muotoon.

On siis selvää, että puhuttua kieltä muokataan, kun sitä siirretään kirjoitukseksi. Sitaattien kuitenkin tulisi yleisen käsityksen mukaan noudattaa puhujan alkuperäistä kielimuotoa. Tässä tutkimuksessa en voi ottaa kantaa siihen, miten paljon sitaatteja on todellisuudessa muokattu. Tavoitteenani on sen sijaan selvittää, mitä näillä kielellisillä valinnoilla on saatu aikaan. Tutkielmani aineistossa lehtijuttujen keskiössä on haastatel-

tava, joten kielenkäyttö on keskeisessä roolissa, kun lukija muodostaa mielikuvaansa haastateltavasta. Seuraavaksi siirryn analysoimaan aineistoani.

4 Haastateltavien identiteetin rakentaminen henkilöjutuissa

Tämän työn analyysi rakentuu seuraavanlaisesti: Alaluvussa 4.1 erittelen haastateltavien sitaateissa esiintyviä kielellisiä piirteitä ja niiden merkitystä identiteetin konstruoinnissa. Alaluvussa 4.2 tarkastelen, miten toimittaja-kertojan käyttämä metakieli muokkaa haastateltavista muodostuvaa kuvaa ja alaluvussa 4.3 puolestaan haastateltavien sosiaalisen tyylin kommentoimisen merkitystä identiteetin rakentamisessa. Analyysiosion viimeisessä luvussa, alaluvussa 4.4, keskityn haastateltavien sitaattien kielimuodon muutokseen ja vaihteleviin identiteetteihin. Analyysin kohteena on juttujen leipäteksti: otsikot ja kuvatestit olen rajannut tarkastelun ulkopuolelle. Olen lihavoanut esimerkeistä ne kohdat, joihin kulloinkin kiinnitän huomiota. Muutoin esimerkit noudattavat alkuperäistä kirjoitusasuaan.

4.1 Sitaaateissa esiintyvät kielenpiirteet ja niiden merkitykset

Kuten kansanlingvistiksessä tutkimuksessa on todettu (ks. alalukua 3.4), erilaisiin kielimuotoihin liittyy erilaisia assosiaatioita, jotka vaikuttavat mielikuviin puhujasta. Kun journalistisissa teksteissä käytetään eri kielimuotoja haastateltavan diskurssissa, ei se kerro siis vain haastateltavan puhettavasta, vaan on myös toimittaja-kertojalle tapa luonnehtia haastateltavaa (Rahtu 2016: luku 3). Eri kielimuotoja käytetään kuvaamaan haastateltavia, koska kielimuodot eivät kerro vain puhujan maantieteellisestä taustasta vaan myös sosiaalisesta taustasta ja luonteenpiirteistä (ma. luku 5.2). Lukijoiden on myös havaittu reagoivan haastattelutekstien erilaisiin kielimuotoihin spontaanisti (ma. luku 4), mikä korostaa sitä, että murteella on tärkeä rooli siinä, millaisen vaikutelman lukija haastateltavasta saa. Sitaaattien kielimuodolla toimittaja-kertojan on siis mahdollista vaikuttaa haastateltavasta muodostuvaan kuvaan.

Tässä luvussa käsittelemäni esimerkit on aineistossani merkitty suoriksi sitaateiksi, eli jutun kirjoittaja ainakin pyrkii antamaan vaikutelman siitä, että noudattaa haasta-

teltavan puhetapaa ja sanavalintoja mahdollisimman tarkasti. Seuraavaksi käyn läpi haastateltavien sitaateissa esiintyviä tyypillisimpiä kielellisiä piirteitä ja pohdin, miten nämä piirteet rakentavat haastateltavan identiteettiä. Alaluvussa 4.1.1 käsittelen sitaattien yleiskielisiä piirteitä, alaluvussa 4.1.2 puhekielisiä piirteitä ja alaluvussa 4.1.3 murteellisia piirteitä. Slangisanaston käyttöä sitaateissa tarkastelen alaluvussa 4.1.4, kiroilua alaluvussa 4.1.5 ja viimeisenä englannin hyödyntämistä alaluvussa 4.1.6.

4.1.1 Yleiskieliset piirteet

Kuten luvussa 3.6.2 totesin, lehtijutuissa sitaatteja siistitään yleisesti yleiskielisemmiksi. Kiira Korven haastattelussa sitaatit kuitenkin erottuvat muusta aineistosta erityisen yleiskielisinä.

- (5) ”Olin hyvä koulussa ja luistelussa. **Minusta olisi voinut** kasvaa aika kamala ja ylimielinen, jos vanhemmat **olisivat vielä hehkuttaneet hirveästi.**” (KK)
- (6) ”Ei nyt ehkä. Mutta ei **minusta** kaikkea tiedetä. Vaikka sitä, miten temperamenttinen olen. **Minulla on todella** vahva tahto.” (KK)

Niin kuin esimerkit 5 ja 6 osoittavat, Korven sitaatit ovat äänne- ja muotopiirteiltään hyvin yleiskielisiä (*vanhemmat olisivat vielä hehkuttaneet hirveästi* vrt. *vanhemmat ois vielä hehkuttanu hirveesti*). Erityisesti sitaateissa toistuva persoonapronomini *minä* luo yleiskielistä vaikutelmaa (*minusta olisi voinut* vrt. *musta ois voinu*). Persoonapronominit ovat helposti havaittava kielenpiirre, ja ne ovat myös yleisin piirre, jonka perusteella kielenkäyttäjät erottelevat aluemurteita (Mielikäinen & Palander 2014: 185). Niiden käytössä on nähty tyylillistä vaihtelua: esimerkiksi *minä* ja *sinä* -muotoja on kuvailtu virallisiksi, *mä* ja *sä* -muotoja puolestaan muodikkaiksi (mts. 197). Suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa onkin puheenomaisuutta tavoiteltaessa käytetty tyypillisesti persoonapronominien puhekielisiä muotoja, usein juuri laajalevikkisiä lyhyitä variantteja *mä* ja *sä* (Tiittula & Nuolijärvi 2013: 46–47). *Minä*-pronominivariantti näyttäytyikin vastakohtaisena lyhyelle, puhekielisyyttä ilmentävälle variantille.

Tutkimuksissa kielenkäyttäjät ovat kuvailleet kirjakieltä toisaalta hienoksi ja kauniiksi, toisaalta taas jäykäksi ja luonnottomaksi (Mielikäinen & Palander 2014: 107).

Kirjakieltä pidetäänkin usein teennäisenä verrattuna murteisiin (mts. 85). Mantilan (2004: 334) mukaan puolestaan yleiskielisyys on sosiaalisesti hyvin leimaava piirre ja ainakin sen käyttäjät voivat liittää yleiskielisyyden esimerkiksi akateemiseen koulutetuuteen ja korrektiuteen.

Yleiskielinen kielimuoto Korven sitaateissa ei siis indeksoi kovin rentoa ja luonnollista kuvaa puhujastaan, vaan ennemminkin melko muodollista. Tähän vaikuttanee myös Korven ikä ja ammatti: yleiskielistä kielimuotoa ei todennäköisesti ensimmäisenä liitetä nuoreen urheilijaan. Muodollisuuden ja yleiskielisyyden välinen yhteys on nähtävissä aineistossani myös poliitikkojen haastatteluissa (esim. 7 ja 8). Anderssonin ja Soinin sitaateissa esimerkiksi käytetään *minä* ja *sinä* -persoonapronominivariantteja, ja monikon 3. persoonaa edustava subjekti ja predikaatti ovat kongruenssissa (*ihmiset arvostavat* vrt. *ihmiset arvostaa, me olemme* vrt. *me ollaan*).

(7) ”Olin haavi auki. Tuollaista kohtaa harvoin julkisesti. Muistaakseni vastasin, että **minun** kokemukseni mukaan **ihmiset arvostavat** sitä, että politiikassa on mukana erilaisia ja erinäköisiä ihmisiä. Kaikkien ei tarvitse näyttää Olli Rehniltä. Joku Twitterissä tosin keksi paremman kiittauksen: eikö meillä nimenomaan ole näyttöä siitä, että eniten hyötyä politiikassa on Olli Rehniltä näyttämisestä?” (LA)

(8) ”Meillä menee oikein hyvin. **Minä** sanoin Margotille, että **me olemme** vähän niin kuin Kaunotar ja Hirviö – ja **sinä** Margot saat valita, kumpi haluat olla.” (TS)

Nuolijärven ja Tiittulan (2000: 278) tutkimissa televisiokeskusteluissa poliitikot käyttivät suurimmaksi osaksi neutraalia yleispuhekieltä tai muodollisempaa yleiskieltä. Koska kirjakieltä pidetään jäykkänä, voi mielikuva vaikuttaa myös siihen, millaisena poliittinen diskurssi ja poliitikot nähdään. Anderssonilla yleiskielisyys näkyikin erityisesti poliittisessa diskurssissa, Soinilla läpi haastattelun. Yleiskielinen kielimuoto vahvistaa näiden kahden keskenään hyvin erilaisen poliitikon ammatillista identiteettiä.

4.1.2 Puhekielisyydet

Tässä luvussa käsittelen haastateltavien sitaattien kontekstistaan erottuvia puhekielisyyksiä ja niiden tuottamia merkityksiä. Sitaattien puhekielisyydet tulevat esiin niin sanavalinnoissa kuin äänne- ja muotopiirteissäkin.

Alman sitaateissa esiintyy monia puhekielille ominaisia kielenpiirteitä (esim. 9 ja 10).

(9) ”Ei **kyl** todellakaan jaksa **lähtee bailaa**.” (AM)

(10) ”No moi. Ai mitä kuuluu? **Just** tehtiin se Future Festival, meni **ihan sikahyvin**, ei pyörrytty lavalle tai mitään”, Alma kertoo. (AM)

Esimerkeissä esiintyy puhekielisiä partikkeleita (*kyl, just*), intensiteetti-ilmauksia (*tosi, ihan sikahyvin*), suunnitteluilmauksia (*silleen*), A-loppuisten vokaaliyhtymien assimiloitumisia (*tärkee, lähtee*) sekä 3. infinitiivin illatiivin lyhyt muoto (*bailaa*). Näistä monet ovat piirteitä, jotka yhdistetään nuoriin aikuisiin, naisiin ja/tai kaupunkilaisiin. Tarkemmin tarkastelen seuraavaksi *eA*-yhtymää, 3. infinitiivin illatiivin lyhyttä muotoa sekä intensiteetti-ilmauksia.

Tutkimuksissa on havaittu, että jälkitavujen *eA*-yhtymän pitkävokaaliset variantit (*lähtee, tärkee*) ovat vokaaliyhtymävariantteja (*lähteä, tärkeä*) suosittumia helsinkiläisten nuorten ja nuorten aikuisten kielenkäytössä niin Kela-virkailijoilla (Rouhikoski 2015), haastatteluaineistossa (Paunonen 1995 [1982]: 141, 2005: 193) kuin arkikeskusteluissakin (Lappalainen 2004: 73). Mantilan mukaan jälkitavujen *eA*- ja *OA*-loppuisten vokaaliyhtymien monoftongiutumisen on nähty yleispuhekielen piirteenä, koska sen käyttöala on laaja. Se kuitenkin yleistyy nopeammin naisten kuin miesten ja nuorten kuin vanhojen kielenkäytössä. Lisäksi piirteen yleistymisen on ollut nopeampaa kaupungeissa kuin maaseudulla. (Mantila 2004: 326–327.)

Esimerkissä 9 sanasta *bailata* Alma käyttää 3. infinitiivin illatiivin lyhyttä muotoa. Helsingin puhekielessä 3. infinitiivin illatiivia esiintyy yleiskielisessä *mA*-tunnuksisessa muodossa (*bailaamaan*), lyhyessä tunnuksittomassa muodossa (*bailaa(n)*) sekä lisäksi muodossa *bailaa* * (Sorsakivi 1982: 382). Lyhyt muoto on peräisin hämäläismurteista, mutta sen maantieteellinen levikki on laajentunut, etenkin eteläisen Suomen kaupunkilaisnuorten puheeseen (Mielikäinen 1991: 52; Nuolijärvi & Sorjonen

2005: 97). Alman käyttämää *bailaa* *-muoto on kuitenkin oletettavasti nimenomaan Helsingin puhekielessä syntynyt ja sille ominainen piirre (Sorsakivi 1982: 386). 1970-luvun aineistosta voidaan havaita, että nuoret ja lapset sekä alemmat sosiaaliryhmät suosivat lyhyttä muotoa (Sorsakivi 1982: 383). Samaa ilmiötä on tarkastellut myös Kuparinen (2018). Hänen aineistonsa kattaa helsinkiläisten nuorten, keski-ikäisten ja vanhojen ikäryhmät 1970-, 1990- ja 2010-luvuilla. Hänen havaintojensa mukaan infinitiivin illatiivin lyhyen muodon käyttö on vuosien aikana lisääntynyt kaikissa ikäryhmissä, mutta edelleen se on yleisin nuorten puheessa. Lyhyt infinitiivi on siis leimallisesti nuorten suosima muoto, vaikka se ei väistyäkään täysin vanhetessa. (Mas. 36–38.)

Esimerkissä 10 Alman sitaatissa esiintyvät intensiteetti-ilmaisut *tosi* ja *ihan sika-hyvin*. Helsingin puhekieltä koskevassa tutkimuksessa on todettu, että 1970-luvulta 2010-luvulle tultaessa intensiteettisanojen käyttö on kasvanut merkittävästi (Tammisto 2015: 30). *Tosi* on intensiteettisanana sellainen, jota ei ole esiintynyt laisinkaan 1970-luvun aineistossa, mutta joka on 2010-luvulla yksi yleisimmistä intensiteettisanoista (mts. 55–56). 1990-luvun aineistossa nuoret käyttävät *tosi*-sanaa keski-ikäisiä ja vanhoja enemmän (Kurela 1996: 115). Myös 2010-luvulla kolmen eri puhujaryhmän, nuorten ammattikoulua käyvien naisten, vanhojen akateemisten miesten ja keski-ikäisten akateemisten miesten, vertailussa *tosi*-sanaa esiintyy eniten nuorilla (Tammisto 2015: 62–64.), mikä viittaisi siihen, että vaikka kaikkia puhujaryhmiä vertailevaa eri intensiteettisanojen määrällistä käyttöä ei tutkimuksessa esitellä, käyttävät nuoret *tosi*-sanaa muita ikäryhmiä enemmän.

Ilmauksessa *ihan sika-hyvin* puolestaan yhdistyvät kaksi intensiteettisanaa: *ihan* ja *sika*-. Nämä kaksi intensiteettisanaa yhdessä ilmaisevat voimakkaampaa intensiteettiä kuin toisistaan erillään käytettyinä (vrt. *ihan hyvin* tai *sika-hyvin*). *Ihan* onkin yleinen intensiteettisanojen yhdistelmissä (Tammisto 2015: 61). *Sika*-sanaa ei juuri esiinny Helsingin puhekielen intensiteettisanoja koskevassa tutkimuksessa, joten on vaikea sanoa, miten yleinen se on eri ikäryhmissä. Omien havaintojeni mukaan nuoret kuitenkin suosivat *sika*-alkuisia intensiteettisanoja muita ikäryhmiä enemmän.

Alman sitaateissa on siis useita kielellisiä piirteitä, jotka ovat suosittuja tai yleistyneitä nopeimmin naisten, nuorten aikuisten ja/tai kaupunkilaisten keskuudessa ja toimivat indeksinä nuoresta iästä, feminiinisyydestä ja pääkaupunkiseutulaisuudesta. Lisäksi on syytä huomata, että pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvat ovat kuvailleet Helsin-

gin puhekieltä feminiiniseksi (Mielikäinen & Palander 2014: 97). Nuoren muusikon sosiaalisesta identiteetistä rakennettaisiin lukijalle varsin erilaista kuvaa, mikäli sitaatit olisivat yleiskielisiä (esimerkiksi *lähtee bailaa* vrt. *lähteä juhlimaan*).

Antti Tuiskun ja Michael Monroen sitaateissa kontekstistaan poikkeavat puhekieliset piirteet liittyvät keskenään samoihin ilmiöihin, joten käsittelen niitä seuraavaksi osin limittäin. Tuiskun sitaateissa puhekielisyyskinä erottuvat etenkin suunnitteluilmaukset (*tiäkkö silleen, niinku*), sekä referointia osoittavat ilmaukset (*media on silleen, että, oot siihen, että, me oltiin ihan, että*) (esim. 11).

- (11) ”Oli vähän **tiäkkö silleen** fucked up se oma maailmankuva ja ajatus itsestä. Sit samaan aikaan **media on silleen, että** kerro kerro kerro kuka sie oot mikä sie oot mistä sie tykkäät ja sitten **oot siihen, että** aah, tähän kerrotte sen tuolla miulle.” (AT)

Ensinnäkin esimerkkitaatissa toistuva *silleen* luo puhekielistä vaikutelmaa jo äänteellisellä muodollaan (ks. Lappalainen 2004: 124). Se esiintyy sitaatissa kahdessa eri käyttötarkoituksessa. Sitaatin alussa *silleen* toimii yhdessä kysymysmuotoisen *tiäkkö*-verbin kanssa suunnitteluilmauksena. Suunnitteluilmaukset toimivat muun muassa merkinä puheen prosessoinnista, joka voi liittyä esimerkiksi siihen, että puheenaihe on jollain lailla arkaluontoinen (mts. 341). Esimerkissä Tuisku kertoo vaikeasta elämänvaiheestaan, joten toimittaja-kertoja voi näillä kielellisillä valinnoillaan ilmentää puheenaiheeseen liittyvää ongelmallisuutta.

Silleen esiintyy sitaatissa myös osana referaatin johtoilmausta (*media on silleen, että*). Samassa virkkeessä on lisäksi toinen referaatin johtoilmaus (*oot siihen, että*). Näissä molemmissa johtoilmauksissa käytetään *olla*-verbiä, jolla on mahdollista referoida sekä puhetta että ajatuksia (Routarinne 2005: 86). Referaatin johtoilmaus rajaa tulkintoja, ja esimerkiksi johtoilmauksen tempus antaa vihjeen siitä, kertooko referaatti, mitä joku sanoi vai yleisemmin, mitä tiettyssä tilanteessa voitaisiin sanoa (mas. 110). Kun johtoilmaukseen liitetään sanoja, kuten *silleen*, voidaan viitata toistuviin, yleistettäviin toimintoihin, joihin sisältyy tiettyjä merkityksiä. Ei siis viitata vain yksittäisiin tilanteisiin, vaan siihen, miten tilanteiden kautta on mahdollista käsittää ja havainnollistaa sosiaalisen todellisuuden rakentamista. (Mas. 102.) Myös Monroe käyttää *olla silleen* -johtoilmausta referaatin yhteydessä (esim. 12):

(12) ”Kaikki tulee kysymään, että näytä nyt se uusi, hieno puhelin. En oo ehtinyt avata pakettiakaan vielä, mutta sitten kun ehdin, se on varmasti hieno laite. Mutta mulle riittää, että saa soittaa puheluita. Vaikka me saatiin ilmaiset puhelimet, ei pidä selittää, että mä käytän sitä joka päivä. Olisi mautonta **olla silleen** *American Express, don't leave home without it*”, Monroe selittää, ennen kuin häneltä ehtii edes kysyä iPhonesta. (MM)

Molemmissa tapauksissa kyse on nähdäkseni juuri kuvitteellisen tapahtuman ilmaisusta, ei varsinaisesta tapahtuneesta tilanteesta.

Toinen Monroen sitaateissa esiintyvä kontekstistaan poikkeava puhekielisyys on avoimen yksikön 2. persoonan käyttö (esim. 13).

(13) ”Kun **olet** julkinen henkilö, **sun** velvollisuus on näyttää hyvää esimerkkiä. Jos **annat** itsestäsi kuvan, että **oot** kreisi ja hauska, mutta idiootti, niin **vedät** kyllä sellaisia ihmisiä puoleesi. Kaikki mitä **annat** ulos itsestäsi, tulee sitä mukaa myös takaisin”, Monroe sanoo ja katsoo silmiin. (MM)

Avoimen yksikön 2. persoonan käyttöön kuuluu kolme toisiinsa linkittyvää vuorovaikutustehtävää: sitä käyttämällä voi ulkoistaa oman kokemuksensa, ojentautua toista kohti sekä rakentaa yhteistä kokemusta (Suomalainen 2015: 79). Avoimen yksikön 2. persoonan tehtävänä on tuoda kokemus lähelle kuulijaa ja samalla selventää ja havainnollistaa sitä, mistä puhutaan (mts. 101). Puhuja ajattelee, että vastaanottaja pystyy kokemaan saman kuin hän itse (mts. 82). Tilannetta ei täten tarkastella vain puhujan näkökulmasta, vaan yhteisesti jaetusta näkökulmasta. Avoin yksikön 2. persoona esiintyy myös Tuiskun sitaatissa referointia edeltävässä johtoilmauksessa *oot siihen, että*. Lisäksi Tuiskun sitaatissa suunnitteluilmaukseen *silleen* liittynyt verbi *tiäkkö* toimii tulkintani mukaan samantyyppisesti: sillä voidaan ojentautua puhekumppania kohti ja pyrkiä rakentamaan yhteistä kokemusta. Avoimen yksikön 2. persoonan käyttö herättää kielenkäyttäjissä kuitenkin jyrkkiäkin asenteita, samoin kuin suunnitteluilmauksien *silleen* ja *niinku* käyttö (ks. esim. Joronen 2007: 44–46, 57; Koistinen 2018: 7). Esimerkiksi verkkokeskusteluissa edellä mainitut piirteet on yhdistetty nuorten, pääkaupunkiseutulaisten ja julkisuuden henkilöiden kielenkäyttöön (Joronen 2007: 45, 57). Kielenkäyttäjien keskuudes-

sa sä-passiiviksi nimetty avoimen yksikön 2. persoonan käyttö yhdistetään lisäksi itsekkääseen puhetyyliin ja puhujan haluun korostaa itseään (Joronen 2007: 46).

Edellä käsiteltyjen piirteiden lisäksi Tuiskun sitaateissa esiintyy usein intensiteettisana *tosi* (esim. 14). Kuten Alman kohdalla totesin, kyseistä intensiteettisanaa käytetään nuorten ikäryhmässä enemmän kuin keski-ikäisten ja vanhojen ikäryhmissä.

- (14) ”Ei ihmiset tiedä, missä metsässä mie taaperran. Ihmisille tulee fiilis, että se Antti on **tosi** lähellä meitä, niin kuin mie ajatuksissani oonkin, mutta samaan aikaan on **tosi** selkeä raja, mihin se päättyy.” (AT)

Tuiskun, ja myös Monroen, sitaateissa esiintyvät piirteet ovat siis hyvin puhekielisiä ja voivat toimia indekseinä esimerkiksi nuoresta iästä tai pääkaupunkiseutulaisuudesta.

Luvussa 4.1.1 totesin Li Anderssonin sitaateissa esiintyvän yleiskielisiä piirteitä. Sitaaateissa on kuitenkin havaittavissa myös puhekielisyysä etenkin sanatasolla (esim. 15 ja 16).

- (15) ”Olin se **tyyppi**, joka kuunteli muiden mielestä outoa ja paskaa musiikkia. Kukaan kavereistani ei tykännyt Blurista”, hän muistelee nauran. (LA)

- (16) Teinivuodet hän hengasi ”**pissisjenginsä**” kanssa Turussa kauppakeskuksen portailla ja nuorisotalon kuluneen biljardipöydän ääressä. (LA)

Mielenkiintoista on, että Anderssonin sitaatit esitetään puhekielisempinä silloin, kun viitataan hänen yksityiselämäänsä. Anderssonin jutussa käytetään myös paljon lyhyitä sitaatteja, jotka ovat muutoin epäsuoran kerronnan keskellä. Nämä lyhyet sitaatit esiintyvät juuri hänen yksityiselämäänsä liittyvissä sitaateissa. Puhekielisyysillä voidaan vahvistaa Anderssonin ”tavallisen” nuoren naisen identiteettiä, joka poikkeaa poliitikon identiteetistä.

Myös Timo Soinin sitaateissa esiintyy yleiskielisyyksien ohella puhekielisiä piirteitä (esim. 17 ja 18).

- (17) ”**On vedettävä räkä poskella ja oksennuksen maku suussa. Ei voi ajaa puolivaloilla** ja ilmestyä ja kommentoida silloin, kun itselle sopii, ja jos ei sovi, niin kätkeytyä.” (TS)

- (18) ”Minulle on nyt tullut **tinki täyteen**. Olen antanut kaiken **munaskuita myöten** ja niin, että välillä on repinyt keuhkoja ja joskus jotain muuta-kin. Nyt ei äijästä vain löydy enempää.” (TS)

Soinin sitaateissa esiintyy usein erilaisia idiomeja ja kollokaatioita (*vetää räkä poskella ja oksennuksen maku suussa, ajaa puolivaloilla, tinki täyteen, munaskuita myöten*), metaforia (*sokeripala, joka ei minun suussani sula*) sekä tyyllillisesti värittyneitä sanoja, kuten *potaskaa* (’valhetta’) ja *kaverit* (’miehet’). Värikkäät ilmaisut eivät vastaa mielikuvaa perinteisestä ministerin kielenkäytöstä. Soini on kuitenkin urallaan asemoitunut tavallisen kansanmiehen edustajaksi, joka ei puhu perinteisesti politiikkaan leimautunutta vaikeaselkoista kieltä. Hänen värikäs kielenkäyttönsä, joka ei sovi perinteiseen ministerin diskurssiin, vahvistaa hänen omalaatuista identiteettiään tavallisuudesta poikkeavana poliitikkona ja ministerinä.

Edellä käsiteltyjen piirteiden lisäksi puhekielisyys ilmenee sitaateissa muun muassa persoonapronominien pikapuhemuodoissa (*mä, sä*), inkongruenteissa verbimuodoissa (*me aloiteltiin, ei me oltu, niitä, jotka ei ole*) ja konditionaalien *i:n* loppuheitossa (*pitäis*). Näitä piirteitä esiintyy vaihtelevassa määrin aiemmin tarkasteltujen haastateltavien lisäksi Patrik Laineen, JVG:n ja Juhani Tammisen sitaateissa (esim. 19–21).

- (19) ”Kun **me aloiteltiin** muutama vuosi sitten, **ei me oltu** lähellekään näin hyvännäköisiä”, Jare vinoilee ja viittaa siihen, että kaksikon suosio naisten silmissä on kasvanut samaa tahtia levymyynnin kanssa. (JVG)
- (20) ”Aina olen juonut tarjotut kaffet, mutta koko juttu on aina pysähtynyt yhteen asiaan: se ei olisi **mulle** fair deal. **Mä** menisin heittämillä sisään ja puolue hyötyisi niistä äänistä, mutta mitä **mä** saisin siitä? Jonkin liikuntalautakunnan varajäsenen paikan – vaikka **mä** tiedän enemmän liikunnasta kuin kukaan muu siellä. Jos kokoomuksen piiripuheenjohtaja tarjoaisi **mulle** vaikka liikuntalautakunnan puheenjohtajan paikan, rakennuslautakunnan varapuheenjohtajan pestin ja mahdollisuuden hoitaa pari kaveria minne haluan, sitten voitaisiin aloittaa keskustelu.” (JT)
- (21) ”Riippuu mistä ampuu, mutta kyllä **mä** isolla prosentilla osun... Neljä viidestä **pitäis** osua.” (PL)

Nämä sitaateissa esiintyvät puhekielisyydet voivat luoda haastateltavasta rennompaa kuvaa kuin yleiskieliset piirteet ja osoittaa, että haastateltava ei suhtaudu haastattelutilanteeseen virallisena tilanteena ja on persoonana epämuodollinen ja tuttavallinen.

4.1.3 Murteellisuudet

Murteet on aikoinaan nähty vastakohtana esimerkiksi kirjakielelle ja niin sanotulle ”sivistyneistön puhekielelle”, joita on pidetty sosiaalisesti arvostetumpina kielimuotoina (Mielikäinen & Palander 2014: 11). Suomessa on kuitenkin ollut havaittavissa murrebuumi 1990-luvulta lähtien, jonka aikana on ilmestynyt esimerkiksi eri murteiden sanakirjoja, eri murteille käännettyjä sarjakuvia sekä runoutta (ks. esim. Koski 2002). Kansanlingvistisissä tutkimuksissa murteet on mainittu muita kielimuotoja aidompina ja niiden puhumista on pidetty hienona ja rikkaana kielenkäyttönä (Mielikäinen & Palander 2014: 84, 107). Murteet ja niiden käyttö herättävät vahvojakin asenteita (mts. 101), ja eri murteisiin ja niiden puhujiin liitetään erilaisia piirteitä. Sijoitamme usein tietynlaisen puhetyylin ja sen käyttäjän mielessämme tietylle alueelle tai tiettyyn ryhmään kuuluvaksi (Vaattovaara 2016: 83). Nämä mielikuvat perustuvat monesti vanhoihin heimostereotyyppioihin (mas. 94). Aineistossani murrepiirteitä esiintyy Antti Tuiskun ja Patrik Laineen sitaateissa. Näistä ensimmäisenä käsittelen Antti Tuiskun sitaatteja (esim. 22 ja 23).

(22) ”Se kysy, mistä te **ootta** kotosin. Sanottiin, että Suomesta ja että eikö näin kuulu tehdä, kun Madonna esiintyy täällä torstaina. Siinä vaiheessa se meinas kusta housuun.” (AT)

(23) ”Oli vähän **tiäkkö** silleen fucked up se oma maailmankuva ja ajatus itsestä. Sit samaan aikaan media on silleen, että kerro kerro kuka **sie** oot mikä **sie** oot mistä **sie** tykkäät ja sitten oot siihen, että aah, tehän kerrotte sen tuolla **miulle**.” (AT)

Tuisku on kotoisin Rovaniemeltä, joka kuuluu Peräpohjan murrealueeseen. Eri murrepiirteitä esiintyy sitaateissa melko vähän: useimmiten murre tulee ilmi persoonapronomineissa *mie* ja *sie*. Toisinaan sitaateissa esiintyy kuitenkin myös muita murrepiirteitä, kuten monikon 2. persoonan A-päätteinen verbimuoto *ootta* esimerkissä 22 ja esimerkissä 23 kysymyssana *tiäkkö*, jossa *t* on assimiloitunut *k*:ksi liitepartikkelin *-kö*

edellä. Jo muutamilla vahvoilla ja leimallisilla murrepiirteillä onkin mahdollista saada aikaan vaikutelma sitaattien murteellisuudesta. Mielikäinen ja Palander (2014: 185) toteavat myös, että etenkin yksikön 1. ja 2. persoonan persoonapronominit kiinnittävät helposti huomion, mikäli ne poikkeavat kielenkäyttäjän omasta murteesta.

Persoonapronomineilla *mie* ja *sie* representoidaan tyypillisesti myönteistä maalaisuutta (Mantila 2004: 332). *Mie*-varianttia käyttävätkin usein myös sellaiset ihmiset, joilla ei ole yhteyksiä niihin murrealueisiin, joilla varianttia käytetään (kaakkoismurteet ja peräpohjalaismurteet) (mp.; Vaattovaara 2016: 103). Tällöin variantti voi toimia indeksinä tietynlaisesta sosiaalisesta identiteetistä, vaikkakaan ei välttämättä kyseisten murrealueiden identiteeteistä (Vaattovaara 2016: 104). *Mie*-pronominin on havaittu välittävän tietynlaisia ”pehmeitä” ominaisuuksia (mp.), ja sitä käyttämällä on mahdollista representoida itsensä muun muassa iloisena ja toimeliaana (Mantila 2004: 332). Näiden ominaisuuksien välittäminen on mahdollista, koska *mie*-pronominin sosiaalinen maise-ma suhteessa vaihtoehtoisiin persoonapronomineihin on yhteisesti tiedostettu (Vaattovaara 2016: 104). Kansanlingvistisissä tutkimuksissa *mie* ja *sie* -pronomeja on luonnehdittu kauniiksi (Mielikäinen & Palander 2002: 100). Persoonapronomineihin asennoitumista ohjailevat myös julkisuuden henkilöiden puhumasta murteesta syntyneet mielikuvat, ja murteen arvostukseen vaikuttaa puhujan sen hetkinen suosio (Mielikäinen & Palander 2014: 200).

Peräpohjalaista murretta ylipäättään on luonnehdittu esimerkiksi kiireettömäksi, ystävälliseksi, rehellisen kuuloiseksi ja aidoksi (Mielikäinen & Palander 2002: 103; Palander 2011: 95). Käyttämällä Tuiskun sitaateissa murteellisuuksia voidaan häneen liittää ”pehmeitä” ominaisuuksia ja luoda hänestä myönteistä, ystävällistä ja aitoa kuvaa.

Patrik Laine on kotoisin Tampereelta, ja hänen sitaateissaan ilmeneekin muutamia hämäläismurteille tyypillisiä piirteitä (esimerkit 24 ja 25).

- (24) ”En mä luule **ittestäni** liikoja, vaan tiedän, miten asiat on. Kyllä mä tiedän **itte**, kuinka hyvä mä oon. Se on selvä homma”, Laine sanoo. (PL)
- (25) ”Vaikka onhan se kiva nähdä, että vaikka äijät on painanu kymmenen vuotta NHL:ssä, niin pystyy ne **voittaaan**. Meikäläisellä on kuitenkin aika paljon varaa kehittyä.” (PL)

Laineen sitaateissa esiintyy esimerkiksi *tt* yleiskielen *ts*-yhtymän vastineena (*itte, ittes-täni*). *tt*-variantti sekä heikossa että vahvassa astevaihteluasemassa on tamperelaisten puhekielessä yleisin ja etenkin syntyperäisillä tamperelaispuhujilla erittäin vahva variantti (Mustanoja 2011: 188, 216). Lisäksi Laineen sitaateissa esiintyvät sanastolliset piirteet, kuten *reenata*, luovat murteellista vaikutelmaa.

Hänen sitaateissaan esiintyy myös sama piirre kuin Almalla (ks. esim. 9): 3. infinitiivin illatiivin lyhyt muoto (*voittaa*). Aikaisemmin totesin, että piirre on alkujaan hämäläismurteista, mutta nykyään yleinen etenkin eteläisen Suomen kaupunkilaisnuorten puheessa. Piirteellä itsessään ei siis lienekään suurta murteellista leimaa, mutta yhdessä muiden puheessa esiintyvien varianttien kanssa käytettynä se voi vaikuttaa siihen, miten murteelliselta puhe tuntuu (Mustanoja 2011: 129). Kun Alman sitaateissa piirteeseen yhdistyy muitakin Helsingin puhekieleen yhdistettäviä piirteitä, toimii se indeksinä helsinkiläisestä nuoresta naisesta. Laineen sitaateissa taas piirteeseen yhdistyy muita hämäläismurteiden piirteitä, jolloin lyhyt infinitiivin illatiivi indeksoi murteellisuutta. Alman ja Laineen esimerkkejä vertailtaessa on myös hyvä huomioda, että Laineen sitaateissa lyhyt infinitiivin illatiivi esiintyy *n*-loppuisena (*voittaa*), kun taas Alman sitaateissa se esiintyy nimenomaan Helsingin puhekielelle tyypillisessä vokaaliloppuisessa muodossa (*bailaa*).

Tampereen murretta on tutkimuksissa luonnehdittu muun muassa rennoksi ja itsevarmaksi. Ihmisryhmistä Tampereen murteen puhujiin taas on liitetty klopit ja alemmat sosiaaliluokat. (Mielikäinen & Palander 2002: 102–103.) Tampereen murretta ei myöskään ole pidetty kaupunkilaisena kielimuotona: sitä on kuvailtu esimerkiksi junttimaiseksi. Stereotyyppisesti kuvailut liittyvät maskuliinisuuteen. (Mielikäinen & Palander 2014: 108.) Patrik Laineen haastattelussa hämäläismurteisiin liitettyjen piirteiden käyttäminen voi edelleen vahvistaa maskuliinista mielikuvaa murteesta.

4.1.4 Slangi

Jutuissa käytettävät slangisanat poikkeavat joiltain osin toisistaan. Esimerkiksi Laineen, Korven ja Soinin sitaateissa esiintyvät slangisanat ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sellaisia, joita ei välttämättä enää edes yhdistetä slangiin (esim. 26–28).

- (26) ”En usko”, Laine sanoo ja hymähtää. ”Kaikki mun tekeminen tähtää siihen, että mä oon parhaimmillani, kun kiekko tippuu jäähän. Mun **homma** on urheilu, 24/7.” (PL)
- (27) ”Minulle on nyt tullut tinki täyteen. Olen antanut kaiken munaskuita myöten ja niin, että välillä on repinyt keuhkoja ja joskus jotain muuta-kin. Nyt ei **äijästä** vain löydy enää enempää.” (TS)
- (28) ”Ehkä sitä on joillekin miehille vähän vaikeasti lähestyttävä. Ja kun elämä pyörii lähinnä jäähallin ympärillä, ei uusia ihmisiä tapaa helposti. Joku saattaa lähestyä baaritiskillä, mutta en minä kovin usein **bilettämässä** käy.” (KK)

Tämäntyyppisten slangisanojen käyttö sitaateissa luo vaikutelmaa niiden puhekielisyydestä. Korven sitaateissa slangin käyttäminen on jopa huomiota herättävää, koska hänen sitaattinsa ovat muuten hyvin yleiskielisiä. Slangisanat, jotka esiintyvät Korven sitaateissa, yhdistettäneen ensisijaisesti nuorisokulttuuriin, joten yleiskielisessä ympäristössä niillä voidaan korostaa Korven ikää.

Soinin sitaateissa sen sijaan esiintyy tyyllillisesti hyvin värikästäkin kielenkäyttöä yleiskielen lisäksi, joten slangisanojen käyttö ei poikkea kontekstistaan samalla tavalla kuin Korven sitaateissa. Eräässä Soinin sitaatissa esiintyy myös varsin uutta kerrostumaa oleva slangisana (esim. 29).

- (29) ”Ihmiset haluavat **respektiä**: minäkin olen ihminen”, Soini sanoo. (TS)

Tavallisesti ministereiltä ei odoteta slangin käyttöä, joten Soinin omaperäistä ministerindiskurssia voidaan vahvistaa slangisanoja sitaateissa käyttämällä.

Toisekseen jutuissa käytetään slangisanoja, jotka kyllä saatetaan tuntea eri puolilla Suomea, mutta joiden yhteys slangiin ja todennäköisesti myös pääkaupunkiseutuun on edelleen selvä. Tällainen sana on esimerkiksi Anderssonin sitaatissa esiintyvä *roudata*.

- (30) ”No, jos olen **roudaamassa** tavaroita kotiin hikisenä ja kyrpä otsassa, ei tee mieli jäädä juttelemaan. Myös yöllä soittelijoille olen saattanut sanoa liiankin tiukasti, ettei sellainen sovi. Poliitikkokaan ei ole ihan aina tavoitettavissa.” (LA)

Slangisanojen esiintyminen Anderssonin sitaateissa on melko epäodotuksenmukaista, kun ottaa huomioon hänen alueellisen taustansa sekä ammattinsa. Toisaalta kuitenkin Anderssonin sitaateissa slangisanoja käyttämällä voidaan vahvistaa ”tavallisen” nuoren naisen identiteettiä, etenkin kun sanoja käytetään yksityisessä diskurssissa eikä poliittisessä diskurssissa.

Myös Tammisen ja Tuiskun sitaateissa slangin käyttö on melko epäodotuksenmukaista heidän alueellisten taustojensa vuoksi (esim. 31 ja 32).

(31) ”Yhdeksänvuotiaana minä ja **systeri** perustettiin oma urheiluseura. Meillä oli oma kenttä, tehtiin sinne **futismaalit**, tehtiin kiekonheittopaikka, pituushyppypaikka, korkeushyppypaikka, 50 metrin juoksurata eeteceee eeteceee. Haastettiin ruotsinkieliset kaverit Lammassaaren toisesta päästä Suomi–Ruotsi-otteluun, joka oli seudulle koko kesän highlight. Tehtiin lehti, sidottiin se langalla kokoon, olin siinä urheilutoimittaja nimeltä Juta, kaveri teki plakaatit, joilla mainostettiin kisoja, kentällä kello 13, be there! Ja silloin oli mittarissa yhdeksän. Joten ei ihme, etten mä 62-vuotiaana jaksa katsoa tätä nykymeininkiä.” (JT)

(32) ”Vaikka se oli kummiskin se artisti, jonka esityksiä mie silloin nauhoitin ja **venasin**, niin en mie edes harkinnut.” (AT)

Tuiskun jutussa murteellisilla piirteillä voidaankin korostaa hänen alueellista taustaansa ja slangilla puolestaan samastumista kaupunkilaiseen sekä mahdollisesti nuoriso- ja musiikkikulttuurien diskursseihin. Molemmissa jutuissa slangisanat myös vahvistavat sitaattien puhekielisyyttä.

Alman, JVG:n ja Monroen sitaateissa käytetty slangi puolestaan indeksoi heidän alueellisia ja sosiaalisia taustojaan. Toisaalta heidän alueelliset ja sosiaaliset taustansa itsessään tekevät slangin käytöstä odotuksenmukaistakin (esim. 33–35).

(33) ”Ei, ei, me **otetaan** ihan **iisisti**. Usko pois. Mä rakastan sua. Annakin rakastaa sua.” (AM)

(34) ”Jos sun **waiffi** on Stockmannilla **duunissa**, niin et säkään mene sinne viereen nyhjäämään”, Jare sanoo ravintolan pöydässä ja pyörittelee iPhoneaan. ”On **mestoja**, joihin sä et ota waiffii **messiin**.” (JVG)

(35) ”Joku voi ihan vaan **moikata**, että ’hey Michael’. Jos näen, että se merkitsee jollekin paljon, pysähdyn aina. **Sainaan** kuvakortin tai jotain. Se on osa tätä **duunia**. Ei se vaadi paljoa kirjoittaa **nimmari** ja vaihtaa muutama sana. Se on sen arvoista, että teen ihmiset iloiseksi. Olen viihdyttäjä, ja mun pitää saada hymy ihmisten kasvoille. *Keep smiling, people love an idiot*”, Michael sanoo ja nauraa räkättää päälle. (MM)

Jokaisen kohdalla slangi muihin puhekielisiin piirteisiin yhdistettynä vahvistaa puhujan sosiaalista identiteettiä: Alman nuoren itähelsinkiläisen muusikon identiteettiä, Monroen rockidentiteettiä ja JVG:n rap-artistien identiteettiä.

Slangiin on perinteisesti liitetty vahva sosiaalinen leima. Etenkin ulkopuoliset ovat yhdistäneet slangin tiettyihin nuorisoryhmiin, ja se onkin leimautunut eri aikakausilla tiettyjen ”näkyvien nuorisoryhmien kieleksi”, mikä on osaltaan ylläpitänyt slangia kohtaan tunnettuja ennakkoluuloja. (Paunonen 2000: 42–44.) Nuorisokulttuurin vaikutukset näkyvät vahvimmin aineistossani tiettyihin alakulttuureihin liittyen. Esimerkiksi aiempien tutkimusten mukaan tietyt kielimuodot ovat olennainen osa hiphop-kulttuuria (ks. esim. Pennycook 2007).

Slangi herättää kielteisiä asenteita kaupunkilaisia kohtaan etenkin niiden keskuudessa, jotka eivät itse asu kaupungissa (Mielikäinen & Palander 2014: 111). Slangia luonnehditaan monesti asenteellisemmin ilmauksin kuin esimerkiksi murteita (mts. 95). Kielteiset ilmaukset liittyvät esimerkiksi ylimielisyyteen ja töykeyteen (mts. 110). Toisinaan slangia luonnehditaan kuitenkin myös ihailevasti (mts. 95). Se, että jokaisessa aineistoni jutussa esiintyy slangia, onkin itsessään melko yllättävää.

4.1.5 Kiroilu ja muut alatyylisinä pidetyt ilmaisut

Lähes kaikissa aineistoni jutuissa esiintyy kiroilua. Lisäksi aineistossa käytetään ilmaisuja, jotka eivät ole varsinaisia kirosanoja, mutta jotka tyylillisesti muistuttavat niitä. Tällaisia ilmaisuja nimitän Kielitoimiston sanakirjan tapaan alatyylisiksi.

Kiroilu nähdään voimakkaana kielenkäyttönä ja vahvojen tunteiden ilmaisijana, ja joissakin konteksteissa kirosanoja voidaan pitää myös loukkaavina – toisissa taas ei. (Eckert & McConnell-Ginet 2013: 162, Stapleton 2010: 292). Monissa tilanteissa kiroilua ei pidetä sosiaalisesti hyväksyttävänä, ja kiroilua saatetaan välttää juuri sosiaalisen imagon ja kunnioituksen vuoksi (Stapleton 2010: 291).

Toisaalta kirosanojen käyttäminen voidaan nähdä myös sosiaalisena kiroiluna (ks. Montagu 1967), joka on useimmiten positiivisesti latautunutta puhujan ja hänen sosiaalisen ryhmänsä silmissä ja jolla voidaan vahvistaa sosiaalisia suhteita. Sosiaaliseen kiroiluun liittyy kirosanojen strateginen käyttö tiettyjen ihmisten välisten ja retoristen vaikutusten saavuttamiseksi. Sosiaalinen kiroilu voi palvella tunteiden ilmaisemista, ja sillä voi painottaa viestin pääpointteja, luoda tai osoittaa huumoria, ilmaista solidaarisuutta, korostaa ryhmäeroja, lisätä ryhmän sisäistä sitoutumista, osoittaa luottamusta ja läheisyyttä sekä rakentaa ja hallinnoida identiteettejä (ks. esim. Stapleton 2010; Beers Fägersten 2012; Nelson 2014). Suurin osa vuorovaikutuksessa tapahtuvasta kiroilusta on sosiaalista kiroilua. Ihmiset kuitenkin kiroilevat myös neutraaleissa tilanteissa tahattomasti ja ilman erityistä tarkoitusta. (Beers Fägersten & Stapleton 2017: 4.) Kirosanojen käytöllä voi vaikuttaa ryhmäidentiteetin luomiseen ja vahvistamiseen tietyissä kielenkäyttäjien ryhmissä. Merkittävimmin tämä näkyy nuorilla (Stenström 2017) ja työväenluokan miehillä (Baruch & Jenkins 2007).

Minna Hjort (2017) on tutkinut suomalaisten käsityksiä ja määritelmiä kirosanoista. Hänen mukaansa *vittu* on yksi suomen kielen eniten käytetyistä kirosanoista, ja sitä pidetään erittäin voimakkaana ilmaisuna (mas. 234). Yleisesti suomalaiset ajattelevat, että *vittua* käytetään liikaa etenkin teini-ikäisten keskuudessa: niin paljon, että se on menettänyt voimansa ja vastaa ennemminkin pilkutusta kuin kiroilua (mas. 247). *Vittu* toimiikin todennäköisesti etenkin nuorilla ryhmään kuulumisen merkinä, ja Alman haastattelussa se vahvistaa Alman nuorten ikäryhmään identifioitumista myös lukijan silmissä (esim. 36).

(36) ”Ihan siis päänimiä. Ihan siis **vittu** päänimiä”, Alma sanoo ja kuulostaa enemmän hämmentyneeltä kuin ylpeältä. (AM)

Kiroilulla on mahdollisuus korostaa myös Alman taustaa itähelsinkiläisessä lähiössä. Alma sitaateissa käytetään sanaa paitsi voimistamassa ilmaisua myös esimerkiksi intensiteettisanan asemassa (*vitun monessa palaverissa*).

Vitun ohella *saatana* on useimmin mainittuja sanoja suomen kielen voimakkaimpia kirosanoja kysyttäessä (Hjort 2017: 252). Se esiintyy aineistossani Soinin ja Tamminsen sitaateissa (esim. 37 ja 38).

(37) ”Ei **saatana**, ei voi olla totta”, ulkoministeri parahtaa. (TS)

(38) ”Meidän sukupolvi toimi **saatana** niin, että sunnuntaina kello seitsemältä putket jalassa kentälle, jotta mahtui kaukaloon peliin mukaan. Nyt isä ajaa pojan Audi aakutosella hallin oven eteen ja äiti pruuuttaa Iso-tonicia jo ennen ensimmäistäkään hikipisaraa. Mun kiekkokoulussa jos isä kantaa varustelaukun ovesta sisälle, isä tekee 50 punnerrusta. Tarjoan palveluitani lahjakkaille ja ahkerille ihmisille, jotka oikeasti haluaa sat-sata peliin kaikkensa. Tämä on day one.” (JT)

Molemmista esimerkeistä on tulkittavissa, että kiroilua käytetään näissä tapauksissa nimenomaan ilmaisua vahvistamaan: Soinin osoitettua pettymystä ja Tammisen ärtyneisyyttä.

Haastattelussa Soinin sitaateissa puhutaan myös *helvetin trolleista*, jotka olivat hänen mielestään *ihan paskaa*. Myös näissä tapauksissa kiro sanoja käytetään vahvistamaan Soinin paheksuntaa. Tammisen sitaateissa puolestaan on kiro sanojen lisäksi myös muita alatyylisinä pidettyjä ilmaisuja, kuten *persereikä*, jotka voivat toimia kiroilun tavoin ilmaisua vahvistamassa. Sekä Soini että Tamminen ovat mielipiteitä jakavia persoonia, jotka puhuvat työssään paljon ja ovat työnsä vuoksi paljon esillä. Kiroilu, jota ei pidetä sosiaalisesti hyväksyttävänä, lienee kuitenkin poikkeuksellisempaa poliittisessa diskurssissa kuin urheiludiskurssissa.

Myös Antti Tuiskun sitaateissa kiro sanat toimivat ilmaisua vahvistamassa. Esimerkissä 39 käytetään kiro sanaa konstruktiossa, jossa kysymyssanaan *miksi* voisi liittyä esimerkiksi sana *ihmeessä*:

(39) ”Multa on kysytty sata kertaa sitä, miksi mä en avaa mun yksityiselämää tai seksuaalista suuntautumista ihmisille. Nyt mä voin olla, että miksi **helvetissä** mie tekisin sen, kun ihmiset kuulee mun musiikissa, spiikeissä, kaikessa mun ajatuksen mun viestistä. Siitä tulee sellainen olo, että nimenomaan! Ei sillä oo mitään väliä!” (AT)

Miksi helvetissä on kuitenkin paljon vahvempi ilmaus kuin esimerkiksi *miksi ihmeessä*. *Helvetti* on hyvin voimakas kiro sana, jonka uskonnollinen merkitys liittyy kadotukseen (KS s.v. *helvetti*). Tuiskun sitaateissa on myös muita alatyylisinä pidettyjä ilmaisuja, kuten *tipuin perseelleni*. Perinteisesti julkisuuden henkilöitä ja esimerkiksi poptähtiä on

pidetty jonkinlaisina esikuvina, joten sosiaalisesti paheksuttava kielenkäyttö voidaan nähdä ongelmallisena. Sen sijaan rocktähtien elämään on vanhastaan liitetty vauhdikas ja paheksuttavakin elämäntyyli. Michael Monroen rockdiskurssissa kiroilu voikin herättää täysin erilaisia asenteita kuin Tuiskun poptähden diskurssissa. Monroen jutussa käytetään esimerkiksi sanaa *paska* merkityksessä 'rikki' (esim. 40).

(40) ”Mutta rokatessa roiskuu, enkä mä voi katsoa jokaista juttua kesken esityksen. Jos jokin hajoaa vahingossa, niin sitten vaan *show must go on*. Ja jos jokin on melkein täysin **paskana**, niin sitten oon voinut rikkoa loputkin.” (MM)

Kiroilu liittyyneekin Monroen jutussa nimenomaan rockdiskurssiin.

Myös Li Anderssonin sitaatissa esiintyy sanaa *paska* hieman samassa merkityksessä kuin Monroen sitaatissa, viittaamassa *huonoon* (esim. 41)

(41) ”Olin se tyyppi, joka kuunteli muiden mielestä outoa ja **paskaa** musiikkia. Kukaan kavereistani ei tykännyt Blurista”, hän muistelee nauraen. (LA)

Anderssonin sitaateissa käytetään myös alatyylisinä pidettyjä ilmaisuja (*kyrpä otsassa*). Hänen sitaateissaan käytetyt kiro sanat esiintyvät nimenomaan sitaateissa, joissa käsitellään hänen yksityiselämäänsä. Poliittiseen diskurssiin kiro sanat eivät perinteisesti sovi, eikä niitä siinä hänen haastattelussaan esiinny. Voi kuitenkin pohtia, vaikuttaako Anderssonin sukupuoli tähän, sillä Soinin sitaateissa myös poliittisessa diskurssissa esiintyy kiroilua. Tutkimusten mukaan nuoret naiset kiroilevat paljon, mutta siitä huolimatta monet, niin miehet kuin naisetkin, tuntevat olonsa epämukavaksi kuulleessaan naisen kiroilevan. Monissa konteksteissa kiroilevan naisen ja kiroilevan miehen nähdään asennoituvan eri tavoin. (Eckert & McConnell-Ginet 2013: 162.)

Kiroilua pidetään perinteisesti tyypillisenä työväenluokan kulttuurille, alemmille sosiaaliluokille sekä epävirallisille tai miesvaltaisille konteksteille (ks. esim. Baruch & Jenkins 2007; Beers Fägersten 2007; Benwell 2001). Yleisen uskomuksen mukaan kiroilu on myös merkki kielenkäyttäjän köyhästä sanavarastosta, vaikka esimerkiksi Jay ja Jay (2015) ovat tutkimuksessaan saaneet päinvastaisia tuloksia. Todennäköisesti kiroilu mahdollistaakin laajemmin erilaisia asennoitumisia kuin kiroilua korvaavat kaunistele-

vammat ilmaiset (Eckert & McConnell-Ginet 2013: 163). Aineistossani kiroilu voi toimia työväenluokkaisen taustan korostajana (Alma), vihjeenä siitä, että haastateltava pitää haastattelutilannetta epävirallisena sekä maskuliinisuuden korostajana (Soini, Tamminen, Monroe, Tuisku). Joka tapauksessa aineistossani esiintyvä kiroilu voidaan nähdä nimenomaan sosiaalisena kiroiluna, jonka tavoitteena ei ole loukata puhekump-pania, vaan ennemminkin rakentaa sekä henkilökohtaista että ryhmäidentiteettiä.

4.1.6 Englannin hyödyntäminen

Osassa aineistoni jutuista haastateltavien sitaateissa hyödynnetään englantia. Englanti on etenkin läntisen maailman *lingua franca*, jota lähes kaikki osaavat ainakin jonkin verran. Yksi keskeisistä englannin leviämisen syistä on kulttuurinen globalisaatio. Kulttuuriset virtaukset leviävät eri mediakanavien, elokuvien, populaarimusiikin ja elektronisten pelien kautta, ja ne välittyvät usein englanniksi. Lisäksi internet ja sosiaalinen media ovat ympäristöjä, joissa toimitaan paljon myös englanniksi. Näiden ohella nuorisokulttuurien, erityisesti harrastuksien tai alakulttuurien, jotka jollain tavalla kytkeytyvät angloamerikkalaiseen maailmaan, on todettu olevan merkittävässä edelläkävijöiden roolissa kielellisissä innovaatioissa ja muutoksissa. (Leppänen & Nikula 2008: 13; ks. myös esim. Androutsopoulos 2004; Leppänen 2007.) Englanti osana erilaisten nuoriso- ja alakulttuurien kielenkäyttöä näkyekin useammassa aineistoni jutussa (esim. 42–45).

(42) ”Kun nyt 12 vuoden jälkeen musassa kuuluu toi tyyppi sellaisena, millaiseksi oon sen aina mieltänyt, siitä tulee tosi paljon isompi ja kokonaisvaltaisempi paketti, joka kaikilla osa-alueilla **makes sense**.” (AT)

(43) ”Ennen meni nukkumaan tiettyyn aikaan, nykyään pitää tsekata emailit ja ennen kuin sä huomaat, kello on kolme aamulla. Mulla on **lovehate-suhde** läppäriin. Okei, **modern technology** auttaa paljon, mutta välillä kaipaa aikoja, jolloin saisi olla rauhassa.” (MM)

(44) On mestoja, joihin sä et ota **waiffii** messiin.” (JVG)

(45) Osa ystävistä viettää Alman ja Annan luona joulunsakin. Vähintään **Reetta Karhu**⁴, jota kutsutaan Karhuksi. Hän on kaksosten ”**ultimate** paras kaveri”. (AM)

Tuiskun ja Monroen sitaateissa esiintyy yksittäisiä sanoja kiteytyneempiä ilmaisuja (*makes sense, modern technology*). Alman ja JVG:n jutuissa sen sijaan esiintyy näiden lisäksi yksittäisiä englanninkielisiä sanoja. Tämän päivän nuorisokulttuurissa monet sanat ja ilmaukset siirretään suoraan englannin kielestä suomen kieleen (esim. *ultimate* ’ylivoimaisesti paras’, *waiiffi* < engl. *wifey* ’tyttöystävä’). Englannin kielen käyttäminen on osa puhetyyliä, jolla voi ottaa osaa globaaliin alakulttuuriin (Pennycook 2007: 105): Monroen kohdalla erityisesti rockdiskurssiin ja JVG:n kohdalla hiphop-diskurssiin. Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että englannin kieli, slangi, populaari- sekä erilaiset nuoriso- ja alakulttuurit ovat kaikki yhteydessä toisiinsa.

Juhani Tammisen haastattelussa fraasit mainitaan hänen *tavaramerkkinään*. Usein nämä fraasit on esitetty englanniksi (esim. 46).

(46) ”Voin mennä minne hyvänsä ja sytyttää vaikka kivikasan pelaamaan kiekkoa. Jos esimerkiksi Rantasalmella halutaan, että jääkiekon ympärillä tapahtuu jotakin, **please call, money back guarantee.**” (JT)

Toisin kuin muissa aineistoni jutuissa Tammisen haastattelussa englannin hyödyntäminen ei liittynyt alakulttuureihin, vaan ennemminkin kansainvälisyyteen ja ammatilliseen taustaan.

4.1.7 Yhteenvetoa

Tässä luvussa kokoan yhteen henkilöittäin luvuissa 4.1.1–4.1.6 käsittelemiäni sitaateissa esiintyviä kielenpiirteitä ja pohdin, millaista identiteettiä haastateltavalle konstruoidaan. Taulukko 2 havainnollistaa, mitä kielellisiä piirteitä missäkin jutussa esiintyy.

⁴ Aineistossa esiintyvä korostus

Taulukko 2. Sitaattien kielenpiirteet ja esiintyminen jutuissa henkilöittäin.

	Yleisk.	Puhek.	Murre	Slangi	Kiroilu	Englanti
Alma		■		■	■	■
Li Andersson	■	■		■	■	
JVG		■		■		■
Kiira Korpi	■			■		
Patrik Laine		■	■	■		
Michael Monroe		■		■	■	■
Timo Soini	■	■		■	■	
Juhani Tamminen		■		■	■	■
Antti Tuisku		■	■	■	■	■

Alman sitaateissa esiintyy puhekielisyyskäsiä, slangia, kiroilua ja englannin hyödyntämistä. Puhekielisistä piirteistä monet toimivat indeksinä nuoresta iästä, kaupunkilaisuudesta ja feminiinisyydestä. Yhdessä slangin, kiroilun ja englannin hyödyntämisen kanssa kielelliset piirteet muodostavat kuvaa nuoresta kaupunkilaisesta naisesta, jonka sosiaalista taustaa helsinkiläisessä lähiössä korostetaan.

Li Anderssonin sitaateissa esiintyy yleiskielisiä piirteitä, puhekielisyyskäsiä, slangia sekä kiroilua ja muita alatyylisinä pidettyjä ilmaisuja. Anderssonin jutussa erilaiset kielimuodot kohtaavat eri diskursseissa: toisaalta sitaateissa esiintyy poliittiseen diskurssiin sopivia yleiskielisyyskäsiä, toisaalta ”tavallisen” nuoren naisen diskurssiin sopivia puhekielisyyskäsiä, slangia ja kiroilua. Kahdella eri kielimuodolla onkin mahdollista pitää yllä kahta erilaista sosiaalista identiteettiä.

JVG:n haastattelussa puhekielisyyskädet, erilaiset slangisanat ja englannin kieli ovat sitaattien näkyvimät piirteet. Hiphop-diskurssi ja haastateltavien rap-artisti-identiteetti ovat läpi jutun läsnä sitaateissa käytetyn kielen kautta.

Kiira Korven sitaatit ovat aineiston yleiskielisimpiä. Korven sitaateissa esiintyy kuitenkin muutamia slangisanoja, mikä yleiskielisessä kontekstissa on huomiota herättävää. Yleiskielinen kielimuoto luo melko virallista kuvaa Korvesta. Kun slangisanat yhdistyvät yleiskielisiin piirteisiin, saattavat ne indeksoida nuorekkuutta ja epävirallisuutta vielä voimakkaammin kuin muiden puhekielisten piirteiden kanssa esiintyessä.

Patrik Laineen sitaateissa on niin puhekielisyyksiä, murteellisuuksia kuin slangia-kin. Laineen sitaateissa esiintyvät murteelliset tai slangin piirteet eivät kuitenkaan ole erityisen leimallisia. Tamperelaisuutta tuodaan sitaateissa kyllä esille, mutta Laineen sosiaalista identiteettiä ei kuitenkaan rakenneta sen varaan.

Michael Monroen sitaateissa puhekieliset piirteet yhdistyvät slangiin, kiroiluun ja englannin hyödyntämiseen. Monroen tapauksessa nämä kaikki indeksoivat yhteenkuuluvuutta tietynlaiseen alakulttuuriin ja vahvistavat hänen rocktähten identiteettiään.

Timo Soinin sitaateissa on havaittavissa yleiskielisiä piirteitä, puhekielisyyksiä, kiroilua ja slangia – ei siis perinteistä ministerijargonia. On mielenkiintoista, että Anderssonin jutussa esille nousee kaksi vastakkaista diskurssia ja sosiaalista identiteettiä, joita on mahdollista pitää yllä kielimuodon avulla. Soinin haastattelussa näin ei kuitenkaan ole: hänen sitaateissaan yleiskieliset piirteet ja puhekielisyydet vaihtelevat poliittisen diskurssin sisälläkin.

Juhani Tammisen sitaateissa esiintyy puhekielisyyksiä, slangia, kiroilua ja muita alatyylisinä pidettyjä ilmaisuja sekä englannin hyödyntämistä. Piirteillä on mahdollista korostaa hänen epämuodollisuuttaan, maskuliinisuuttaan ja mielipiteitä jakavaa persoonaansa.

Antti Tuiskun sitaateissa esiintyy kaikkia analyysissä käsittelemiäni kielellisiä piirteitä yleiskielisiä piirteitä lukuun ottamatta. Murteellisuudet yhdistyvät puhekielisiin piirteisiin, slangin käyttöön, kiroiluun ja alatyylisinä pidettyihin ilmaisuihin sekä englannin hyödyntämiseen. Tuiskun leimallisilla murrepiirteillä voidaan korostaa hänen alueellista taustaansa ja käyttää niitä indeksoimaan miellyttävää kuvaa Tuiskusta. Muut piirteet taasen voivat indeksoida Tuiskun samastumista kaupunkilaiseen identiteettiin ja populaarikulttuuriin.

Seuraavassa alaluvussa siirryn pohtimaan, mitä merkityksiä toimittaja-kertojan käyttämä metakieli voi tuoda haastateltavalle rakennettavaan identiteettiin.

4.2 Toimittaja-kertojan käyttämä metakieli

Tässä luvussa tarkastelen kohtia, joissa toimittaja-kertoja kommentoi jollain tavalla haastateltavan kielimuotoa tai puhetyyliä, esimerkiksi prosodiaa, ja näin samalla muokkaa kuvaa haastateltavan sosiaalisesta identiteetistä. Alaluvussa 4.2.1 tarkastelen murren kommentointia, alaluvussa 4.2.2 muiden kielellisten valintojen kommentointia ja alaluvussa 4.2.3 prosodisten piirteiden kommentointia. Alaluvussa 4.2.4 teen yhteenvetoa. Kielellisissä esityksissä on kiinnostavaa ja merkityksellistä paitsi se, mikä nostetaan esille ja mitä kommentoidaan, myös se, mitä ei kommentoida, mutta mitä aineistosta voi päätellä. Pohdinkin luvun yhteenvedossa myös sellaisia kielenkäyttöön liittyviä seikkoja, joita toimittaja-kertoja ei nosta esiin, ja sen merkitystä identiteetin rakentumiselle.

4.2.1 Murre

Toimittaja-kertoja kommentoi murretta sekä Kiira Korven että Patrik Laineen jutussa. Molemmat urheilijat ovat kotoisin Tampereelta. Tampere kuuluu hämäläismurteiden alueeseen, ja tavalliset kielenkäyttäjät viittaavat siihen usein omana kaupunkimurteenaan (Mielikäinen & Palander 2014: 55, 68) kuten myös toimittaja-kertoja Korven ja Laineen haastatteluissa.

(47) Laine on kotoisin Tesoman lähiöstä, ja **hän puhuu keskivahvaa tamperetta**. Toisin kuin esimerkiksi edellisen sukupolven tamperelaistähden Raimo Helmisen kanssa, Laineen **ymmärtämiseen ei tarvita sanakirjaa**. Todetaan kuitenkin, että edellä olevassa sitaatissa ”posi” tarkoittaa positiivista eli negan vastakohtaa. (PL)

(48) ”Ei se kiekko veskarista läpi mene, se on ihan selvä homma”, Laine sanoo ja tuo mieleen **tamperelaisen puhetavan**, jossa tyhmää näytellään niin älykkäästi, että saadaan älykkäät kuulostamaan tyhmiltä. (PL)

Esimerkissä 47 toimittaja-kertoja kommentoi Laineen puhuvan *keskivahvaa tamperetta* täsmentäen, ettei Laineen *ymmärtämiseen tarvita sanakirjaa*. Kommentit viittaavat siihen, että Laineen puheesta erottaa hänen alueellisen taustansa, mutta hän ei kuitenkaan puhu murretta niin paljon, etteikö myös erilaisen kielellisen taustan omaava voisi ymmärtää häntä. Määritellessään Laineen kielimuodon *keskivahvaksi tampereeksi*

toimittaja-kertoja ilmaisee evaluoivan asennoitumisensa murretta kohtaan ja luo samalla mielikuvaa siitä, että on olemassa ”vahva” tai ”heikko” murre, ja suhteuttaa Laineen kielimuodon näiden väliin. Lisäksi nimetessään kielimuodon *tampereeksi*, eikä esimerkiksi Tampereen murteeksi, toimittaja-kertoja rinnastaa kielimuodon kieleen. Toimittaja-kertojan kommenttiin sisältyy myös oletus, että lukijat ymmärtävät, mitä *keskivahvala tampereella* tarkoitetaan.

Esimerkissä 48 toimittaja-kertoja puolestaan kuvailee Laineen puhuvan tavalla, joka saa muut tuntemaan itsensä *tyhmäksi*, mikä viittaa hieman ylimieliseen puhetapaan ja käytökseen. Mielenkiintoista on, että toimittaja-kertoja kuvaa tätä *tamperealaisen puhutavan* ominaispiirteeksi. Myös tähän kommenttiin sisältyy oletus siitä, että lukijat jakavat saman käsityksen toimittaja-kertojan kanssa.

Korven puheessa mainitaan olevan *aavistus Tampereen murretta* (esim. 49).

- (49) Hänen puheessaan on **aavistus Tampereen murretta**, joka saa hänet kuulostamaan pikemminkin Hakametsän jäähallin katsomossa viihtyvältä Tappara-fanilta kuin elegantilta luistelijalta. (KK)

Toimittaja-kertojan mukaan Korpi ei juuri kielimuotonsa vuoksi muistuta stereotyyppistä taitoluistelijaa vapaa-aikanaan. Kommentillaan toimittaja-kertoja luo ristiriidan Korven, *elegantin luistelijan*, ja Tampereen murretta puhuvan *Tappara-fanin* välille ja samalla Korven kielimuodon ja sosiaalisen identiteetin välille. Jutussa Korven sosiaalinen identiteetti konstruoidaan nimenomaan taitoluistelijan diskurssissa, jolloin hänen eleganttiuttaan voidaan korostaa yleiskielisellä kielimuodolla.

Koska Korven sitaateissa murretta ei ole havaittavissa, onkin mahdollista, että toimittaja-kertoja viittaa kommentillaan Korven puheen prosodisiin piirteisiin, joiden ilmentäminen sitaateissa on vaikeaa. Prosodiset piirteet, kuten sanojen painotus, äänen sävy, korkeus ja voimakkuus sekä puhenopeus, ovat puhujan vaikeasti kontrolloitavissa, ja Mielikäisen ja Palanderin (2014: 201) mukaan murteiden tasoittuessa prosodiset piirteet tulevatkin olemaan puheen viimeisiä piirteitä, jotka kertovat puhujan alueellisen taustan.

Luvussa 4.1.3 mainitsin, että Tampereen murteen puhujiin on liitetty klopit ja alemmat sosiaaliluokat (Mielikäinen & Palander 2002: 102–103). Lisäksi luonnehdinnat liittyvät maskuliinisuuteen (Mielikäinen & Palander 2014: 108), ja Tampereen murteel-

le tyypillisiä persoonapronominivariantteja *mää* ja *sää* on esimerkiksi luonnehdittu rumiksi (Mielikäinen & Palander 2002: 100). Tämänkaltaiset mielikuvat ovat kieltämättä hyvin erilaisia kuin *eleganttiin luistelijaan* tai *eteeriseen jääprinsessaan*, jollaiseksi Korpi muuten jutussa konstruoidaan, liitettävät mielikuvat. Mainitsemalla murteen toimittaja-kertoja saa siis luotua ristiriitaa Korven sosiaaliseen identiteettiin. Jääkiekkoilijan sosiaaliseen identiteettiin tamperelainen puhetapa sen sijaan tuntuu sopivan, mikä voi johtua esimerkiksi siitä, että Tampereella ja tamperelaisilla on vahva edustus jääkiekkodiskurssissa. Mielikäisen ja Palanderin (2014: 2015) mukaan esimerkiksi jääkiekkoilija Timo Jutila ja jääkiekkovalmentaja Raimo Helminen ovat sellaisia henkilöitä, jotka omalla tavallaan pitävät yllä mielikuvia Tampereen murteen maskuliinisuudesta.

Vaattovaara ja Poutiainen (2017) ovat tarkastelleet nuorten naisten lapsekasta puhetapaa käsittelevän uutisen kommentointia internetissä ja havaitsivat, että miesurheilijan puheen erityispiirteisiin suhtaudutaan suopeammin kuin naisurheilijoiden puheen piirteisiin. Miehen kohdalla syitä etsitään fysiologisista ominaisuuksista ja muistutetaan, ettei urheilija ole puhetyöläinen. Naisten puhetta sen sijaan paheksutaan, vaikka sitä saatettaisiinkin luonnehtia herttaiseksi. (Mas. 336.) Kun vertaillaan metakielellisiä kommentteja Korven ja Laineen haastatteluissa, huomataan, että ne ilmentävät samantyyppistä ideologiaa.

4.2.2 Muut kielelliset valinnat

Edellä olen käsitellyt kielimuotojen kommentointia. Tässä luvussa puolestaan käsitelen yksittäisten sanojen ja ilmaisujen kommentointia. Toimittaja-kertoja kommentoi haastateltavan kiroilua Alman (esim. 50) ja Juhani Tammisen haastatteluissa.

(50) Äiti ei pidä siitä, että Alma **kiroilee niin paljon**. Alma nimittäin **kiroilee todella paljon, koko ajan, eikä voi sille mitään**. (AM)

Alman korostetaan kiroilevan *todella paljon* ja *koko ajan*. Mielenkiintoista on, että kiroilua ei kommentoi vain toimittaja (*Alma nimittäin kiroilee todella paljon, koko ajan*), vaan esimerkissä 50 kuuluu myös Alman äidin (*Äiti ei pidä siitä, että Alma kiroilee niin paljon*.) sekä Alman itsensä ääni (*eikä voi sille mitään*).

Alman kohdalla erityisen mielenkiintoista on, että kiroilua ei vain kommentoida, vaan se nostetaan toistuvasti esiin myös muuten (esim. 51):

- (51) Ruokaa odotellessa manageri Antti Kosonen antaa ohjeita.
”Okei, Alma, seuraa päivän ensimmäinen muistutus. **Ei kiroilua.**
Yhtään. **Show katkaistaan, jos kiroilet.**” (AM)

Juttu jopa alkaa sitaatilla, jossa Alma painottaa sanoneensa *vitsi*, ei kiroilleensa.

- (52) ”Äiti, **mä sanoin vitsi** mua jännittää! *Vitsi* mua jännittää.” (AM)

Alman kiroilu siis nostetaan alusta lähtien toistuvasti esiin ja kiinnitetään lukijan huomio siihen, että Alma todella kiroilee *todella paljon*. Stereotyyppisesti nuoret kiroilevat enemmän kuin aikuiset (Hjort 2017: 240), ja toimittaja-kertojan kommentit vahvistavat tätä stereotypiaa.

Kiroilulla voidaan Alman tapauksessa nähdä kahdenlaisia vaikutuksia. Toisaalta kiroilu ei ole sosiaalisesti hyväksyttyä, eikä välttämättä poptähden imagoon sopivaa, ja se voi luoda negatiivista kuvaa kielenkäyttäjistä. Toisaalta tietyissä piireissä, kuten nuorten keskuudessa sekä mahdollisesti musiikkipiireissä, kiroilu voidaan nähdä sosiaalisesti yhdistävänä tekijänä ja jopa positiivisen mielikuvan luojana. Musiikkipiireissä Alma voi myös erottua silotelluista poptähdistä kielenkäyttönsä vuoksi. Alman kohdalla kiroilun esiin nostamisella ja kommentoimisella voidaan korostaa hänen nuoren ikänsä lisäksi hänen juuriaan työläistäustaisessa itähelsinkiläisessä lähiössä.

Esimerkissä 53 Tammisen olemusta haastattelutilanteessa verrataan hänen televisioesiintymisiinsä:

- (53) Huoneen ja tilanteen keskipiste on kuitenkin sohvalta isännän elkein rötköttävä Tamminen, joka on juuri sellainen kuin televisiossakin paitsi vielä enemmän: kolmiulotteisempi, äänekkäämpi, kärkkäämpi, **kirosanoja viljelevä**. (JT)

Kasvotusten Tammisen kerrotaan olevan *vielä enemmän* kuin televisiossa. Häntä kuvaillaan haastattelutilanteessa *kirosanoja viljeleväksi*, mikä viittaa siihen, että hän kiroilee huomattavan paljon. Tammisen kohdalla kiroilu voidaan nähdä maskuliiniseen kult-

tuuriin ja mahdollisesti samalla jääkiekkokulttuuriin yhdistävänä tekijänä. Tamminen kuvataan jutussa johtajahahmona, ja tällaisessa diskurssissa voimasanojen käyttö voidaan nähdä hyväksyttävänä. Kiroilun sosiaalisten riskien vuoksi se voidaan nähdä myös rohkeana kielenkäyttönä.

Sekä Alman että Tammisen esimerkkien perusteella näyttää siltä, että kiroilua kommentoidaan vain silloin kun haastateltava kiroilee huomattavan paljon. Myös muissa aineiston jutuissa esiintyy kiroilua, mutta kenenkään haastateltavan ei kommentoida kiroilevan hieman tai silloin tällöin.

Kiroilun lisäksi toimittaja-kertoja kommentoi Alman puhetyyliä ja vertaa sitä musiikkialan konkarin ja *toimistotyöntekijän* puheeseen perustellen tätä Alman sanavalinnoilla (esim. 54).

(54) Nyt Alma tähtää kansainvälisen popmaailman huipulle. **Hän puhuu kuin olisi ollut musiikkibisneksessä pitkään ja kuin toimistotyöntekijä.** On tiimejä, miitinkejä, konsepteja, minglausta. Edes poptähdet eivät voi nykyään välttää kokouksia. (AM)

Kommentilla vahvistetaan mielikuvaa menestyneestä artistista: vaikka Alma on vasta äskettäin noussut suuren yleisön tietoisuuteen, tuntee hän jo alan ja sen termit. Toisaalta Alman puhetyylin vertaaminen *toimistotyöntekijän* tapaan puhua on yllättävää: vaikka muusikotkin tekevät töitä studion ja lavan ulkopuolella, eroaa se kuitenkin perinteisestä toimistotyöstä.

Antti Tuiskun sanavalintoja puolestaan kommentoidaan *täsmällisen ja harkitun epämääräisiksi* (esim. 55).

(55) Haastattelussakin hän on niin avoimena, että sitä rajaa on vaikea huomata, ennen kuin kiinnittää huomion **sanavalintojen täsmälliseen ja harkittuun epämääräisyyteen.** On terapiaa, romahduksia ja so-called parisuhteita, mutta nimiä tai yksityiskohtia ei yhtään sen enempää kuin on tarpeeksi. (AT)

Tuisku vaikuttaa toimittaja-kertojan mukaan olevan hyvin tietoinen siitä, mitä julkisuudessa itsestään ja elämästään paljastaa. *Sanavalintojen epämääräisyyttä* korostamalla

Tuiskusta voidaan luoda hieman varautunutta kuvaa, mikä tuo ristiriitaa suursuosiossa olevan poptähden identiteettiin.

Esimerkissä 56 toimittaja-kertoja kommentoi Michael Monroen puhetapaa:

(56) Rannekorut ja sormukset kilahtelevat pöytään, heiluvat kädet säestävät **pitkiä, anglismeja viliseviä monologeja**. (MM)

Toimittaja-kertojan mukaan Monroen puhe *vilisee anglismeja*, minkä perusteella Monroe käyttää englanninkielisiä sanoja tai sanontoja vähän väliä. Lisäksi Monroen puheenvuorot ovat *monologeja*, yksinpuhelua, mikä luo kuvaa siitä, että hän puhuu pitkään ja paljon. Etenkin englannin kielen hyödyntäminen ja sen kommentoiminen vahvistaa Monroen rocktähden identiteettiä.

Kansanedustaja Li Anderssonin jutussa toimittaja-kertojan kommentti korostaa Anderssonin poliitikon identiteettiä (esim. 57).

(57) Niin kauan kun Andersson puhuu politiikkaa, hän hehkuu elementissänsä. Ääni on kantava, **muotoilut selkeitä**. Kun keskustelu kääntyy yksityiselämään, olemus muuttuu hermostuneemmaksi: hän alkaa pyöritellä silmiään ja kieputtaa tukkaansa sormen ympärille. (LA)

Anderssonin *muotoilut* ovat *selkeitä*, mutta vain *niin kauan kun Andersson puhuu politiikkaa*. *Selkeiden muotoilujen* voi tulkita viittaavan yleiskielisiin sanamuotoihin ja yksinkertaisiin lauserakenteisiin. Kun taas Andersson puhuu yksityiselämästään, kommentoidaan hänen *olemuksensa* muuttuvan. Puhetyyliin ei viitata, vaikka Anderssonin yksityiselämään liittyvät sitaatit ovat selkeästi puhekielisempiä kuin sitaatit, jotka liittyvät poliittisiin puheenaiheisiin. Korostettaessa Anderssonin *selkeitä muotoiluja* nimenomaan poliittisessa diskurssissa voidaan kielimuodon avulla luoda kontrastia kahden roolin, poliitikon ja ”tavallisen” nuoren naisen, välille.

Timo Soinin haastattelussa puolestaan kommentoidaan Soinin käyttämiä sanontoja (esim. 58).

(58) Perussuomalaisen menestys on perustunut myös **soinismeihin eli puheenjohtajan meheviin sanontoihin**. Peruspomo-kirjassa Soini sanoi suoraan: Puolueen menestyksen ydin on kieli, jota käytän. (TS)

Sanontoja kuvaillaan *meheviksi* ja mainitaan Soinin itse korostaneen sanontojen merkitystä puolueen menestyksessä. Soini ei ole julkisuudessa esiintynyt perinteisen ministerin roolissa, ja Soinin myös esitetään itse olevan tietoinen kielenkäytöstään ja sen tuomasta suosiosta. Värikkäät sanonnat eivät sovi perinteiseen jäykkään poliittiseen diskurssiin, mutta Soini on tehnyt niistä omaan poliittiseen diskurssiinsa sopivia. Sanontoja käyttämällä voidaan vahvistaa Soinin omaperäistä poliitikon sosiaalista identiteettiä.

4.2.3 Prosodiset piirteet

Paitsi kielellisiä piirteitä myös puhujan prosodisia piirteitä kommentoimalla toimittajakertojan on mahdollista rakentaa kuvaa haastateltavasta. Prosodiaan eli äänenkäyttöön liittyvät seikat, kuten äänensävy ja voimakkuus, tempo sekä intonaatio, ovat olennainen osa puhetta. Ääni on osa identiteettiä ja voi vaikuttaa siihen, miten ilmaus tulkitaan. Muiden äänistä tehdään myös päätelmiä koskien puhujan sukupuolta, ikää, persoonallisuutta ja tunteita. (Tiittula & Voutilainen 2016: 30.) Prosodiset piirteet vaikuttavat ilmausten merkityksiin ja funktioihin, ja niillä on vuorovaikutuksellisia tehtäviä. Prosodia on myös keskeinen asennoitumisen osoittamisen keino. (Mas. 37–38.) Sitaateista, ja kirjoitetusta kielestä ylipäätään, prosodia ei käy ilmi, jollei sitä erikseen kommentoida. Prosodian kommentoiminen onkin toimittajakertojalle keino luoda tyyliä ja mielikuvia.

Puheen prosodisia piirteitä ja niiden tuottamia merkityksiä on tutkittu esimerkiksi puheviestinnän alalla. Maarit Valo (1994) on väitöskirjassaan tutkinut vaikutelmia ja käsityksiä äänestä. Valon tutkimus keskittyy erityisesti radiopuheen äänellisten ominaisuuksien arviointiin, mutta samalla hän esittelee laajemmin aiempaa äänikäsityksiin liittyvää tutkimusta, jota on tehty erityisesti muualla kuin Suomessa. Havainnoidessaan toisiaan viestintätilanteissa ihmiset eivät tee tietoista eroa puheilmaisun ja henkilökohtaisten ominaisuuksien välille. Vaikutelmat viestinnästä ovat siis vaikutelmia ihmisestä, mielikuvia ja tulkintoja. (Mts. 41.) Valon tutkimustulosten mukaan toisten ihmisten ääntä kuvaillaan sanoilla, jotka luonnehtivat kyseistä ihmistä ja hänen sanomaansa (mts. 197). Etenkin persoonallisuuden ja äänen kuvaukset ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa, ja ääntä saatetaan kuvailla täysin samoilla sanoilla kuin puhujaa itseään, kuten reipas ja karismaattinen, sekä sanoilla, jotka ilmaisevat asennetta tai suhtautumistapaa, kuten hellä ja rauhoittava. Usein myös ääni ja esitystyylit ovat lähellä toisiaan: hyvä ääni on

vakuuttava tai ymmärrettävä, ei hyökkäävä tai käskevä. (Mts. 118.) Tällaiset kommentit tulevat lähelle Prestonin toisen tason metakieltä, jossa kommentoidaan kielenulkoisia ilmiöitä, ei niinkään itse kieltä (ks. alalukua 3.4).

Mielikuvat ja tulkinnat saattavat toimia myös ennako-odotuksina, ja tiettyyn ryhmään kuuluvalta voidaan odottaa tietynlaista äänellistä käyttäytymistä. Jos odotuksiin ei vastata tai äänessä on muuten jotain epätavallista, kiinnittyy huomio helposti siihen. (Valo 1994: 62.) Esimerkiksi opettajan voidaan olettaa luokkahuoneessa käyttävän ääntään tietyllä tavalla, asiakaspalvelijan taas eri tavalla.

Analysoin seuraavaksi toimittaja-kertojan prosodiaa koskevia metakielellisiä kommentteja ja pohdin niiden merkitystä identiteetin muokkaajana. Esimerkissä 59 toimittaja-kertoja nostaa esiin Monroen puheen prosodisia piirteitä ja niistä tekemiään tulkintoja.

(59) ”Toki imago on aina imago, mutta mä oon sitä 24 tuntia. Päätin sen heti alusta asti. Alice Cooper meikkasi lavalle, mutta mä meikkaan koko ajan. Meikkaukseen menee sen verran aikaa, kun sitä on. Kyllä vartissakin heittää aamulla meikit naamaan. En mä niin paljoa peilin edessä heilu.”

Monroen hieman vanhoja haastatteluita **karheampi ääni** kuulostaa suorastaan **vakavalta**. Se kertoo, miten tärkeä asia hänelle on. (MM)

Toimittaja-kertoja kommentoi Monroen *karhean äänen* kuulostavan *vakavalta* hänen puhuessaan artisti-imagostaan ja identiteetistään sekä kertoessaan, ettei itse koe vaihtavansa roolia sen mukaan, onko hän lavalla vai sen ulkopuolella. Asia vaikuttaa siis olevan Monroelle hyvin tärkeä, ja lukijalle vahvistuu kuva siitä, ettei Monroen rocktähten rooli tosiaankaan ole vain rooli, vaan hän on *sitä 24 tuntia* päivässä, kuten itse sanoo.

Kuitenkin tekstissä Monroen puhetyylin kerrotaan muuttuvan *varautuneemmaksi* kameroiden edessä. Lukijalle annetaan vihjeitä siitä, että Monroen rooli on sittenkin julkisuudessa jollain tavalla erilainen kuin muuten. Kun Monroe pääsee tutun aiheen pariin, kerrotaan hänen *persoonansa raottuvan* ja *monologien* jatkuvan: Monroe siis puhuu toimittaja-kertojan mukaan pidempään ja enemmän ollessaan itselleen tutujen ja tärkeiden aiheiden parissa kuin vieraiden aiheiden parissa (esim. 60).

(60) *Voice of Finlandin* valmentajat ylikäyttävät ”jatka laulamista”- ja ”kiva kun kävit” -kommenttejaan ja laulun vireeseen vetoamista merkityksetömyyteen asti. Ilkeämpi saattaisi keksiä näistä eufemismeista juomapeilin.

Vaikka ”ei kiitos” -palaute on formaattiin valmiiksi kirjoitettu, kamerat tuovat silti selvää **varautuneisuutta** Monroen **puheeseen**. Hän on paljon harkitumman oloinen kuin haastattelutilanteessa. Kun Monroe innostuu kommentoimaan hardrock-coverbändissä laulanutta kokelasta, hänen oma persoonansa raottuu: Whitesnaken David Coverdale, Led Zeppelinin Jimmy Page ja lukuisat vuosiluvut vilahtavat vauhdikkaassa **monologissa**. (MM)

Jääkiekkoilija Patrik Laineen haastattelussa nousevat puolestaan esiin semanttiset yhteydet äänen ja luonteenpiirteiden välillä (esim. 61).

(61) Laine katsoo koko ajan silmiin ja **puhuu hiljaisella äänellä** välillä hymyillen. (PL)

Toimittaja-kertoja kommentoi Laineen puhetapaa *hiljaiseksi*. Koska persoonallisuuden ja äänen kuvaukset liittyvät läheisesti toisiinsa (Valo 1994: 118), on mahdollista, että Laineen puheääntä *hiljaiseksi* kuvailemalla muodostuu kuva, että Laine on luonteeltaankin hiljainen. Hiljaisuus taas liitetään helposti vaatimattomuuteen, joka sopii uransa alussa olevan jääkiekkotähden sosiaaliseen identiteettiin. Laine konstruoidaan jutussa myös muuten hyvin vaatimattomaksi, vaikkakin itsevarmaksi.

Juhani Tammisen jutussa toimittaja-kertoja kommentoi Tammisen puheen prosodisia piirteitä lähes päinvastaisella tavalla kuin edellä Laineen puhetapaa:

(62) Huoneen ja tilanteen keskipiste on kuitenkin sohvilla isännän elkein rötköttävä Tamminen, joka on juuri sellainen kuin televisiossakin paitsi vielä enemmän: kolmiulotteisempi, **äänekkäämpi**, kärkkäämpi, kirosanoja viljelevä. Elekieli ja **äänenpainot kielivät siitä, että hän on synnynäinen johtaja, liideri, mentori, valmentaja par excellence**. (JT)

Toimittaja-kertoja luonnehtii Tammista *äänekkäämmäksi* kuin televisiossa. Lisäksi hän nostaa esiin Tammisen puheen prosodisten piirteiden tuottamia merkityksiä: *äänenpainot kielivät siitä, että hän on synnynäinen johtaja, liideri, mentori, valmentaja par*

excellence. Toimittaja-kertoja itse siis konkreettisesti liittää Tammisen elekielen ja äänenpainot Tammisen mentorin ja valmentajan identiteettiin.

Toimittaja-kertoja kommentoi myös Tammisen tapaa *päästää hänen käyttämänsä fraasit ilmoille* (esim. 63).

- (63) Fraasit ovat Tammisen tavaramerkkejä, mutta niiden sisältöä oleellisempi on **tapa, jolla hän kerta toisensa jälkeen päästää ne ilmoille**. Hän lähestyy fraasejaan kuin kiihdyttäisi kohti hyppyriä, nojautuu sohvalla eteenpäin, nostaa käden ja esittää sata kertaa kuullun sanonnan kuin olisi juuri äsken tullut ajatelleeksi sen. Fraasia seuraa jämäkkä ilme ja katse silmiin: tulihan tämä nyt selväksi? Tarpeen vaatiessa hän toistaa fraasin. (JT)

Toimittaja-kertojan mukaan Tammisen käyttämien fraasien sisällön sijaan tärkeämpää on se, miten hän ne sanoo. Hänen puheensa nopeutuu ennen fraasia, jonka hän esittää itsevarmasti. Itsevarma puhetapa luo itsevarmaa mielikuvaa Tammisesta. Tammisen jutussa käytetään myös ei-kielellisen viestinnän, kehonkielen, ilmeiden ja eleiden, kuvailua vahvistamassa tulkintaa hänestä: hänellä kerrotaan olevan *jämäkkä ilme ja katse silmiin*, mikä luo vakuuttavuutta hänen puheeseensa.

Kansanedustaja Li Anderssonin kerrotaan puhuvan *kantavalla äänellä*:

- (64) Hän puhuu **kantavalla äänellä**. Puheen **omaleimainen nuotti** on perua siitä, että ruotsinkielinen Andersson opetteli suomen vasta lukion jälkeen. (LA)

Voimakasta, kuuluvaa, selkeää ja huolellista ääntämistapaa (ks. myös esim. 57) pidetään Suomessa hyvän (nais)äänen tunnusmerkkeinä (Valo 1994: 197). Voimakas ääni myös vahvistaa poliitikon identiteettiä. Jutussa kommentoidaan lisäksi Anderssonin *puheen omaleimaista nuottia*, joka toimittaja-kertojan mukaan johtuu siitä, ettei suomi ole Anderssonin äidinkieli. Kommentilla voidaan korostaa Anderssonin kaksikielistä taustaa.

Soinin haastattelussa huomioitavaa on hänen naurunsa kommentoiminen (esim. 65).

(65) **Hohotus** kumpuaa syvältä, saa ison miehen hytkähtelemään ja valaisee lopulta kasvot kuu-ukoksi. **Remakka nauru** on osa persoonaa mutta myös keino, jolla Soini viestii ylivoimaisuuttaan. (TS)

Jürvetson (2015) on tutkinut suomen kielen nauramisverbien muotoja, merkityksiä ja tehtäviä koloratiivikonstruktiossa. Hänen tutkimustuloksiensa mukaan verbin *hohottaa* subjektiksi mielletään tyypillisesti keski-ikäinen mies (mts. 60), ja *hohotus* kuvaa voimakas- sekä matalaäänistä naurua (mts. 79, 96). Myös *remakka nauru* viittaa voimakasääniseen nauruun. Soinin nauramista kuvaavat sanat siis sopivat hänen sosiaaliseen identiteettiinsä. Nauru on toimittaja-kertojan mukaan myös tapa *viestiä ylivoimaisuutta*, ja kommentti vahvistaakin Soinin identiteettiä vaikutusvaltaisena poliitikkona.

4.2.4 Yhteenvetoa

Tässä luvussa olen analysoinut toimittaja-kertojan käyttämää metakieltä aineistossa ja pohtinut, millaisia merkityksiä haastateltavien kielen kommentoimisella on identiteetin rakentumiselle. Analyysistä voidaan huomata, että metakielellisillä kommentteilla on toisaalta mahdollista vahvistaa haastateltavan sosiaalista identiteettiä ja toisaalta luoda siihen ristiriitaisuuksia. Piirteiden, joita ei kommentoida, voi nähdä tukevan konstruointua identiteettiä, tai ne eivät ainakaan tuo konstruointuun identiteettiin ristiriitaisuuksia. Kommentoidut piirteet puolestaan voivat sekä tukea konstruointua identiteettiä että luoda ristiriitaa ja konstruoida toisenlaista identiteettiä.

Korven ja Laineen jutuissa kommentoidaan murteellisuutta, mitä toisaalta Tuiskun kohdalla ei kommentoida, vaikka sitaateissa murrepiirteitä esiintyykin. Murteen sopivuus Korven taitoluistelijan identiteettiin kyseenalaistetaan, mutta samaa ei ole huomattavissa Laineen ja Tuiskun kohdalla. Jälkimmäisten kohdalla murteellisuudet toimivat indekseinä tietyistä ominaisuuksista, kuten myönteisyydestä ja maskuliinisuudesta, ja samalla vahvistavat murteisiin liitettyjä mielikuvia.

Huomattavaa on, että slangin käyttöä ei kommentoida jutuissa lainkaan huolimatta siitä, että se voidaan nähdä melko poikkeavana kielimuotona etenkin silloin, kun sanat ovat selkeästi slangiin ja pääkaupunkiseutuun yhdistettäviä. Kun slangin käyttöä ei kommentoida eikä kyseenalaisteta, vahvistaa se esimerkiksi JVG:n, Alman ja Monroen sosiaalisia identiteettejä. Samansuuntaisia havaintoja on tehtävissä englannin kielen hyödyntämisessä, jota kommentoidaan ainoastaan Monroen kohdalla. Metakielellinen

kommentti kuitenkin vahvistaa Monroen rocktähten identiteettiä kommentin koskiessa englannin kielen määrällistä käyttöä.

Kiroilua kommentoidaan ainoastaan Alman ja Tammisen jutuissa, mikä korostaa sitä, että he kiroilevat erityisen paljon. Kiroiluun liittyy paljon indeksisiä merkityksiä, joten sitä kommentoimalla on mahdollisuus vahvistaa erilaisia mielikuvia verrattuna siihen, että kiroilua tuotaisiin esiin vain sitaateissa eikä sitä erikseen kommentoita. Toisaalta kiroilun esiin nostaminen voi etenkin Alman ja Tammisen kanssa samaan sosiaaliseen ryhmään ja/tai diskurssiin kuuluvien keskuudessa herättää yhteenkuuluvuutta ja ihailuakin. Alman kohdalla mielenkiintoista on myös se, ettei hänen sitaateissaan esiintyviä muita indeksisiä kielenpiirteitä kommentoida lainkaan.

Tammisen jutussa hänen käyttämänsä fraasit mainitaan hänen *tavaramerkkinään*, ja niiden esitystapa nostetaan esiin, mutta niiden sisältöä ei kuitenkaan kommentoida, vaikka Tammisen fraaseissa käytetään usein englantia. Soinin ja Anderssonin kohdalla metakielellisillä kommentteilla puolestaan vahvistetaan poliitikon sosiaalista identiteettiä: Soinilla värikäs kielenkäyttö on osa sitä, Anderssonilla yleiskieliset piirteet.

Tuiskun jutussa kommentoidaan sanavalintoja, mutta muita hänen sitaateissaan esiintyviä kielenpiirteitä ei nosteta erikseen esiin. Tämä on huomattavaa erityisesti siksi, että hänen sitaateissaan yhdistyvät erilaiset kielenpiirteet. Ne vaikuttavatkin sopivan Tuiskun sosiaaliseen identiteettiin, johon metakielellinen kommentti kuitenkin tuo ristiriitaisuutta: julkisuudessa paljon esillä oleva Tuisku onkin varautunut.

JVG:n juttu on ainoa, jossa ei esitetä lainkaan metakielellisiä kommentteja. Rapduon sitaattien kielellisiä piirteitä ei nähdä tarpeelliseksi kommentoida, mikä johtunee siitä, että ne koetaan heidän sosiaaliseen identiteettiinsä sopiviksi.

4.3 Muun sosiaalisen tyylin kommentoiminen

Tässä luvussa pohdin kielen ja muun sosiaalisen tyylin suhdetta toisiinsa aineistossani. Viittaan sosiaalisella tyyllillä semioottisten viestien kimppuun, johon kuuluvat kielenpiirteet, pukeutuminen, musiikkimaku sekä vapaa-ajan harrastukset (Lehtonen 2015: 50). Kielenulkoiset seikat eivät määrää tai selitä kielellistä variaatiota, mutta ovat osa sosiokulttuurista todellisuutta sekä tärkeitä välineitä tyylin rakentamisessa ja liittyvät siksi erottamattomasti yhteen (Lankinen 2015: 272). Tyylin käsitteeseen sisältyy ajatus

siitä, että sosio-tyylillinen käyttäytyminen ja siihen liittyvät semioottisten merkkien kimput ovat tiedostettavissa ja tunnistettavissa (Eckert 2008: 457). Tyyli voidaan siis käsittää piirteiden kimppuna, johon liittyy sosiaalista indeksisyyttä.

Mielenkiinnon kohteet ja harrastukset määrittävät yksilöitä ja näkyvät usein myös heidän ulkomuodossaan. Ulkoinen olemus ei siis muodostu sattumanvaraisesti. 2000-lukua on pidetty visuaalisen kulttuurin aikakautena, ja ulkonäön merkitys on korostunut entisestään. Pukeutumiseen sisältyy kulttuurisesti latautuneita koodeja, ja moniin ala- tai vastakulttuureihin kuuluu valtakulttuurista erottautuminen pukeutumisen avulla. Alakulttuuriin kuuluminen on osa sitä, miten näemme itsemme ja miten muut näkevät meidät. (Voltti 2012: 221.) Ala- ja vastakulttuureissa musiikki on usein keskeisessä asemassa. Käsittelenkin ensimmäisenä aineistoni muusikoiden pukeutumista.

Michael Monroen jutussa rockkulttuuri ja Monroen rocktähten identiteetti ovat vahvasti läsnä nimenomaan kielenulkoisten semioottisten merkkien kautta. Monroen ulkonäköön ja pukeutumiseen liittyviä seikkoja nostetaan jutussa toistuvasti esiin, huomattavasti enemmän kuin aineistoni muissa jutuissa. Esimerkit 66 ja 67 havainnollistavat, miten Monroen pukeutumista ja ulkonäköä jutussa kommentoidaan.

(66) Pian **suuriin kärpäsmallisiin aurinkolaseihin ja mustaan, tähdillä koristettuun huiviin ja puvuntakkiin** sonnustautunut Monroe harppoo yhteineen loungeen. Kaikilla on käsissään tuliterät iPhonet. **Lasit pysyvät Monroen päässä**, kun viisikko asettuu poseeraamaan mainosseinän eteen. (MM)

(67) Monroen **kasvot ovat paksun puuterin peitossa. Silmiä reunustaa tuttu meikki**. Hän tervehtii ja kiittää saman tien moikkaamaan muuta toimiston väkeä. (MM)

Esimerkissä 66 toistuvat perinteiset rockkulttuuriin liittyvät seikat pukeutumisessa: *musta, tähdillä koristettu huivi, puvuntakki* sekä *suuret aurinkolasit*, joita pidetään päässä sisälläkin. Jutussa Monroen tyyliä luonnehditaan *ikoniseksi* ja korostetaan sitä, että hänen valtavirrasta poikkeava pukeutumis- ja hiustyyhinsä on ollut osa häntä jo nuoruudessa. Monroen kiinnostusta pukeutumista kohtaan korostetaan paitsi kertomalla hänen omaan pukeutumiseensa liittyviä seikkoja (Monroe ei *omista lainkaan verkkareita*) myös mainitsemalla, miten Monroe *ihastelee Paula Koivuniemen kenkiä*. Perinteitä

sesti miehet eivät ole olleet pukeutumisesta yhtä kiinnostuneita kuin naiset. Pukeutuminen ja visuaalisuus ovat kuitenkin olennainen osa rockkulttuuria. Monet rockkulttuuriin liittyvistä pukeutumistavoista ovatkin epätyypillisiä miehille muussa kuin rockdiskurssissa, minkä vuoksi näitä piirteitä ehkä halutaan Monroen kohdalla nostaa esiin ja korostaa.

Esimerkistä 67 puolestaan käy ilmi, miten jutussa kommentoidaan Monroen meikkaamista. *Puuterin* käytön ja *silmiä reunustavan tutun meikin* lisäksi jutussa mainitaan Monroen *lakatut kynnet* sekä nostetaan toistuvasti esiin Monroen korujen käyttö. Meikkaaminen ja korujen käyttö mielletään pukeutumistakin korostuneemmin yleisesti naisille suunnatuksi asiaksi. Poikkeuksen tähän tekee kuitenkin rockdiskurssi, jossa myös miesten meikkaaminen ja korujen käyttö on yleisempää. Koska miesten meikkaaminen ja korujen käyttö ei kuitenkaan ole normi, vaan jollain lailla huomioitava ja muista erottava piirre, voidaan sen erityisyyttä korostaa toistuvalla kommentoinnilla.

Monroen tyyliä voi siis pitää perinteisenä rockkulttuuriin kuuluvana tyylinä. Koska miesten laittautuminen on osa rockkulttuuria, voidaan Monroen ulkonäköä toistuvasti kommentoimalla korostaa sitä, miten hän poikkeaa ”tavallisten” ikäistensä miesten valtavirrasta sekä vahvistaa hänen rokitähden identiteettiään. Jutussa Monroen kieli-
muoto ja sosiaalinen tyyli siis tukevat toinen toisiaan.

Rockkulttuurin lisäksi pukeutumistyyli on olennainen osa hiphop-kulttuuria. JVG-jutussa haastateltavien tyyliä kuvaillaankin melko yksityiskohtaisesti (esim. 68).

(68) **Hänen tukkansa** näyttää siltä kuin kuusivuotias riiviö olisi parturoinut Barbie-nukke: **sivut on kynitty kaljuksi, päälle jätetty pitkä, takkuinen osio on värjätty punaiseksi kuin tussilla. Kiiltävissä mustissa tennareissa on jättimäiset koristesiiivet, ja kaulassa roikkuu kaksi paksua ”kultakäätä”.**

”En mä tiedä, mitä nää on. Sain ne yhdeltä frendiltä, sen mielestä mä tarttin lisää **blingblingiä**”, Ville selittää. Hän on kaksikosta se, joka innostuu helposti ja muistuttaa hymyillessään söpöä pehmoeläintä.

Vieressä istuu jähempi Jukolan veljes **Jare Brand**⁵, joka on kaksikosta se vähän asiallisempi. **Jare on pukeutunut poikkeuksellisen hilitysti farkkuihin, snapback-lippikseen, tummansiniseen college-puseroon ja ruskeisiin, 80-lukulaisiin purjehduskenkiin.** (JVG)

⁵ Aineistossa esiintyvä korostus

Kiiltävät mustat tennarit, joissa on *jättimäiset koristesivut*, ”*kultakäädyt*” ja *blingblig* sekä *snapback-lippikset* ovat yhdistettävissä hiphop-kulttuurin mukaiseen pukeutumistyyliin. Villen ulkonäöstä kommentoidaan lisäksi hiustyyliä, jonka sanotaan muistuttavan lapsen parturoimaa tyyliä. Erityisesti hänen kohdallaan nostetaan esiin yksityiskoh-
tia, jotka ovat merkityksellisiä tuntomerkkejä hiphop-diskurssissa sekä lisäksi jollain tavalla ikäistensä nuorten miesten valtavirrasta poikkeavia. Valtavirrasta poikkeavuutta korostaa kommentti, jonka mukaan Jare on haastattelun aikaan *pukeutunut poikkeuksellisen hillitysti*: myös Jare siis todennäköisesti pukeutuu useimmiten jollain lailla huomiota herättävästi. Valtavirrasta poikkeavat sekä vahvasti hiphop-diskurssiin yhdistettävät tyyllilliset piirteet korostavat JVG-jutun hiphop-diskurssia ja duon rap-artistien identiteettejä vahvistetaan entisestään. Myös tässä jutussa kielimuoto ja muu sosiaalinen tyyli vahvistavat toinen toisiaan.

Tuiskun jutussa hänen itsensä esitetään nostavan esille, että tietynlainen ulkonäkö, *look*, on osa poptähteyttä. Jutussa kommentoidaankin Tuiskun lavaesiintymiseen kuuluvaa pukeutumista muun muassa sanomalla asuja *ylilyödyiksi* (esim. 69).

(69) Antti Tuisku taas oli Suomen ensimmäisiä poppareita, jonka kappaleissa autotune oli efekti, jolla saatettiin riisua hänen äänestään kaikki inhimillisuus. Mutta feikkiyden estetiikasta Tuisku on myös poikkeus. **Hänen show’nsa voi olla ylilyöty, hänen kappaleensa ja asunsa niin ikään**, mutta kappaleiden hän haluaa olevan totta. (AT)

Tuiskun *show’n, kappaleiden ja asujen* kerrotaan voivan olla *ylilyöviä*, mutta toisaalta Tuisku kuitenkin samalla haluaa, että kappaleet ovat aitoja, *totta*. Ylilyödyllä show’lla, asuilla ja kappaleilla poptähti voi erottautua, mutta vaikka Tuisku olisikin lavalla ylilyöty, haluaa hän musiikkinsa olevan myös totta, ei pelkkää show’ta.

Aito Tuisku haluaa olla myös lavan ulkopuolella: Tuiskun kerrotaan olevan haastattelussa *villasukkasillaan* ja menevän kauppaan *pukeutuneena ”rönttä-Eetuksi”*, jolla todennäköisesti tarkoitetaan huolittelematonta ulkonäköä (esim. 70).

(70) ”Kun nyt 12 vuoden jälkeen musassa kuuluu toi tyyppi sellaisena, mil-laiseksi oon sen aina mieltänyt, siitä tulee tosi paljon isompi ja koko-naisvaltaisempi paketti, joka kaikilla osa-alueilla makes sense.”

Se on Tuiskun vastaus ikikysymykseen hänen seksuaalisesta suun-tautumisestaan. Siitä hän ei ole koskaan puhunut itse. Tai oikeastaan mistään yksityisestä. **Kauppaan hän menee sulkemisaikaan pukeu-tuneena ”rönttä-Eetuksi”, jottei herättäisi huomiota**, mutta Snap-chatissa Tuisku näyttää elämäänsä hyvinkin läheltä, krapuloita ja lenk-kejä koiran kanssa. (AT)

Kertomalla, että vapaa-ajallaan Tuisku pukeutuu huolittelemattomasti, tehdään ero jul-kisen ja yksityisen identiteetin välille myös pukeutumiseen liittyvillä seikoilla. Yli-lyödyillä asuilla Tuisku voi erottautua joukosta ja herättää huomiota, mitä hän ei kui-tenkaan kauppareissuillaan halua tehdä. Esimerkeissä voi siis nähdä risteävän poptähden identiteetin lavalla ja ”tavallisen” nuoren miehen identiteetin lavan ulkopuolella.

Alman ulkonäöstä nostetaan kerta toisensa jälkeen esiin hänen keltaiset hiuksensa. Keltaisten hiusten mainitaan olevan Alman tunnusmerkki – lisäksi keltaisia hiuksia ju-tussa toistamalla voidaan vahvistaa niiden tunnusmerkkisyyttä (esim. 71).

(71) Anna oli se, joka keksi värjätä molempien hiukset neonkeltaisiksi. Se oli hieno idea. Nyt kaikki tunnistavat Alman, **hän on ”se keltatukkai-nen laulaja”**.

Keltatukkainen laulaja ohjaa auton Itäväylältä ramppiin. (AM)

Hiusten värin lisäksi jutussa mainitaan, että Alma käyttää meikkiä hillitysti tai ei ollen-kaan. Toisaalta Alma siis esitetään luonnollisena: *lähiösiskosten*, Alman ja hänen kak-soissiskonsa Annan, kerrotaan vaikuttavan lontoolaisia nuoria *todellisimmilta*. Toisaalta taas keltaiset hiukset ovat epäluonnolliset ja huomiota herättävät ja Alman kerrotaankin *kääntävän päitä myös Lontoossa* huolimatta siitä, miten aidolta hän muihin verrattuna vaikuttaa. Ulkonäöllisissä kuvailuissa risteävätkin mielenkiintoisesti itähelsinkiläisen nuoren identiteetti sekä poptähden identiteetti: poptähden identiteettiin kuuluu muista erottautuminen, lähiöstä kotoisin olevan nuoren identiteettiin taas aitous.

Korven haastattelussa kerrotaan, ettei hän ole kiinnostunut pukeutumisesta:

(72) **Hän ei** myöskään **ole kovin kiinnostunut esimerkiksi vaatteista** eikä hän ole koskaan lukenut yhtäkään muotiblogia. Nuorempana Korvelle oli **aivan sama, mitä hänellä oli kisoissa päällä**, kunhan pääsi tekemään hyppyjä.

”Jossain vaiheessa käytin **pelkkiä urheilumerkin sponsoroimia vaatteita**. Lainasin sitten siskolta, jos piti laittaa päälle jotain hienompaa. Minulla alkaa vasta nyt olla tavallisia vaatteita.” (KK)

Urheilijan identiteetti vahvistuu, kun Korven kerrotaan käyttäneen *pelkkiä urheilumerkin sponsoroimia vaatteita*. Toisaalta siinä, ettei Korpi ole kiinnostunut pukeutumisesta, on jotain ristiriitaista taitoluistelijan identiteetin kannalta. Kuten jutussa todetaan, on *taitoluistelu äärimmäisen esteettinen laji*, joten saattaa vaikuttaa oudolta, ettei Korpi ole kiinnostunut laittautumisesta. Sitaattien yleiskielisellä kielimuodolla voidaan vahvistaa nimenomaan taitoluistelijan identiteettiä ja tehdä eroa tamperelaisen urheilijan identiteettiin.

Myös Patrik Laineen jutussa pukeutumiseen liittyvillä kommentteilla erottaudutaan tamperelaisesta identiteetistä. Laineen mainitaan pukeutuvan urheilijoille tyypilliseen rentoon tyyliin:

(73) Seuraavana päivänä sovittuun aikaan Patrik Laine kävelee jäähallin baariin **sortseissa ja hupparipuserossa**. Hän näyttää rennolta jenkkinuorukaiselta, ehkäpä Kalifornian surffaripojalta.” (PL)

Toimittaja-kertoja luonnehtii *sortseihin ja hupparipuseroon* pukeutuneen Laineen näyttävän *rennolta jenkkinuorukaiselta* ja *Kalifornian surffaripojalta*, joka ei vastaa stereotyyppistä mielikuvaa huippujääkiekkoilijasta. Kommentteilla voidaankin tehdä eroa vaatimattomaan tamperelaiseen jääkiekkoilijaan: hän ei ole vain sitä, vaan myös Pohjois-Amerikassa asuva kansainvälinen tähti, joka myös näyttää kansainväliseltä.

Tammisen jutussa nimenomaan pukeutumistyyliä kuvailemalla luodaan kontrastia selostajan ja valmentajan roolien välille (esim. 74).

(74) MM-kisojen lähestyessä MTV3 on myös elvyttämässä Don Tami -hahmoaan, jossa **räikeät solmiot rimmaavat vuolaan verbaliikan kanssa**. (JT)

Haastattelussa esimerkiksi erilaiset *fraasit* mainitaan Tammisen *tavaramerkkinä*. Hänen myös kerrotaan pukeutuneen valmentamansa seuran *TuTon takkiin*. Tammisen *vuolas verbaliikka* ei kuitenkaan *rimmaa* seuran takin kanssa, vaan Don Tami -hahmon *räikeiden solmioiden* kanssa. Tammisen puhetavan voi nähdä olevan yhtenäisempi siis Don Tami -hahmon tyylin kanssa kuin Tammisen valmentajan roolin kanssa.

Li Anderssonin haastattelussa pukeutumisesta puhutaan muutamaan otteeseen. Keskustelu liittyy tällöin lähinnä Anderssonin kulutustottumuksiin pukeutumisen suhteen, eikä niinkään Anderssonin tyyliin. Esimerkillä 75 saadaan joka tapauksessa vahvistettua Anderssonin sosiaalisia identiteettejä.

(75) Andersson sanoo **yleensä koluavansa kirpputoreja**, mutta nyt tuolin karmilla lepää **Lindexistä uutena ostettu takki** ja kupissa höyryää kullutusmaitoon tehty cappuccino. Kunhan yrittää parhaansa.

”Erehdyn joskus hankkimaan vaatteita halpisketjusta. Teen politiikkaa osittain juuri siksi, etten jäisi vain rypemään siihen ahdistukseen.”
(LA)

Vasemmistolaisen poliitikon julkiseen identiteettiin sopii vastuullinen kuluttaminen, ja siksi Andersson useimmiten *koluaa kirpputoreja*. Hän kuitenkin *erehtyy* toisinaan ostamaan *vaatteita halpisketjusta*, mikä taas vaikuttaa vahvistavan hänen ”tavallisen” nuoren naisen identiteettiään. Lisäksi sen, että Andersson ostaa vaatteensa nimenomaan halvemmista ketjuliikkeistä eikä hanki esimerkiksi merkkivaatteita Stockmannilta, voi nähdä vahvistavan sekä vasemmistolaista identiteettiä että nuoren naisen identiteettiä. Kielimuodon kautta esitetyt kaksi erilaista sosiaalista identiteettiä vahvistuvat siis myös pukeutumiseen liittyvillä seikoilla.

Soinin haastattelussa pukeutumiseen liittyvällä kommentoinnilla luodaan kontrastia ministerin ja *maisterisjätkän* identiteettien välille (esim. 76):

(76) **Sininen puvuntakki** on lentomatkan jäljiltä **raskaasti rypyssä, niin kuin pitäääkin**. Maisterisjätkästä on tullut ulkoministeri, mutta ei se tarkoita sitä, että hänen täytyisi tuntea olonsa kotoisaksi puvussa. (TS)

Soinin puhetyyli on värikkäämpää kuin perinteisen ministerin, eikä hän puhetyylinsä vuoksi sovi perinteiseen ministerin rooliin. Mainitsemalla, että Soinin puvuntakki on

raskaasti rypyssä, niin kuin pitääkin eikä hän *tunne oloaan kotoisaksi puvussa* korostetaan edelleen sitä, ettei Soini ole perinteinen ministeri, joka viihtyy puku päällä, vaan käyttää sitä lähinnä velvollisuudesta.

Analyysini osoittaa, että aineistoni jutuissa kielimuoto ja muu sosiaalinen tyyli ovat yhteydessä toisiinsa ja että ulkonäköä kommentoimalla voidaan vahvistaa sosiaalisia identiteettejä. On mielenkiintoista, että kaikissa aineistoni jutuissa kommentoidaan haastateltavien pukeutumista ja ulkonäköä ainakin jollain tasolla. Tämä kertoo siitä, miten merkittävänä seikkana ulkonäköä pidetään, kun luomme mielikuvia toisistamme. Ensintuntumalta voisi ajatella, että naisten ulkonäköä kommentoitaisiin jutuissa miesten ulkonäköä enemmän. Aineistossani kuitenkin Monroen haastattelu poikkeaa muista siten, että siinä kommentoidaan erityisen paljon ulkonäköön liittyviä seikkoja. Todennäköisesti syy on siinä, että juuri Monroen tyyli poikkeaa eniten valtavirrasta muihin haastateltaviin verrattuna, joten tyyliä halutaan korostaa. Aineistossani muidenkin muusikoiden kohdalla ulkonäköön ja sen kommentoimiseen vaikuttaa liittyvän jonkinlainen valtavirrasta poikkeaminen ja huomion herättäminen ainakin jollain tasolla: omalla tyyllillä voidaan erottautua muista ja jäädä mieleen.

4.4 Vaihtelevat kielimuodot ja identiteetit

Tässä luvussa analysoin, ilmeneekö haastateltavien sitaateissa merkkejä puhutavan vaihtelusta ja samalla vaihtelevista identiteeteistä. Tarkastelen, vaihteleeko haastateltavan kielimuoto sitaateissa merkittävästi ja millaisissa yhteyksissä näin mahdollisesti tapahtuu.

Alun perin lähestyin näitä tyyllillisiä muutoksia rekisterin muutoksina. Sociolinguistiikassa termiä *rekisteri* käytetään viittaamaan tilanteisiin kielimuotoihin. Rekisterit voivat erota toisistaan esimerkiksi sanastollisesti, syntaktisesti tai kieliopillisesti. Esimerkiksi tilanteen muodollisuusaste voi vaikuttaa rekisterien vaihteluun. (Tieteen termipankki 17.08.2018: Kielitiede:rekisteri. [Tarkka osoite: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:rekisteri.>]) Rekisteriä vaihtamalla on mahdollista osoittaa etäisyyttä tai läheisyyttä puhekumppaniin. Rekisterin vaihtuessa kyse voi olla myös vaihtuvista identiteeteistä. Yksilöllä voi ajatella olevan useita vaihtuvia identiteettejä ja erilaisia sosiaalisia rooleja, jotka muotoutuvat erilaisissa kielen-

käytön tilanteissa, diskursseissa (ks. alaluku 3.3). Näin ollen erilaisilla rekistereillä on mahdollista ilmentää erilaisia identiteettejä.

Koska rekisterin käsitteeseen liittyy olennaisesti erilaiset kielenkäyttötilanteet, näen käsitteen käytön tässä tapauksessa kuitenkin ongelmalliseksi. Aineistossani puhetilanne on koko ajan sama: haastattelu. Kielimuodossa kuvatut muutokset näyttävätkin tapahtuvan puheenaiheen vaihtuessa. Vaikka näen kielimuodon muutokset aineistossani ennemminkin tyylin muutoksina kuin rekisterin muutoksina, voi niillä olla samanlaisia toiminnallisia tavoitteita: myös tyyliä vaihtamalla toimittaja-kertoja voi kuvata haastateltavan osoittavan läheisyyttä tai etäisyyttä puhelumppaniin tai puheena olevaan aiheeseen sekä hallitsevan erilaisia rooleja ja identiteettejä.

Seuraavaksi havainnollistan muutamalla esimerkillä, miten sitaattien kielimuoto muuttuu puheenaiheen vaihtuessa. Kuten aikaisemmin on tullut ilmi, Korven siteeraukset on esitetty hyvin yleiskielisessä muodossa, mutta muutamassa sitaatissa on havaittavissa puhekielisyysaiheita puheenaiheen vaihtuessa:

(77) ”On **ihan okei relata** ja näyttää muitakin puolia persoonastaan. Hassutella vähän. Ihmiset **tajuavat**, että elämässä on muutakin kuin luistelu.” (KK)

(78) ”Ehkä sitä on joillekin miehille vähän vaikeasti lähestyttävä. Ja kun elämä pyörii lähinnä jäähallin ympärillä, ei uusia ihmisiä tapaa helposti. Joku saattaa lähestyä baaritiskillä, mutta en minä kovin usein **bilettämässä** käy.” (KK)

Esimerkki 77 on puhekielisempi kuin muut Korven sitaatit, minkä voi huomata sanavalinnoista *relata* (’rentoutua’) ja *ihmiset tajuavat* (vrt. *ihmiset huomaavat/ymmärtävät*). Puhetyyli vaihtuu samaan aikaan puheenaiheen kanssa: aiemmin jutussa on keskusteltu muun muassa ulkonäön merkityksestä ja Korven urallaan kohtaamista vastoinkäymisistä. Kun puheenaihe vaihtuu vapaa-aikaan, johonkin rennompaan, muuttuu myös puhetyyli. Myös esimerkissä 78 on Korven haastattelua ajatellen harvinainen puhekielinen ilmaus *bilettämässä* (vrt. ’juhlimassa’). Ennen tätäkin esimerkkiä haastattelussa on puhuttu Korven urasta, ulkonäöstä sekä parisuhteesta. Tällaiset tyyllilliset poikkeamat voi tulkita hänen julkisen, taitoluistelijan, identiteetin vaihtumisena yksityiseen, vapaa-ajan, identiteettiinsä. Voisi ajatella, että myös esimerkiksi parisuhteestaan puhuessaan Korpi

esitettäisiin vapaa-ajan identiteetissään. Toisaalta parisuhde voidaan pitää yksityisempänä vaihtamalla sitaattien tyyli kielimuotoon, jolla pidetään yllä julkista identiteettiä.

JVG-jutussa tyyli muuttuu, kun puheenaihe vaihtuu päättyneeseen parisuhteeseen (esim. 79):

(79) Eroaminen saa Villen mietteliääksi.

”Olen oppinut, ettei koko ajan tartte olla jonkun kanssa. Olen hypännyt aina heti seuraavaan. Nyt on itse asiassa mennyt koko kesän ilman **tyttöjä**. Ei **kiinnosta** se, että susta nähdään pelkkä nimi selässä. Kyllähän sitä koska tahansa voi ottaa **tytön** grillijonosta mukaan, mutta tuleeko siitä kenellekään hyvä mieli.” (JVG)

Esimerkissä on edelleen leimallisia puhekielisyyskäsitteitä (kuten *ettei*, *tartte*, *susta nähdään*), mutta esimerkiksi muissa sitaateissa esiintyvät slangisanat puuttuvat ja *mimmeistä* tai *waiiffeista* on tullut *tyttöjä*. Sitaatti on myös huomattavasti muita jutun sitaatteja pidempi. Siinä on vakavampi sävy, jota osaltaan lisää sitaattia edeltävä virke *Eroaminen on saanut Villen mietteliääksi*. Puheenaihe on myös huomattavasti yksityisempi kuin muut JVG-jutun teemat. Tyylin vaihtaminen yleiskielisempään kielimuotoon voikin olla toimittaja-kertojalle keino osoittaa haastateltavan ottavan etäisyyttä puhukumppaniin ja puheena olevaan aiheeseen. Aivan kuten Korvenkin jutussa, muutokset kielimuodossa tapahtuvat nimenomaan leksikaalisella tasolla.

Huomattavaa on myös se, että muiden puheenaiheiden kohdalla JVG-duo puhuu kuin yhdestä suusta ja heidän sitaattinsa täydentävät toisiaan, mutta esimerkin 79 kohdalla kyseessä on vain toinen duon jäsenistä ja hänen ihmissuhteensa. Näyttää siltä, että kyseessä on jonkintasoinen vaihto julkisesta rap-artistin identiteetistä yksityiseen identiteettiin. Kielimuodon kannalta onkin mielenkiintoista, miten duon esitettyyn kielimuotoon ylipäätään vaikuttaa se, että he ovat haastattelutilanteessa yhdessä.

Myös Andersson-jutussa tyylin muutos tapahtuu, kun puheenaihe vaihtuu poliitikasta Anderssonin yksityiselämään (ks. myös alaluku 4.1):

(80) ”No, jos olen **roudaamassa** tavaroita kotiin hikisenä ja **kyrpä otsassa**, ei tee mieli jäädä juttelemaan. Myös yöllä soittelijoille olen saattanut sanoa liiankin tiukasti, ettei sellainen sovi. Poliitikkokaan ei ole ihan aina tavoitettavissa.” (LA)

- (81) Turussa ollessaan Andersson käy mielellään uimassa, mutta vaalien jälkeen hän on vältellyt suosikkimaauimalaansa, koska ”**tulisi kaameasti tuijotusta**”. (LA)

Roudaamassa ja kyrpä otsassa ovat selkeästi leimallisempia puhekielen piirteitä kuin muut Anderssonin sitaateissa käytetyt sanat. Esimerkissä 81 epäsuorassa lainauksessa käytetty ”*tulisi kaameasti tuijotusta*” kiinnittää myös huomion Anderssonin sitaateissa käytettyyn puhekieliseen kielimuotoon. Anderssonin tapauksessa vaihtelua julkisen ja yksityisen identiteetin välillä tapahtuu huomattavasti enemmän kuin Korpi- ja JVG-jutuissa. Vaikuttaakin siltä, että Anderssonin tapauksessa julkinen ja yksityinen identiteetti ovat tekstissä yhtä vahvoja. Tämän vuoksi onkin erittäin mielenkiintoista, että Anderssonin tapauksessa tyylin muutosta myös kommentoidaan:

- (82) Niin kauan kun Andersson **puhuu politiikkaa**, hän hehkuu elementisään. **Ääni on kantava, muotoilut selkeitä**. (LA)

Tyylin muutoksen kommentoiminen kiinnittää myös lukijan huomion Anderssonin sitaattien vaihteleviin kielimuotoihin ja siihen, että Anderssonin jutussa rakennetaan kah-ta erilaista sosiaalista identiteettiä. Kuten Korven ja JVG-jutun kohdalla, myös Anderssonin jutussa muutokset ovat leksikaalisella tasolla.

Tuiskun haastattelussa tyylin muutoksia kommentoidaan, mutta sitaateista muutoksia ei voi havaita. Kuten luvussa 4.2.2 tuli ilmi, Tuiskun haastattelussa kommentoidaan hänen sanavalintojensa epätäsmällisyyttä ja epämääräisyyttä nimenomaan yksityisessä diskurssissa (esim. 83):

- (83) ”Ei ihmiset tiedä, missä metsässä mie taaperran. Ihmisille tulee fiilis, että se Antti on tosi lähellä meitä, niin kuin mie ajatuksissani oonkin, mutta samaan aikaan on tosi selkeä raja, mihin se päättyy.”

Haastattelussakin hän on niin avoimena, että sitä rajaa on vaikea huomata, ennen kuin kiinnittää huomion sanavalintojen täsmälliseen ja harkittuun epämääräisyyteen. On terapiaa, romahduksia ja so-called parisuhteita, mutta nimiä tai yksityiskohtia ei yhtään sen enempää kuin on tarpeeksi. (AT)

Toimittaja-kertojan kommenttien perusteella myös Tuisku vaihtaa tyyliä, ja sosiaalista identiteettiä, yksityisessä diskurssissa ottaakseen etäisyyttä keskustelukumppaniinsa. Kuten muissakin aineistoni jutuissa, myös Tuiskun kohdalla muutosten kommentoidaan tapahtuvan sanavalinnoissa, leksikaalisella tasolla.

Kielimuodon muuttuminen yleiskielisemmäksi vaikuttaa aineistossani viittaavan keskustelukumppanista etäännyntymiseen. Korven jutussa vaihtelu julkisen ja yksityisen identiteetin välillä näyttäisi olevan suurinta. Hänen haastattelunsa sitaattit esitetään suurimmaksi osaksi julkisessa taitoluistelijan diskurssissa, johon kuuluu hyvin yleiskielinen kielimuoto. Taitoluistelijan diskurssista poiketaan muutamaa otteeseen vapaa-ajan diskurssiin, jolloin sitaateissa esiintyy myös puhekielisiä piirteitä.

Andersson-jutun diskurssien risteäminen nousee mielenkiintoisesti esiin myös näissä esimerkeissä: toisaalta jutun aiheena on poliitikko, toisaalta nuori nainen. Julkiseen ja poliittiseen identiteettiin kuuluu yleiskielisempi kielimuoto, yksityiseen nuoren naisen identiteettiin taas puhekielisempi.

JVG:n ja Tuiskun kohdalla julkiseen identiteettiin kuuluu puhekielinen muoto ja yksityiseen yleiskielinen eli juuri päinvastoin kuin Korvella ja Anderssonilla. Kaikkien haastateltavien kohdalla parisuhde on aihe, joka muuttaa tyyliä. Tähän puhekumppanista etäännyntävään diskurssiin näyttäisi kuuluvan yleiskielinen kielimuoto. Mielenkiintoista onkin, että vaikka Laineen sitaateissa tyylillisistä muutoksista ei ole havaittavissa, hänenkin diskurssiin on nähtävissä muutos parisuhteesta puhuttaessa (esim. 84).

(84) Kun asiasta kysyy, Laine alkaa ensimmäistä kertaa haastattelun aikana **löytää jotain kiinnostavaa pöytälevystä ja katonrajasta.** ”**Ee-i**, ei se oo koulua lopettamassa. Kyllä ammatti pitää hommata, vaikka mä täällä pelaankin. Kyllä myös ne asiat pitää hoitaa.” (PL)

Laine esitetään jutussa muutoin hyvin itsevarmana, mutta tässä Laineen olemus muuttuu epävarmimmaksi: hän ei enää katso toimittajaa silmiin, vaan katselee ympärilleen, ja lisäksi kieltosana *ee-i* on havaittavissa epäröintiä. Esimerkissä ei-kielellisillä piirteillä, jotka voidaan tulkita myös ujoudeksi tai haluttomuudeksi avata yksityiselämää, voidaankin tuoda ristiriitaisuutta muutoin itsevarman Laineen rooliin.

Alman, Monroen, Tammisen ja Soinin haastatteluissa sen sijaan tyylin vaihdoksia ei ole havaittavissa. Heidät siis esitetään samassa diskurssiroolissa koko haastattelun ajan.

5 Yhteenvetoa ja pohdintaa

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut, miten aikakauslehtien henkilöjutuissa rakennetaan kielellisin keinoin haastateltavien identiteettiä. Aineistonani on ollut yhdeksän laajaa henkilöjuttua kolmesta eri aikakauslehdestä. Tutkimuskysymykseen vastatakseni olen analysoinut henkilöjuttujen haastateltavien sitaattien kielimuotoja ja kielellisiä piirteitä, toimittaja-kertojan käyttämää metakieltä, haastateltavien muun sosiaalisen tyylin kommentointia sekä tyyllisiä muutoksia haastateltavien sitaattien kielimuodoissa. Olen analyysini avulla pyrkinyt selvittämään, millainen kuva haastateltavista muodostuu näiden kielellisten keinojen avulla. Seuraavaksi, alaluvussa 5.1, käyn läpi haastateltava kerrallaan, miten jutussa kielellisesti rakennetaan kunkin identiteettiä. Alaluvussa 5.2 pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

5.1 Keskeiset tulokset ja niiden arviointia

Alman sitaatit ovat hyvin puhekielisiä. Sitaateissa esiintyy piirteitä, jotka toimivat indekseinä nuorista, naisista ja/tai (eteläsuomalaisista) kaupunkilaisista. Lisäksi Alman sitaateissa esiintyy slangisanoja, kiroilua ja englantia. Näillä piirteillä voidaan alleviivata poptähden sosiaalista taustaa itähelsinkiläisessä lähiössä ja toisaalta hänen samastumistaan nuoriso- ja populaarikulttuuriin. Alman kiroilua kommentoidaan jutussa toistuvasti, mikä korostaa kiroiluun liitettyjä sosiaalisia merkityksiä: Alman kohdalla erityisesti alueellista taustaa sekä nuorten sosiaaliseen ryhmään ja musiikkipiireihin samastumista. Sekä poptähteyttä että aitoutta korostetaan muun sosiaalisen tyylin kommentoinnilla: ensimmäistä keltaisten hiusten toistuvalla kommentoimisella ja jälkimmäistä esimerkiksi meikittömyyden painottamisella. Alman jutussa näkyvät siis poptähteys ja suursuosio, mutta kielellisten keinojen avulla alleviivataan Alman aitoutta ja taustaa itähelsinkiläisessä lähiössä.

Li Anderssonin haastattelu on jutuista ainoa, jossa haastateltavalle rakennetaan selkeästi kahta erilaista sosiaalista identiteettiä. Olen kutsunut näitä poliitikon ja ”tavallisen” nuoren naisen identiteeteiksi. Kahta erilaista identiteettiä on mahdollista pitää yllä erilaisilla kielimuodoilla. Poliittisessa diskurssissa Anderssonin sitaatit ovat yleiskieliisiä, yksityisessä diskurssissa puhekielisiä. Jälkimmäisessä diskurssissa Anderssonin sitaateissa on puhekielisten piirteiden lisäksi kirosanoja ja slangia. Anderssonin poliittista identiteettiä vahvistetaan kommentoimalla hänen kielimuotoaan ja puheen prosodisia piirteitä nimenomaan poliittisessa diskurssissa. Tyyllilliset muutokset taas liittyvät yksityiseen, ”tavallisen” nuoren naisen, diskurssiin vaihtamiseen. Anderssonin kahta erilaista identiteettiä vahvistetaan myös muun sosiaalisen tyylin kommentoinnilla: yleensä hänen kulutustottumuksensa ovat vastuullisia, mutta toisinaan hän myös ostaa vaatteita uutena. Perinteisen poliitikon diskurssi on ristiriidassa nuoren naisen diskurssin kanssa, mutta huomion arvoista on se, että kumpaakaan identiteeteistä kyseenalaistetaan, vaan Anderssonille tuntuvat sopivan molemmat.

JVG:n haastattelussa hiphop-diskurssi edustuu vahvasti, ja jutussa korostuu kaksikon rap-artistien sosiaalinen identiteetti. Duon sitaatit ovat hyvin puhekielisiä, ja niissä on paljon slangisanoja sekä englanninkielisiä ilmaisuja. Näillä piirteillä korostetaan kaksikon sosiaalista taustaa ja samastumista maailmanlaajuiseen hiphop-diskurssiin. JVG-jutussa rap-artistien identiteettejä ja hiphop-diskurssia alleviivataan myös kommentoimalla kaksikon pukeutumistyyliä, johon kuuluvat hiphop-diskurssille tyypilliset elementit, kuten näyttävät kengät ja korut. Huomion arvoista on se, että jutussa ei esiinny minkäänlaisia metakielellisiä kommentteja. Tyyllilliset vaihtelut sitaateissa viittaavat yksityisen ja julkisen sosiaalisen identiteetin vaihteluun, mutta jutussa ei selkeästi rakenneta kahta erilaista identiteettiä.

Kiira Korven sitaatit ovat suurimmaksi osaksi hyvin yleiskieliisiä, ja taitoluistelijadiskurssi on jutussa vahvasti esillä. Muutamaan otteeseen Korven sitaateissa on kuitenkin havaittavissa tyyllillisiä muutoksia, kun Korpi käyttää slangisanoja. Näillä voidaan korostaa hänen nuorta ikäänsä, jota sitaattien yleiskielinen muoto ei indeksoi. Kommentoidessaan Korven murretta toimittaja-kertoja asettaa tämän vastakkain jääkiekkofanin kanssa, mikä tuo ristiriitaa taitoluistelijan identiteettiin, samoin kuin Korven muun sosiaalisen tyylin kommentoiminen: jutussa mainitaan, ettei Korpi ole kiinnostunut pukeutumisesta, vaikka taitoluistelu on lajina esteettinen. Yleiskielisellä kieli-

muodolla on kuitenkin mahdollisuus vahvistaa taitoluistelijan identiteettiä. Korven tyylliset muutokset kielimuodossa viittaavat yksityisen ja julkisen identiteetin läsnäoloon jutussa.

Patrik Laineen sitaatit ovat puhekielisiä. Niissä on jonkin verran myös murteellisia piirteitä sekä slangisanoja, vaikkakaan ei kovin leimallisia. Jutun kannalta tärkeämpää lieneekin kansainvälisen tähden kuin tamperelaisen tähden sosiaalisen identiteetin konstruoiminen. Kansainvälisyyttä vahvistetaan muun sosiaalisen tyylin kommentoimisella: Laineen kerrotaan ulkonäöllisten seikkojen perusteella näyttävän pohjoisamerikkalaiselta. Toimittaja-kertoja kommentoi Laineen puhuvan hiljaisesti, ja epävarmuutta kansainvälisen tähden rooliin tuodaan kommentoimalla ei-kielellistä viestintää. Kansainvälisen tähteyden lisäksi jutussa tuodaankin esiin myös vaatimatonta, vaikkakin itsevarmaa, puoli Laineesta.

Michael Monroen jutussa sitaateissa on paljon puhekielisyyskäsitteitä, slangia, kiroilua ja englannin hyödyntämistä. Jutussa korostetaan Monroen rocktähteyttä ja samastumista tiettyyn alakulttuuriin, mitä sitaattien kielimuoto ja metakielelliset kommentit vahvistavat. Myös Monroen puheen prosodisten piirteiden kommentoiminen vahvistaa rocktähtien identiteettiä, vaikkakin toimittaja-kertoja kommentoi Monroen puheen muuttuvan hieman epäodotuksenmukaisesti varautuneemmaksi kameran edessä. Tämä on ainoa kerta, kun jutussa jollain tavalla kyseenalaistetaan rocktähtien identiteettiä. Monroen rocktähtien identiteettiä konstruoidaan huomattavan paljon myös muuhun sosiaaliseen tyyliin, etenkin meikkaamiseen, liittyvillä kommenteilla.

Timo Soinin sitaateissa on paljon yleiskielisyyksiä, mutta myös etenkin sanaston tasolla puhekielisyyskäsitteitä. Hänen sitaateissaan esiintyy myös kiroilua sekä slangisanoja. Lisäksi Soinin sanontoja ja naurua kommentoidaan jutussa metakielellisesti. Kaikki nämä kielelliset keinot, kuten myös sen korostaminen, ettei Soini viihdy puvussa, yhdessä vahvistavat kerta toisensa jälkeen Soinin perinteisestä poliitikon roolista poikkeavaa ministerin identiteettiä.

Juhani Tammisen sitaatit ovat hyvin puhekielisiä. Hänen sitaateissaan esiintyy paljon slangisanoja, kiroilua ja muita alatyylisiä ilmauksia sekä englannin hyödyntämistä. Sekä Tammisen kiroilun määrää että hänen puheensa prosodisia piirteitä kommentoidaan metakielellisesti. Näiden piirteiden kommentointi vahvistaa Tammiselle jutussa konstruointia itsevarmaa jääkiekkodiskurssiin samastuvan asiantuntijan sosiaalista iden-

titeettiä. Tammisen itsevarmaa käytöstä vahvistetaan myös ei-kielellisten piirteiden esiin nostamisella. Muun sosiaalisen tyylin kommentoimisella puolestaan tehdään eroa valmentajan ja kommentaattorin rooleihin.

Antti Tuiskun sitaateissa on puhekielisyyksien lisäksi murteellisuuksia, slangia, kiro sanoja ja muita alatyylisiä ilmauksia sekä englannin kieltä. Tuiskun sitaateissa esitetyt murteelliset piirteet indeksoivat positiivisia ominaisuuksia, jotka voidaan yhdistää Tuiskuun. Metakielellisillä kommenteilla puolestaan on mahdollista korostaa Tuiskun vaatimattomuutta ja halua vetää raja tähteyden ja yksityiselämän välille. Rajanvetoa korostaa myös Tuiskun muun sosiaalisen tyylin kommentoiminen, jolla rakennetaan kuvaa lavalla ja esillä viihtyvistä poptähdestä ja toisaalta yksityisyydestään nauttivasta ”tavallisesta” nuoresta miehestä. Tuiskun sitaattien tyylillisiä muutoksia myös kommentoidaan, mikä vahvistaa kuvaa vaihtelevista identiteeteistä. Tuiskun sitaateissa yhdistyviä erilaisia kielenpiirteitä sen sijaan ei kommentoida, ja ne vaikuttavatkin kaikki sopivan hänen sosiaaliseen identiteettiinsä.

Tutkimuksessani olen lähestynyt aikakauslehtiä aineistona uudesta näkökulmasta ja havainnollistanut, miten laajoissa henkilöjutuissa kielellisesti rakennetaan kielen ja identiteetin suhdetta. Tutkimukseni osoittaa, että eri aikakauslehdissä ja eri toimittajat käyttävät henkilöjutuissa samanlaisia identiteetin konstruointiin vaikuttavia kielellisiä keinoja. Julkaisusta riippumatta haastateltavien sitaatteihin kirjataan hyvin erilaisiakin indeksisiä kielenpiirteitä, ja toimittaja-kertoja kommentoi usein niin haastateltavan kielenkäyttöä kuin sosiaalista tyyliäkin.

Tutkimuksestani voi havaita, että sitaattien kielimuodolla on mahdollista rakentaa haastateltavalle yhtä tai useampaa sosiaalista identiteettiä ja samalla yhdistää häneen tietynlaisia piirteitä tai esimerkiksi korostaa jotain puolta hänen sosiaalisesta taustastaan. Kielellisten piirteiden lisäksi metakielellisillä kommenteilla, muun sosiaalisen tyylin kuvailulla sekä tyylillisillä muutoksilla haastateltavien sitaateissa on mahdollista vahvistaa haluttua identiteettiä tai luoda ristiriitaisuuksia erilaisten identiteettien välille. Tutkimukseni osoittaa myös, miten paljon perinteisellä medialla on yhtä valtaa, kun rakennetaan mielikuvia julkisuudessa esiintyvistä henkilöistä. Toisaalta median valta toimii myös toisinpäin: haastateltavien sitaateissa esiintyvät kielimuodot voivat vaikuttaa siihen, millainen mielikuva kyseisestä kielimuodosta syntyy ja millaisia indeksisiä merkityksiä se voi saada.

5.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksessa käyttämäni aineisto on osoittautunut hyvin hedelmälliseksi, ja henkilöju-tuissa riittää paljon tutkittavaa, myös kielen ja identiteetin rakentumisen näkökulmasta. Jo yksistään aineistoa ja sen laajuutta muokkaamalla voisi vertailla tarkemmin esimer-kiksi sukupuolien tai eri ammattiryhmien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä identiteetin konstruoinnissa. Etenkin sukupuoliin liittyvät valtarakenteet ovat yhteiskunnallisessa keskustelussa aika ajoin esillä, ja tämänkin työn aineistosta voi havaita viitteitä siitä, että esimerkiksi nais- ja miespuolisen urheilijan sosiaalisen identiteetin konstruoinnin välillä on eroavaisuuksia. Aineistoni perusteella aiheesta ei kuitenkaan voi tehdä johto-päätöksiä.

Työn näkökulmaa olisi mahdollista laajentaa myös esimerkiksi analysoimalla toimittaja-kertojan asennoitumista jutussa, ja miten se vaikuttaa haastateltavalle konst-ruoituun identiteettiin. Yksi mahdollisuus olisi esimerkiksi tarkastella sitaattien johto-lauseita. Sitaattien johtolauseiden verbit kertovat sekä toimittaja-kertojan suhtautumi-sesta haastateltavaan että luovat kuvaa haastateltavasta: esimerkiksi *sanoi* ja *väitti* välit-tävät erilaisia mielikuvia ja suhtautumista.

Tässä tutkimuksessa olen analysoinut useita eri kielenpiirteitä ja niiden merkityk-siä haastateltavien identiteetin konstruoinnissa. Kaikkiin en kuitenkaan ole voinut pa-neutua syvällisesti tämän työn laajuuden puitteissa. Mielenkiintoista olisikin syventyä tarkemmin johonkin tiettyyn piirteeseen, esimerkiksi kiroiluun tai intensiteetti-ilmauksiin, niiden käyttöön ja merkityksiin laajemmassa aineistossa.

Aikakauslehdet ovat pitäneet pintansa muuttuvassa mediamaisemassa, ja henkilö-jutut tuntuvat kiinnostavan lukijoita. Myös niiden potentiaalinen vaikutusvalta sekä haastateltavista että eri kielimuodoista rakentuviin mielikuviin on tämänkin työn perus-teella ilmeinen. Sen vuoksi olisikin tärkeää, että mediaesityksiä tutkittaisiin ja niissä toistuvia rakenteita tuotaisiin esiin.

LÄHTEET

- A-lehdet: Image 1. <https://lehtitilaukset.a-lehdet.fi/lehtitarjous/image>. Viitattu 9.10.2017.
- : Image 2. <http://www.a-lehdet.fi/mainostajalle/image>. Viitattu 9.10.2017.
- : Trendi 1. <https://lehtitilaukset.a-lehdet.fi/lehtitarjous/trendi>. Viitattu 9.10.2017.
- : Trendi 2. <http://www.a-lehdet.fi/mainostajalle/trendi>. Viitattu 9.10.2017.
- Aikakausmedia: Tietoa & tutkimuksia.
<http://www.aikakauslehdet.fi/tietoaajatutkimuksia/>. Viitattu 13.9.2018.
- ANDROUTSOPOULOS, JANNIS 2004: Non-native English and sub-cultural identities in media discourse. – Helge Sandøy, Endre Brunstad, Jon Erik Hagen & Kari Tenfjord (toim.), *Den fleirspråklege utfordringa* s. 83–98. Oslo: Novus.
- BARUCH, YEHUDA – JENKINS, STUART 2007: Swearing at work and permissive leadership culture. – *Leadership and Organization Development Journal* 28 (6) s. 492–507. <https://doi.org/10.1108/01437730710780>.
- BEERS FÄGERSTEN, KRISTY 2007: A sociolinguistic analysis of swear word offensiveness. – *Saarland Working Papers in Linguistics* 1 s. 14–37.
- 2012: *Who's swearing now? The social aspects of conversational swearing*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- BEERS FÄGERSTEN, KRISTY – STAPLETON, KARYN 2017: Introduction. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research* s. 1–15. Amsterdam: John Benjamins.
- BENWELL, BETHAN 2001: Male gossip and language play in the letters pages of men's lifestyle magazines. – *The Journal of Popular Culture* 34 (4) s. 19–33. https://doi.org/10.1111/j.0022-3840.2001.3404_19.x.
- ECKERT, PENELOPE 2008: Variation and the indexical field. – *Journal of Sociolinguistics* 12/4 s. 453–476.
- 2012: Three waves of variation study. The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. – *Annual Review of Anthropology* 41 s. 87–100.
- ECKERT, PENELOPE – MCCONNELL-GINET, SALLY 2013: *Language and gender*. Toinen painos. Cambridge: Cambridge University Press.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 2003: *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- HAAPANEN, LAURI 2010: ”Ei vittu, mennään röökille.” *Tutkimus sitaattien tehtävistä ja tekemisestä kaunokirjallis-journalistissa lehtijutuissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2016: Siteeraus lehtijutuissa. – Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s. 192–224. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- HELASVUO, MARJA-LIISA 1988: Mitä puhutusta ja kirjoitetusta kielestä ja niiden eroista on sanottu fennistiikassa? – *Virittäjä* 92 s. 395–401.
- HJORT, MINNA 2017: Swearing in Finnish. Folk definitions and perceptions. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research* s. 231–256. Amsterdam: John Benjamins.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA-RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JAAKOLA, MINNA – TÖYRY, MAIJA – HELLE, MERJA – ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2014: Construing the reader: A multidisciplinary approach to journalistic texts. – *Discourse & Society* 25 (5) s. 640–655. <https://doi.org/10.1177%2F0957926514536828>.
- JAWORSKI, ADAM – COUPLAND, NIKOLAS – GALASIŃSKI, DARIUSZ 2004: Metalanguage. Why now? – Adam Jaworski, Nikolas Coupland & Dariusz Galasinski (toim.), *Metalanguage. Social and ideological perspectives* s. 3–8. Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.
- JAY, KRISTIN – JAY, TIMOTHY 2015: Taboo word fluency and knowledge of slurs and general pejoratives. Deconstructing the poverty-of-vocabulary myth. – *Language Sciences* 52 s. 251–259. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2014.12.003>.
- JOHNSTONE, BARBARA 2008: *Discourse analysis*. Toinen painos. Malden: Blackwell Publishing.
- JORONEN, PIIA 2007: *Ärsyttävä kieli. Puhekieleen kohdistuvat affektiset kannanotot Ilta-Sanomien verkkokeskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto. [JuhaniTamminen.fi: Etusivu](http://www.juhanitamminen.fi/). <http://www.juhanitamminen.fi/>. Viitattu 4.9.2018.
- JÜRVTSON, MARIA-MAGDALENA 2015: *Suomen kielen nauramisverbit koloratiivikonstruktiossa. Muoto, merkitys ja tehtävät*. Humanitaarteaduste dissertatsioonid 23. Tallinna: Tallinna Ülikool.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2005: Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 9–42. Tietoliipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KIESLING, SCOTT F. 2009: Style as stance. Stance as the explanation for patterns of sociolinguistic variation. – Alexandra Jaffe (toim.), *Stance. Sociolinguistic perspectives* s. 171–194. New York: Oxford University Press.
- KOISTINEN, EMMA 2018: *Ärsyttävyyden kieli-ideologisuus – purismi ja standardi-ideologia ärsyttävien sanojen ja sanontojen taustalla*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto.
- KOSKI, MAUNO 1985: Toiseen tekstiin viittaaminen nykyisessä kirjasuomessa. – Mauno Koski (toim.), *Lauseita ja ajatuksia* s. 70–179. Fennistica 5. Turku: Åbo Akademi, Finska institutionen.
- 2002: Murteet muodissa. – Iiona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset* s. 49–74. Suomalaisen

- Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 869. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2018. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018 [viitattu 13.9.2018].
- KUIRI, KAIJA 1984: *Referointi Kainuun ja Pohjois-Karjalan murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KUKKASJÄRVI, SUVI 2003: *Kieli ja tunteet. Affektiivisuus aikakauslehtiteksteissä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KUPARINEN, OLLI 2018: Infinitiivien variaatio ja muutos Helsingissä. – *Virittäjä* 122 s. 29–52.
- KURELA, JOHANNA 1996: *Intensiteettiadverbit Helsingin puhekielessä 1970- ja 1990-luvulla*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LANKINEN NINNI 2015: ”Mun veris on gängstaa.” Somalialaistaustaisen helsinkiläistyön tyylilliset käytänteet. – Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 267–293. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1310. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAPPALAINEN, HANNA 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 964. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LASSILA-MERISALO, MARIA 2009: *Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Jyväskylä Studies in Humanities 113. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisisessä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- LEPPÄNEN, SIRPA 2007: Youth language in media contexts. Insights into the functions of English in Finland. – *World Englishes* 26/2 s. 149–169.
- LEPPÄNEN, SIRPA – NIKULA, TARJA 2008: Johdanto. – Sirpa Leppänen, Tarja Nikula & Leila Kääntä (toim.), *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa* s. 9–40. Tietolipas 224. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Li Andersson: Li Andersson. <http://liandersson.fi/li-andersson/>. Viitattu 1.12.2017.
- MAKSIMAINEN, HEINI 2016: Tämän Jare ja VilleGalle ovat oppineet naisista. – *MeNaiset* 21.1.2016. https://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/ihmiset/taman_jare_ja_villegalle_ovat_oppineet_naisista. Viitattu 1.12.2017.
- MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* 108 s. 322–346.
- MARTTILA, EMMA 2015: ”Sitä on vain ihan, että ’I love you, man’.” *Identiteetin rakentamisen kielelliset keinot henkilöjutuissa*. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

- MIELIKÄINEN, AILA 1991: *Murteiden murros. Levikkikarttoja nykypuhekielen piirteistä*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja 36. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–109.
- 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MONTAGU, ASHLEY 1967: *The anatomy of swearing*. New York: The Macmillan Company.
- MUSTANOJA, LIISA 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatutkimus Tampereen puhekielestä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- MÄNTYNEN, ANNE 2003: *Miten kielestä kerrotaan. Kielijuttujen retoriikkaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 926. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NELSON, MARIE 2014: “You need as usual, do you?”. Joking and swearing for collegiality in a Swedish workplace. – *Multilingua* 33 (1–2) s. 173–200.
<https://doi.org/10.1515/multi-2014-0008>.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – SORJONEN, MARJA-LEENA 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankkeen pohjalta*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 13.
http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk13/miten_kuvata_muutosta_verkkojulkaisu_13.pdf. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – TIITTULA, LIISA 2000: *Televisiokeskustelun näyttämöllä. Televisiointinstitutionaalisuus suomalaisessa ja saksalaisessa keskustelukulttuurissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 768. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2016: Puheenomaisuuden rakentaminen kaunokirjallisissa proosateksteissä. – Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s. 225–273. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PALANDER, MARJATTA 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995 [1982]: *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.
- 2005: Helsingiläisiä puhujaprofiileja. *Virittäjä* 109 s. 162–200.
- PIIPPO, IRINA 2016: Kielen kuva. – Irina Piippo, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen (toim.), *Kielen taju. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat* s. 23–52. Helsinki: Art House.
- PENNYCOOK, ALASTAIR 2007: Language, localization, and the real. Hip-Hop and the global spread of authenticity. – *Journal of Language, Identity, and Education* 6(2) s. 101–115. <https://doi.org/10.1080/15348450701341246>.

- PRESTON, DENNIS R. 2004: Folk metalanguage. – Adam Jaworski, Nikolas Coupland & Dariusz Galasinski (toim.), *Metalanguage. Social and ideological perspectives* s. 75–101. Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.
- PÖNTYS, MINNA 2016: Ohjelmatekstitys – silmin nähtävää puhetta. – Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s. 135–161. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAHTU, TOINI 2016: On the use of dialect in characterising interviewees in magazine articles. – *inTRAlinea Special Issue: The Translation of Dialects in Multimedia III*. <http://www.intralinea.org/specials/article/2181>.
- ROUHIKOSKI, ANU 2015: *Kela-korttii tai jotai henkkarii mukana?* A-loppuisten vokaa-liiyhtymien variantit ja sosiaalinen indeksisyys. – Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 125–173. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1310. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ROUTARINNE, SARA 2005: Keskustelupuheen johtolauseiden kielioppia. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 83–113. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RUOPPILA, VENLA 2017: Muusikko Antti Tuisku Glorialle: ”Joskus on päästävää nollamaan pää laatusampanjalla”. – *Gloria* 19.9.2017. <https://www.gloria.fi/artikkeli/i ihmiset/muusikko-antti-tuisku-glorialle-joskus-paastava-nollaamaan-paa-laatusampanjalla>. Viitattu 1.12.2017.
- RÄTY, PANU 1998: Henkilökuvaa ajan kuvana. – Anu Kantola & Tuomo Mörä (toim.), *Journalismia! Journalismia?* s. 137–150. Porvoo: WSOY.
- SALMI, VIRPI 2016: Rocktähti Michael Monroe, 54: ”Jos rupeaa huolestumaan, miten vanha on, se alkaa näkyä naamasta”. – *Gloria* 10.10.2016. <https://www.gloria.fi/artikkeli/i ihmiset/rocktahti-michael-monroe-54-jos-rupeaa-huolestumaan-miten-vanha-se-alkaa-nakya>. Viitattu 1.12.2017.
- Sanoma: HS 1. https://tilaa.sanoma.fi/hs-kuukausilii-te?aid=HL5WXZK8PB&utm_source=oma.sanoma.fi&utm_medium=asiakaspalvelu&utm_campaign=tilaa_kuukausiliite&login=false. Viitattu 22.8.2018.
- : HS 2. <https://media.sanoma.fi/mediat-yleisot/uutismedia/helsingin-sanomat>. Viitattu 22.8.2018.
- SHORE, SUSANNA 2005: Referoinnista projektioon ja metarepresentaatioon. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 44–82. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SILVERSTEIN, MICHAEL 2003: Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. – *Language & Communication* 23 s. 193–229.
- SIPOLA, SINIKKA 2008: *Kielellisen vaikuttamisen keinot aikakauslehtien terveysruokakirjoituksissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

- SORJONEN, MARJA-LEENA – LEHTONEN, HEINI – ROUHIKOSKI, ANU 2015a: Johdanto. – Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 35–39. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1310. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2015b: Helsinki, kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit liikkeessä. – Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 9–31. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1310. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SORSAKIVI, MERJA 1982: Infinitiivijärjestelmän muutoksia lasten kielessä. – *Virittäjä* 86 s. 377–391.
- STAPLETON, KARYN 2010: Swearing. – Miriam A. Locher & Sage L. Graham (toim.), *Interpersonal pragmatics* s. 289–305. *Handbook of Pragmatics* 6. Berlin: Mouton de Gruyter.
- STENSTRÖM, ANNA-BRITA 2017: Swearing in English and Spanish teenage talk. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research* s. 157–181. Amsterdam: John Benjamins.
- SUHOLA, AINO – TURUNEN, SEPPO – VARIS, MARKKU 2005: *Journalistisen kirjoittamisen perusteet*. Helsinki: Finn Lectura.
- SUOMALAINEN, KARITA 2015: *Kenen ääni, kenen kokemus? Yksikön 2. persoona vuorovaikutuksen välineenä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- TAMMISTO, INARI 2015: ”*Ihan makeeta.*”. *Intensiteettisanat Helsingin puhekielessä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- Tieteen termipankki 2018. <http://www.tieteentermipankki.fi/>.
- TIITTULA, LIISA – NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2013: *Puheen illuusio suomalaisessa kaunokirjallisuudessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1401. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2016: Johdanto. – Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s. 8–28. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TIITTULA, LIISA – VOUTILAINEN, EERO 2016: Puhe, kirjoitus ja puheen muuttaminen kirjoitukseksi. – Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s. 29–62. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TÖYRY, MAIJA 2009: Lukijälähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. – Esa Väliaverron (toim.), *Journalismi murroksessa* s. 129–149. Helsinki: Gaudeamus.
- TÖYRY, MAIJA – SAARENMAA, LAURA – SÄRKKÄ, NANNA 2011: Monitieteisyyden haaste aikakauslehtitutkimuksessa – kohti konsepti- ja tutkimustietoisuutta. – *Media & viestintä* 34: 3 s. 23–39.
- UOTINEN, SUVI 2007: ”Tässä kohtaa heterorouva nyökkää.” Näkökulma naisparien henkilöhaastatteluissa. – *Virittäjä* 111 s. 68–88.

- VAATTOVAARA, JOHANNA 2016: Murtuvat murteet ja murreasenteet. – Irina Piippo, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen (toim.), *Kielen taju. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat* s. 83–105. Helsinki: Art House.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – POUTIAINEN, SAILA 2017: Kieli-ideologiat kierrätyksessä: tapaustutkimus ”lässytys”-uutisen kommenttiketjusta osana uutisprosessia. – Sirkku Latomaa, Emilia Luukka & Niina Lilja (toim.), *AFinLAn Vuosikirja 75* s. 320–339. <https://journal.fi/afinlavk/article/view/60736> 13.9.2018
- VALO, MAARIT 1994: *Käsitykset ja vaikutelmat äänestä. Kuuntelijoiden arviointia radiopuheen äänellisistä ominaisuuksista*. Studia Philologica Jyväskylälänsia 33. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- VOLTTI, SIRKKU 2012: Sukellus synkkään syleilyyn – goottityylin pukeutumiskuvan tarkastelua. – Mikko Salasuo, Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.), *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa* s. 221–245. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Wikipedia: Alma. Päivitetty 27.8.2018. [https://fi.wikipedia.org/wiki/Alma_\(laulaja\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Alma_(laulaja)). Viitattu 13.9.2018.
- : Antti Tuisku. Päivitetty 5.9.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Antti_Tuisku. Viitattu 13.9.2018.
- : Juhani Tamminen. Päivitetty 19.5.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Juhani_Tamminen. Viitattu 13.9.2018.
- : JVG. Päivitetty 28.8.2018. <https://fi.wikipedia.org/wiki/JVG>. Viitattu 13.9.2018.
- : Kiira Korpi. Päivitetty 16.8.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Kiira_Korpi. Viitattu 13.9.2018.
- : Li Andersson. Päivitetty 13.9.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Li_Andersson. Viitattu 13.9.2018.
- : Michael Monroe. Päivitetty 2.8.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Michael_Monroe. Viitattu 13.9.2018.
- : Patrik Laine. Päivitetty 26.8.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Patrik_Laine. Viitattu 13.9.2018.
- : Timo Soini. Päivitetty 26.8.2018. https://fi.wikipedia.org/wiki/Timo_Soini. Viitattu 13.9.2018.

AINEISTO

- AM = BERNER, ANNA-SOFIA 2017: Alma on kuuma. – *Kuukausiliite* 2/2017 s. 34–41. Luettavissa myös osoitteessa <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005073267.html>.
- AT = ONNINEN, OSKARI 2017: Olen niin pop. – *Image* 1/2017 s. 26–33. Luettavissa myös osoitteessa <https://www.apu.fi/artikkelit/antti-tuiskua-ei-koskaan-otettu-vakavasti-popparina-tassa-jutussa-otetaan>.

- JT = KNUUTI, SAMULI 2013: Viimeinen ruhtinas. – *Image* 5/2013 s. 56–64. Luettavissa myös osoitteessa <https://www.apu.fi/artikkelit/viimeinen-ruhtinas-juhantaminen>.
- JVG = SALMI, VIRPI 2014: I love you, man. – *Trendi* 10/2014 s. 34–40.
- KK = MAYOW, LIISA 2014: Jäänsärkijä. – *Trendi* 2/2014 s. 28–35.
- LA = FRIMAN, LAURA 2014: Punatähti. – *Trendi* 8/2014 s. 30–35.
- MM = ONNINEN, OSKARI 2012: Helinä-keiju. – *Image* 12/2012 s. 44–53. Luettavissa myös osoitteessa <https://www.apu.fi/artikkelit/helina-keiju-michael-monroe>.
- PL = SAARIKOSKI, SASKA 2017: Hyvä, parempi, Patrik. – *Kuukausiliite* 2/2017 s. 42–49. Luettavissa myös osoitteessa <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005073210.html>.
- TS = SAARIKOSKI, SASKA 2017: Timo Soini kävelee ja syö jäätelöä. – *Kuukausiliite* 6/2017 s. 38–45. Luettavissa myös osoitteessa <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005237233.html>.